Sene: 4, Cilt: XI, Sayı: 18

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Aynada yüz çizgilerile karşılaşınca, telaşa kapılmayın.

Onları yoketmek için HAVILLAND kremlerile devamlı cild bakımına başlayınız. Havilland kremi mantarlaşmaya başlayan hücrelere canlılık ve hayatiyet bahşeder.

Havilland

KREMLERİ

FERHAT NACİ ve ORTAĞI

Cağaloğlu Tasvir Sok. Tasvir han 10/5 İstanbul Tel, 274171

İşte...

Her gün ev işinden sonra ellerimi bol sabunlu su ile yıkar ve Princesse el losyonunu sürerim.

PRINCESSE
EL LOSYONU

Cild tahribatını önler çatlakları geçirir, nasırları yok eder. Size pamuk gibi bembeyaz ve yumuşak eller kazandırır.

Kapakbaskısı : Rüzgârlı Matbaa Denizciler Cad. - ANKARA
Kapak Klişesi : Kenan Dinçman Klişe Fab. - İSTANBUL

A K İ S

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 4, Cilt XI, Sayı: 189

Yaı İşleri:

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 18992 P.K. 582 - Ankara

İdare:

Denizciler Caddesi 28/B
Rüzgârlı Matbaa Tel: 15221

Fiatı 85 Kuruş

Başyazarı

Metin TOKER

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Mesul Müdür:

Tarık HALULU

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

Karikatür:

TURHAN

Ressam:

Oğuz TURAN

Fotoğraf:

Hüseyin EZER

Osman ÖZCAN

Klişe:

Desen Klişe ATELYESİ

Müessese Müdürü:

Mübin TOKER

Abone Şartları:

3 aylık	**(12** nüsha) :	8 lira
6 aylık	(25 nüsha) :	16 lira
1 yıllık	(52 nüsha) :	32 lira

İlân Şartları:

3 renkli arka kapak (Tam sayfa):

350 lira

Kapak içi 300 lira, metin sayfaları

Santimi 4 **lira.**

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgarlı Matbaa — ANKARA

Tel : 10221

Basıldığı tarih: 19.12.1957

Kapak resmimiz:

Bir Din Adamı

Dünya ve ahret farkı

Kendi Aramızda

Yusuf Ziya Ademhan

Sevgili AKİS okuyucuları

Önümüzdeki hafta AKİS, sekiz aylık bir ayrılıktan sonra yenmden kıymetli bir rüknüne kavuşmuş olacaktır. Bundan sekiz ay önce bir gün, Rüzgarlı Matbaada AKİS'in basılışına nezaret ederken polisler tarafından alınıp götürülen ve o günden beri de Toplu Basın Mahkemesince verilmiş olan bir mahkûmiyet kararı gereğince Ankara Merkez Ceza ve Tevkif Evinde yatan Yusuf Ziya ADEMHAN, bu haftanın sonlarında mahkûmiyetini tamamlamış olacaktır. Yusuf Ziya ADEMHAN 1955 yılında, Cüneyt ARCAYÜREK'in tevkifi üzerine AKİS'in Yazı İşleri Müdürlüğünü üzerine almıştı. Bu vazifesini yaparken 1956 yılı Haziranında AKİS'in imtiyazını da satın alarak, mecmuamıza sahip olmuştu. O günden sonra mücadeleci karakteri ve kuvvetli kalemi ile AKİS'e çok şeyler kazandıran ADEMHAN, tevkif edildiği tarihe kadar -aleyhinde açılmış bir hayli davaya rağmen-, bir an bile yılmadan AKİS için en güzel yazılarını kaleme almıştı. Ankara Merkez Ceza Evinin demir parmaklıkları arkasında sekiz ayın dolmasını ve bilhassa bu arada, basının da lâyık olduğu hürriyete kavuşmasını büyük bir sabır içinde bekleyen ADEMHAN, bu haftanın sonunda yılmamış, sinmemiş ve dürüst bir gazeteci olduğunu bilfiil göstermiş olarak yeniden aramıza ve saflarımıza katılacaktır.

Mecmuamızın neşriyat müşaviri olarak vazife görecek olan Yusuf Ziya ADEMHAN'la AKİS ve AKİS okuyucuları çok şeyler kazanacaktır.

Bu hafta AKİS'in kapağında sarıklı bir Hoca ve fonda da bir cami resmi bulacaksınız. Bu resim genç, aydın fikirli, din ve dünya işlerini birbirinden ayırmasını bilen bir din adamına aittir. Hayatı, yaşayışı ve inanışları ile Türkiyedeki bütün din adamlarına örnek olabilecek mütevazı, olgun ve son derece anlayışlı bir din adamı. Bu resim, kapağımızda bir sembol olarak yer almıştır. Zira bu hafta AKİS sizlere, bugüne kadar Türkiyede yapılmamış, üzerine eğilinmemiş bir mevzua ait son derece enteresan ve mahiyeti itibariyle de o derece mühim bir röportaj sunmaktadır. Bu röportaj, bir AKİS ekibi tarafından Anadoluda yapılan uzun bir seyahattin, güç ve yorucu bir araştırma ve çalışmanın mahsulü olarak hasırlandı. AKİS'in bu hafta ele aldığı mevzu "SEÇİMLERDE DİNİN OYNADIĞI ROL'dür. Hemen şunu memnuniyetle belirtmek yerinde olur ki, çok partili hayata girdiğimizden beri dinin seçimler üzerinde oynadığı rol tedricen de olsa azalmaktadır. Bugüne kadar seçimlerde dinin tesirlerinden medet umanlar, yavaş yavaş da olsa ümit bağladıkları dağlara kar yağdığını görmektedirler.

Meseleyi mahallinde tetkik için Isparta ve çevresine giden Umumi Neşriyat Müdürümüz İlhami SOYSAL'ın başkanlığındaki Tarık Dursun K. ve yardımcı iki kişiden müteşekkil AKİS ekibi, buradan son derece enteresan materyallerle döndü. BEDİÜZZAMAN lakabıyla anılan ve Ispartada adetâ bir ahir zaman peygamberi muamelesi gören Said-i Kürdi ile dahi temas etmek imkanını bulan, huzuruna kabul edilip kendisi ile uzun usun konuşan ekibimiz mensuplarının yalnız Ispartada değil, civar kasabalar ve köylerde de yaptıkları temaslar sonunda edindikleri intibaları ve gördükleri şeyleri bu hafta AKİS sayfalarında evkle okuyacaksınız. Gene bu yazının içinde BEDİÜZZAMAN'a ait son derece orijinal ve şimdiye kadar hiç bir yerde neşredilmemiş resimler de bulacaksınız.

Saygılarımızla
AKİS

YURTTA OLUP BİTENLER

Dış Politika

Çanlar kimin için çalıyor?

Bu haftanın basında pazartesi günü, Meclis toplantısına bir kaç dakika geciken bir Parlamento muhabiri gazeteciler locasına adımını atar atmaz şiddetli alkış sesleriyle karşılaştı. Bu neviden sesleri kanıksamıştı. Lakayt tavırla salona söyle bir göz attı. O zaman, genç adamın yüzündeki bıkkın eda birden siliniverdi. Muvafığı muhalifi birlikte alkışlıyor, birlikte bravolar yağdırıyordu. Bu, emektar Meclis salonunda çoktan beri rastlanmayan bir tesanüt gösterisiydi.

Hâdise şuydu: Hükümet, Lübnana sahra ve navan topları göndermeye matuf bir kanun hazırlamış, bunu Meclise sevketmiş, Meclisin Dış İşleri Komisyonu bir kaç gün evvel -evet, sadece bir kaç gün evvel- tasarıyı müzakereyle kabul etmiş, iş Genel Kurula gelmişti. Hükümet, esbabı mucibesinde bu sevkiyatın "Lübnanla aramızdaki dostluğun yeni bir tezahürü" olduğunu belirtiyordu. Pazartesi günü tasarı görüşülecekti. Cuma günü ise Lübnan, Irakla beraber Birleşmiş Milletlerin Siyasî Komisyonun da Kıbrıs işi bahsinde reyini Yunanistana veriyordu. İki gün sonra, Pazar günü, Siyasi Komisyonun karar sureti Genel Kurula geliyor, Lübnan orada da aleyhimizde rey kullanıyordu. Arapların bu marifetlerinden sonra Meclisteki muvafık muhalif bütün milletvekillerinin Menderes hükümetinin sevkettiği kanun tasarısını reddedeceklerinde zerrece şüphe yoktu. Üstelik muvafık muhalif bir çok milletvekili kürsüye çıkacak ve sert tenkidlerde bulunacaktı. Elbette ki bazı D. P. Grubu mensuplarının, hele bir nevi Iskat hakkını tanıyan son iç tüzük tadilâtı hazır beklerken Genel Başkanlarının sevgili "Arap Po-litikası"nı fasla yermekten çekinip daha ziyade bu vefasız Araplara yüklenmeleri beklenebilirdi; ama Muhalefet, hâdiseleri hakiki zaviyesinden mütalea etmekten her halde çekinmeyecekti. Bu bakımdan yapılacak en iyi iş, tasarıyı Hükümet olarak geri almaktı. Böylece üç kuş birden vuruluyordu. Evvelâ, tam bir fiyaskoyla neticelenen Orta Doğu ve yarım fiyaskoyla biten Kıbrıs politikası Meclis kürsüsüne getirilmeyeçekti. Sonra, Adnan Menderesin ümidini hâlâ kesmemiş bulunduğu Arap memleketleri ve bilhassa Sir Nurinin Irakı, milletvekilleri tarafından amansızca tenkid olunmayacaktı. Nihayet, başarısızlığı gün gibi aşikâr Hükümet, üstelik muvafığı muhalifi bütün Gruplara alkışlatabilirdi. Pazartesi günü üç kuşun üçü de vuruldu.

Sir Nuri ve Adnan Menderes

Not: İşbu resim Irak aleyhimize rey kullandıktan sonra alınmıştır.

Zafer'in havai fişekleri

Haftanın başında bu hâdise cereyan ederken bir başka -ve hakikaten görülmemiş -oyun, İktidar organlarının sütunlarında oynanıyordu. Zafer ve Havadis bir "Görülmemiş Zafer"den bahsediyorlardı. Hem herkes buna inanmak zorundaydı da... İnanmayanın vatanseverliğinden şüphe etmek gerekirdi! İşte, Yunan tezi perişan olmuşta. Havadis, "Bir daha Yunanistan bu tezle Birleşmiş Milletlere değil, insan içine çıkamaz" demeye getiriyordu. Mesele tamamdı. Kibrisin taksiminden başka, ortada hal çaresi bırakılmamıştı. Menderesi alkışlamak gerekiyordu.

Doğrusu istenilirse, bu telaşın bir sebebi yok değildi. Bir muhalif milletvekili, C.H.P. li Hıfzı Oğuz Bekata, Siyasî Komisyondaki mağlubiyet haberi geldiğinde İktidar organları tarafından adetâ "vatansever olmamak"la suçlandırılacağım bile bile kanatini açıklamıştı: Bu, bir fiyaskoydu; görülüyordu ki Menderesin Kıbrıs politikası muvaffak olamamış ve netice vermemişti; bu durum karşısında B. M. M. de Kıbrıs mevzuunun bir umumî müzakerede görüşülmesi ve Adnan Menderesin istifaya davet edilmesi, parlamentonun hükümeti mürakabesinin tabiî icabıydı.

Aslında, Ankara milletvekili gene insaflı davranıyordu. Muvaffak olamayan sadece "Menderesin Kıbrıs politikası" değildi. "Menderesin Orta Doğu politikası da yaman bir darbe yemişti. Ama bu Hıfzı Oğuz Bekata, Allahaşkına kendini İngilterede mi zannediyordu? Adnan Menderesin istifaya daveti! Üstelik bunun gazete sütunlarına yazılması! Şimdi yabancı ajanslar havadisi dünyaya bildireceklerdi. Zafer ve Havadisin kalemşörleri silâha sarıldılar. Yazdıkları her kelimeden anlaşılıyordu ki müdafaa ettikleri Başbakandan ziyade D. P. Genel Başkanıydı. D. P. Genel Başkanının Meclis Grubu üzerindeki büyük nüfuzu, büyük pres-

Haftanın İçinden

Kıbrıs Politikası

Metin TOKER

Kıbrıs meselesi, beynelmilel siyaset sahasında bir müddetten beri almış olduğu istikamette yeni bir gelişme kaydetti. İstikametin Türkiye aleyhinde bulunduğu aşikârdır. Dünya Erinde ilk önce "Kıbrıs diye bir mesele yok" idi. Sonra bu, "İngilterenin bir iç işi" oldu. Müteakiben "İngiltere, Türkiye ve Yunanistan aralarında halletsinler" dendi. Bugün Self-Determination lâfı, Birleşmiş Milletler teşkilâtı azalarının ekseriyetine munis gelmektedir. Yarın, zaten mevcut ekseriyetin üçte iki nisbetine yükselmesi bir başka adım olacaktır. Elbette ki temenni mahiyetindeki bu gibi kararlar alâkalı devletleri bağlamamaktadır. Ama hiç kimsenin yalnız yaşamadığı bugünkü dünyada, Birleşmiş Milletler temennilerinin bir manevi kuvvet teşkil ettiği de muhakkaktır.

Son Birleşmiş Milletler macerasının İktidar, İktidar organları ve tek parti devrinden kalan "Dış Politika tabudur" zihniyetini henüz silkip atamamış çevrelerde nasıl olup ta bir "Yunan Hezimeti", hattâ daha iyisi bir "Türk Zaferi" olarak telâkki edildiğini anlamak son derece zordur. Hâdise bunun tamamen aksidir. Siyasi Komisyondaki reylemede de, Genel Kuruldaki reylemede de bizim lehimize rey kullanması beklenilen bir çok millet, Yunan tezini desteklemiştir. Self-Determination'un şimdilik Birleşmiş Milletlerde üçte iki ekseriyet, alamayacağı, bu bakımdan bir karar sureti mahiyeti iktisap edemeyeceği zaten hiç kimsenin meçhulü değildi. Yunanistanın bile mükemmelen hesapladığı böyle tabii bir neticeyi Liderin, İktidarın, Delegasyonumuzun "Görülmemiş Zafer" i diye ilân etmek D. P. nin hususiyetlerine son derece uygundur ama, bu sadece bir başka hakikati gözlerin tâ önüne çıkarmaktadır: D. P. dış politikada, iç politikadaki metodlarını kullanıyor. Son senelerde beynelmilel siyaset sahasında karşılaştığımız müşkiller, başarısızlıklar böylece izahını bulmuş oluyor.

D. P. birçok bakımdan tarihi 1950'den başlatmaktan hoşlanır. Aslında mebdei o tarih olan bir mesele vardır: Kıbrıs meselesi. Kıbrıs meselesi Yunanistan tarafından evvelâ üstü kapalı, sonra açık şekilde 1950"den itibaren beynelmilel siyaset sahasına çıkarılmıştır. Yedi sene boyunca Kıbrıs mevzuundaki tutumumuz, öylesine çok dalgalı ve az müstakar olmuştur ki, bugün Birleşmiş Milletler Teşkilâtı azasının ekseriyeti bizim görüşümüzü kavrayamamıştır. Siyasi Komisyondaki ve Genel Kuruldaki reyleme bunun en açık delilidir. Tıpkı iç politikada olduğu gibi D. P. İktidarı, Kıbrıs politikasında "bugünü atlatmak" prensibini başka hiç bir esası hazırlamaya lüzum görmeksizin, hattâ kendisine bir hedef dahi çizmeksizin tatbik etmiştir. Halbuki hâdiselere bakılırsa Yunanistanın tâ 1950den beri muayyen istikamette yavaş, ama son derece kararlı adımlarla ilerlediğini görmek kabildir. Atina hükümeti geriye doğru bir tek hainle yapmamıştır. Plânını, tuttuğu tez çeşitli bakımlardan haksız olduğu halde, yürütmeye muvaffak olmuştur. Biz ise, bir çok defa hayal sukutuna uğramışızdır. Bu hayal sukutlarını İktidar dahi belirtmekten kendini alamamıştır. İngilterenin tutumu şikâyet mevzulunuz olmuştur. Amerikanın davayı benimsememesi bizi üzmüştür, hele Irakın yanımızda yer almaması feryatların yükselmesine yol açmıştır. Bunlar diplomasi sahasında birer fiyasko değil de nedir, lütfen İnsaf ile cevap verilir mi? Hattâ Yunanistanın, tam sarmaş dolaş olduğumuz bir sırada büyüklerimizi tatlı dostluk sözleriyle avutup el altından ağlarını bütün dünya sularına atmış olması, bir gafletin mevcudiyetini de mi hatıra getirmez ?

Ama senelerden beri D. P., bütün bunları Türk umumi efkârına ve bilhassa kendi Meclis Grubuna birer "Görülmemiş Zafer" olarak kabul ettirmeye çalışmaktadır. Kabul etmeyenler? İktidarn 1 numaralı organı, Birleşmiş Milletler hüsranım iftihar vesilesi haline getirirken etiketi de yapıştırmıştır: Onlar, Yunanlı gibi düşünenlerdir! Bilinmez, lûgatlarda Demagoji kelimesi bundan daha iyi bir misalle mi izah olunmaktadır. "Görülmemiş Kalkınma", "Görülmemiş İmar" ve nihayet "Görülmemiş Demokrasi" ne derece başarıysa Kıbrıs Politikası aynı nisbette başarıdır. Hakikat bundan ibarettir.

Şimdi, bir hususun iyice bilinmesine lüzum vardır. Bu memlekette bir kaç soysuzun dışında hiç kimse "Kıbrısı D. P. kaybetti' diyebilmek için Kibrisin arzulanmayan bir idare altında kalmasından dolayı sevinç duymaz. Zafer gazetesinin dediği doğrudur: O düşünce vatanseverlikle kabili telif değildir. Ama Kıbrısı kaybedecek D. P. dir diye Kıbrıs meselesinin Türkiye aleyhindeki gelişme istikametini ters çevirip bunu başarı şeklinde göstermek de alkışlanacak bir hareket olmaktan çok uzaktır. Senelerden beri İktidar organlarının tuttuğu bu yol, Adayı bize bir karış dahi yaklaştırmamıştır. Böyle bir iç politika metodunun -dış] politikada zerrece şansı bulunmadığını mutlaka kabul etmek lâzımdır. Dış İşleri Bakanı sayın Zorlu iç politikada, Yüksek Seçim Kurulunun ilâmını bir Ankara Savcısından istihsal ettiği kararla hükümsüz hale getirdiği iddiasını hem de Meclis kürsüsünde ileri sürer, buna D. P. Grubunun sayın azalarından bir kısmı da hak verir. Sayın Bakan oradan iner, "Bir nokta ve o kadar" der. Mesele kendisince halledilmiştir. Ama diş politikada, bir defa daha görülüyor, "Kıbrıs bizimdir; bir nokta ve o kadar" demek, hiçbir şeyi halletmiyor.. "Birleşmiş Milletlerde Yunan tezi üçte iki ekseriyet alamadı, biz bir zafer kazandık; bir nokta ve o kadar" tarzında hükümler de aynı derecede neticesiz kalıyor. Hattâ bir zamanlar ileri sürülen "Türkiye, Kıbrıs diye bir mesele tanımıyor; bir nokta ve o kadar" tezi de hiç müsbet tesir uyandırmıyor. Zira iç politikada olduğu gibi, dış politikada bir çıkmaza gelindiğinde kuvvete, zora müracaat etmek D. P. için kabil değildir. Hâdiseleri iyi haber almak, gelen malûmata doğru teşhis koymak, basiretli tedbirler düşünmek. İşte, tarihin bütün devrelerinde muvaffakiyetli dış politikaların şartları bunlar olmuştur. Kıbrıs meselesinde her üç faktörün de iyi işlememiş bulunduğunu kabul etmek zaruridir. Kabul edelim ki, davanın gelişme istikametini değiştirebilelim. Yoksa, "gidiş mükemmeldir" diyeceksek, en sonda "canım, zaten Kıbrıs başımıza belâ olacaktı" tesellisine kulaklarımızı şimdiden alıştırmalıyız.

Bizim Yunanistandan, şu beğenmediğimiz Yunanistandan alacak bir dersimiz vardır. Orada Kıbrıs n selesi ne partilerüstü, ne partileryanı, ne partileri sadece ve sadece partilerarası bir davadır. İktidar Muhalefeti gelişmelerden haberdar eder, ne zaman tesanüd gösterileceği beraberce tâyin olunur, bu tesanü--ün nereye kadar gideceği tesbit edilir. Ama Muhalefet, İstikamet bozulunca şiddetle tenkid hakkını elinde tutar, Yunanistanın hakiki kuvveti buradan geçiyor. İki el bir baş içindir ve akıl akıldan üstündür. Neneler var ki bizim İktidarımız bu basit hakikati kabul etmemekte inanılmaz inat gösteriyor. O yola sapacak yerde, son Birleşmiş Milletler hâdisesinde olduğu gibi açık başarısızlığı zorla, organları vasıtasıyla tehditler savurarak başarı şeklinde kabul ettirmeyi daha kolay buluyor.

Daha zordur. Üstelik, faydalı değil, zararlıdır.

tij üzerine bina edilmişti. Buna toz kondurulursa bütün bir sistem yıkılırdı. Zafere göre Genel Başkan yanılmazdı, Genel Başkanın her yaptığı doğruydu, iyiydi. Ona iman etmek lâzımdı. D. P. milletvekilleri bilmeliydiler ki Genel Başkan tenkid olundu, onun hatâ ettiği söylenmeye başlandı mı, D. P. yıkılırdı!

İktidar organları derhal bir "yıldırma taarruzu"na giriştiler. Dış Politikamız zafer kazanmıştı! Buna inanmayan haindi. Hakikaten Zafer Cumartesi günü şu baslığı hadiselere lâyık görüyordu: "Kıbrıs mevzuunda Yunan tezi kabul edilmiş değildir." Pazar günü "Başvekil Adnan Menderes Pariste" idi. Pazartesi başlık "Yunanistan tekrar hezimete uğradı" oluyordu. Salı günü "Yunan hezimeti ve Yurtta büyük sevinç belirtiliyordu. Çarşamba günü ise "Başvekil Adnan Menderesin konuşması büyük alâka uyandırdı" deniliyor ve ilâve ediliyordu: "Menderes, toplantıya katılan Başvekiller tarafından tebrik edildi," Zafer ve Havadis olup bitenler karşısında mutlaka sevinmemizi istiyorlar, kendileri zoraki kahkahalar atarak ortada kahkaha atılacak bir durum olduğunu ispata çalışıyorlardı. Anlaşılıyordu ki meseleyi tamamile Particilik zaviyesinden almışlardı ve bütün yazdıkları "İç istihlâk" içindi. Bilhassa Parti içi, bilhassa Meclis Grubu içi! Aman D. P. Grubunun kafasına Genel Başkanın yanılabileceği, yanlışlıklar, hatalar yapabileceği fikri yerleşmesindi. Sonra maazallah, nereye gidilirdi!

Halbuki çifte şeyhlerin kendilerinden menkul bu zaferi, doğrusu, soğukkanlılıkla ve hâdiselerin hakikî ışığı altında incelenmeye değerdi. Haftanın ortasında, atılan havai fişeklerden gözleri kamaşmayanlar işte bunu yaptılar.

Kıbrıs işi

Birleşmiş Milletlerde hezimete uğradığı iddia edilen Yunan Hükümeti, doğrusu neticeden pek âlâ memnundu. Yunan Başbakanı "Birleşmiş Milletler kararlarının mahiyeti manevi ve siyâsi olduğuna göre bu bizim için bir zaferdir" diyordu. Bundaki hakikat payını görmemek imkânsızdı. Karamanlis üç sene evvelki günleri unutmamıştı. Kıbrıs meselesini o tarihte Birleşmiş Milletler gündemine aldırmaya bile muvaffak olamamıştı. Geçen yıl ise bütün gayretlerine rağmen Dünya Evine, Self-Determination prensibim kabul ettirememişti. Birleşmiş Milletler türlü şekillerde tefsiri mümkün bir kararla meseleyi geçiştirmişti. Halbuki bu sene durum hayli farklıydı. Kıbrıs için Self-Determination fikri ilk defa olarak Dünya Evinin salonlarında aksiseda buluyordu. Karamanlis propaganda ordusunu ve diplomatlarını zaten bu kadarını elde etmek için seferber etmişti. Mısırdaki sağır sultan gibi o da, bu yıl Genel Kurulda üçte iki ekseriyeti elde edemiyeceğini biliyordu. Türkiyenin değil, fakat İngilterenin Birleşmiş Milletlerde üçte iki ekseriyeti önliyecek dostlara sahip olduğunu keşfetmek için iskambil falına bakmaya ihtiyaç yoktu. NATO ve bazı Güney Amerika memleketleri tabiîdir ki İngilterenin tarafım tutacaklardı. Commonwealth üyeleri, hemen tamamen, Self - Determination prensibine olan sempatilerine rağmen, İngiltere aleyhine rey vermeyi istemiyeceklerdi. Bunlar hep bilinen şeylerdi. Pek iyi bilinmiyen bir hakikat, Kıbrıs isi İngiltereyi değil de sadece Türkiye ve Yunanistanı ilgilendiren bir mesele olsaydı Cumhuriyet Hükümetinin lehine, müstenkifler sayılmazsa, sadece İran ve Pakistanın rey vereceğiydi. Düşününüz ki çok sevgili Irak bile, son derece hassas olduğumuz bir mevzuda, aleyhimize rey verebiliyordu.

İşte görülmemiş zaferlerin mucidi İktidarın son "Görülmemiş Zafer"i bundan ibaretti. Meclis altı yıllık bir "Paşalar Siyaseti"nden sonra Arap dünyasında tek bir dost elde edemiyen ve Kıbrıs meselesindeki şansımızı cömertçe harcıyanlan takdir mi etmeliydi?

Tarihi Arap dostlarımız

Hakikaten Birleşmiş Milletlerdeki Kıbrıs müzakereleri, D. P. İktidarının "Arap Politikası"nı Türkiyede günün meselesi haline getiriyordu. Hercai, -aslında hiç hercai değil, sadece Arap dâvasına bağlı. Irakın "ihaneti" çok gayretli Hariciyemiz kadar, Türk halk efkârına da bir sürpriz olmuştu. Hâdiseleri biraz dikkatle takip edenler için ortada' hayret edilecek hiçbir şey yoktu. Sir Nuri Saidin memleketinin ve baş tacı edilen Arap devletlerinin ne çeşit dost olduklarını AKİS yıllardır yazıyordu. Hâdiselere bakmak bunu görmek için kâfiydi. İnsanlar bir takım kimselere yanılmazlık atfetmekten kurtuldular mı, mesele kalmıyordu. Ne çare, uykudan uyanmak için, mutlaka teatinin kırılması lazım gelmişti.

BRAVO ADNAN MENDERES!

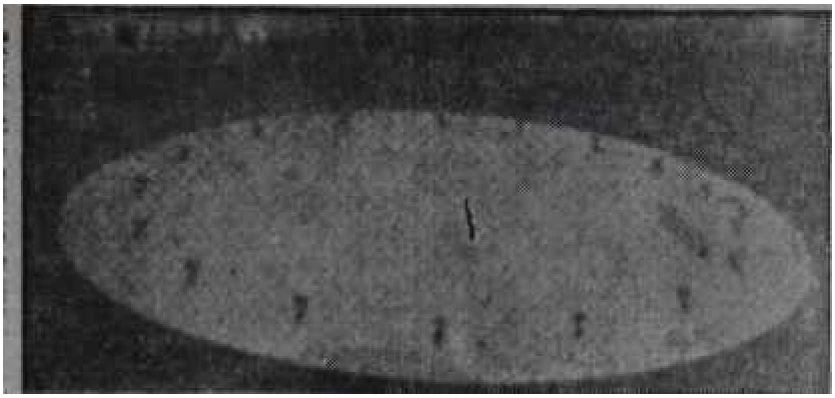
Başbakan Adnan Menderesi hararetle tebrik etmek lâzımdır. Paris toplantısında Rusyanın tutumunu, niyetlerini ve politikasının ana hatlarını hiç kimse avlun kadar mükemmel şekilde izah etmemiştir. Bunun sebebi Başbakan Adnan Menderesin hâdiselerin mebdeine mükemmel bir teşhis koymuş olmasıdır. Toplantıdaki baş temsilcimiz şöyle demiştir:

"Stalin'in mutlak diktatörlüğü yerine müteaddit rüesanın Rusya'yı müştereken ve daha mutedil bir şekilde sevk ve idare edecekleri zannı hakim olmaya başlamıştı. Ancak döne dolaşa şimdi anlaşılıyor ki trene tek bir adam Rusya'nın mukadderatınla hâkim görünüyor. Böyle bir halin tahakkuku ise Sovyet Rusya'nın tehlikeli maceralara atılmasını daha kolay ve mümkün hale getirmiş olacağından bihakkın endişe olunabilir."

Bir memleketin mukadderatına tek bir adamın hakim bulunması, elbette ki son derece tehlikelidir. Bu adam ne kadar kâmil olursa olsun, memleketini ne derece severse sevsin mürakabeyi reddeden bir nizam içinde mutlaka yanılmaya mecbur kalır. Batı Demokrasilerinin fazileti, işte budur. Rusyada ne var ? Bir Kruçef! Adam ne Meclis dinler, ne Parti dinler, ne umumi efkâr dinler. Kendisini frenleyecek hiç bir kuvvet kalmamıştır. Yakın arkadaşlarının gafletlerinden kurnazca istifade etmiş, onların hepsini teker teker tasfiye etmiş, Stalinden, o eski *diktatörden kalan yere çıkıp kurulmuştur. Üstelik kabiliyetleri de Staline nazaran* mahdut *bulunduğundan memleketini bir takım maceralara atması daha kolay, daha mümkün hale gelmiştir. Halbuki İcranın sıkı şekilde kontrol edilebildiği bir sistem kurulabilseydi, bizzat Kruçefin arkadaşları zamanında basiret* ve *medeni cesaret gösterebilselerdi tek adam hakimiyetinin kurulmasını önleyebilirlerdi.*

Bir tek adamım mutlak diktatörlüğü yerine müteaddit rüesanın bir memleketi müştereken ve daha mutedil şekilde sevk ve idaresidir ki milletlere saadet, huzur verir. Adnan Menderes bu hakikati Batılı meslekdaşlarına, Eisenhower'lere, Mac Millan'lara, Gaillard'lara ne *kadar güzel anlatıyor. Elbette ki Kruçefin Rusyayı -muasır medeniyet seviyesine çıkarmak istediği, Sputnik'ler yapmanın bir diktatorya idaresinde kabil olduğuna inandığı, Rus milletini başka türlü idareye lâyık görmediği hiç kimsenin meçhulü değildir. Kremlin pek âlâ sorabilir: Sputnik mi, Hürriyet mi? Ama her diktatör, diktatoryasının mazeretini böyle lâflarda aramaz ve bulmaz mı? Mürakabeden, hürriyetlerden, "müşterek ve mutedil sevk ve idare" den bunları söyleyerek kaçmaz mı?*

Başbakan Menderes bu güzel teşhisinden dolayı ne kadar tebrik edilse azdır. Bravo!

Başbakanların yuvarlak masası
Hepimiz kendimiz için

Hakikaten testi kırıldıktan sonra, bu haftanın başında yeni vazifesini pek seven Dış İşleri Bakan Vekili Namık Gedik harekete geçiyor. Cumhurbaşkanına malûmat arzetmek üzere bu soğuk şakayı yapan Arap memleketleri elçilerine hesap soruyordu. Hazırcevap Irak Büyük Elçisi Akif El Alusi cevap vermekte doğrusu hiç güçlük çekmemişti. Ne yapsın, memleketi Arap Ligine söz vermişti! Eee, elbette ki Arap Ligi Bağdat Paktından evvel geliyordu! Sonra, Türkiye ve Irakın düşmanlarının ekmeğine yağ sürecek böyle mevzuların üzerinde de pek durulmamalıydı canım. Dış İşleri Bakan Vekili Namık Gedikin elde edebildiği izahat aşağı yukarı bundan ibaretti.

Fakat Türk halk efkârı kolay kolay tatmin olacağa benzemiyordu. Gençlik kızgındı. Bilhassa İstanbulda hava elektrikliydi. Yunanlılar kadar Iraklılara da kızılıyordu. Tecrübeli İç İşleri Bakam Namık Gedik, ortada 6-7 Eylül havasını sezmiş olacak ki polisin izinlerini kaldırtmış, devriyelerin sayısını arttırmıştı. Yoğurdu üfliyerek yiyen kıdemli İç İşleri Bakanının ihtiyatını anlamamak imkânsızdı!

Testinin kırılmasında İktidar politikasının taksiratını aklına bile getirmiyen -veya getirmek istemeyendir muayyen basın, Iraka ateş püskürmekteydi. Aristokrat Radyo Gazetesi bile teessüflerim arzetmeden edemedi. Hele meşhur Havadis ceridesinin tek yıldızlı muharririnin dert yanışı son derece acıklıydı:

"Hadi Suriye kendisine yüz verdik diye o bize rey vermedi!

Halbuki Ürdüne silâh verdik de o bize yine rey vermedi!

Mısıra gelince, o akıl vermemizi kabul etmez, onun için rey vermez!

Suudi Arabistana ne buyrulur? Ona da hacı verdik bize rey vermedi..

Fakat ya Irak?.. Iraktaki bu iftirak? Ona gönül de verdik, hattâ kız da verdik de yine rey vermedi!."

Hacılı, aşklı, çengili, gönüllü, kız vermekle rey alındığına inanan bir siyasetin iki kalem darbesiyle bundan iyi tasviri yapılamazdı. Böyle siyasetlerin humarı elbette ki biraz başağrısı verirdi. Başağrısına filozofça katlanmak lâzımdı. Nitekim edebiyattan siyasete atlıyan yufka yürekli fıkra muharriri Sabri Esat Siyavuşgil şimdiden akraba arasındaki bu geçici kırgınlığın izahını bulmuştu: "Bir delegenin nasılsa iz'an dışı bir takım tesirlere kapılıp aleyhimizde oy kullanmasının kabahati" Türk dostu Irak milletine yükletilemezdi! Gafil bir delege, nasılsa reyleri şaşırmıştı.. Zaten 180 derece olmasa da, 90 derecelik bir çark yaparak hatasını tamir etmişti ya...

Bu görüş sadece yufka yürekli bir fıkra muharririne ait olsaydı omuz silkip geçilirdi. Ama emareler candan geçip, bir türlü canandan vazgeçemeyen D. P. İktidarının daha farklı düşünmediğini göstermekteydi. Nitekim Havadiste o fıkranın çıktığı gün İktidarın başı hiçbir şey olmamış gibi, NATO Konferansında Irakın görüşlerini savunuyordu.

Washington, Londra ve Yeşilköy, arasında mekik dokuyan eski dost -kimin?- Nuri Saidin gayretleri boşa gitmemişti.

Paristen haber

Hakikaten bu haftanın ilk günlerinde Türk umumi efkârının nazarlarının dış politika hâdiselerine çevrilmesinin bir sebebi de Pariste devam etmekte olan NATO toplantısıydı. (Bk. Dünyada Olup Bitenler) Mutad veçhile İktidar organları Fransız başkentinde herkesin bize hayran olduğunu yaymaya çalışıyorlardı. Particilik gene hâkimdi. Menderes şöyle yapmıştı, Menderese şu selâm vermişti, Menderesin selâmım şu almıştı.. Bunlar ciddi haberler değildi. Mesele, Türk Başkanının toplantıdaki hakiki durumuydu. Adnan Menderes toplantının açılış konuşmasında görüşlerimizi anlatmıştı.

Yirmi dakika süren nutkunda İktidarın başı, Rus emelleri hakkında hakikaten son derece isabetli bir tahlil yaptıktan sonra hemen maksuda geliyordu. Orta Doğu zayıf ve mukavemetsizdi. Bu zayıflığın başlıca sebebi Filistin meselesiydi. "Binaenaleyh 1947-48 kararlarının ışığı altında", Filistin işi halledilmeliydi. Nuri Said de böyle bir toplantıda bulunsaydı farklı konuşmıyacaktı. Batı dostu Irakın Batı dostu değilmiş gibi davranmasının tek sebebi, Irak Devlet adamlarına göre, İsrail meselesinin halledilmemiş olmasıydı. Hele bir İsrail 1947 hudutlarına çekilsin, mesele hallolacaktı! Menderes, bu Irak görüşünü NATO'ya getirmekle günün en az diplomatik konuşmasını yapıyordu. İsraile 1947 hudutlarım kabul ettirmek imkânsızdı. Bırakalım Fransayı ve İsraili, Amerikan Kongresi asla böyle bir, görüşü kabul etmiyecekti. Nitekim milletlerarası gerçekleri çok iyi tanıyan Genel Sekreter Spaak, acele bir tavzih yapmak lüzumunu duydu: "Türkiyenin İsraile 1947 hudutlarının kabul ettirilmesini teklif ettiğine dair bazı ajanslar tarafından verilmiş olan haberlerin hakikatle hiçbir alâkası yoktu."

Dış İşleri Bakanları toplantısından ilk elde sızdırılan haberler de İsrail hudutlarının bahis konusu olmadığını bildiriyordu...

Bağdat Paktı

Orta Doğudaki Rus emellerini boşa çıkartmak için, Filistin meselesini halletmek kâfi değildi. Kısa ve uzun vadeli diğer tedbirler alınmalıydı. "Muayyen bir plâna bağlı yardımlar" -her halde iktisadi -uzun vadeli, tedbirler arasındaydı. Kısa vadeli tedbirlerin ne olduğu pek belli değildi. Fakat "Orta Doğuda alı-

Başkan Eisenhower
Manevi Lider

nacak tedbirlere mesned teşkil eden yegâne teşekkülün" Bağdat **Paktı** olduğu muhakkaktı. Bu Paktın "uzunca bir zamandanberi bir türlü takviye edilmemiş olması, Orta Şarkdaki kayıpların mühim sebeplerinden biri"ydi. Bu bakımdan Bağdat Paktının "yeni iltihaklarla müdafaası" gerekliydi. Yani, Amerika Bağdat Paktına katılmalıydı.. Bu mesele NATO için de son derece mühimdi. "Orta Şark meselesini doğrudan doğruya NATO yu alâkadar eylemiyen bir mesele addetmek" son derece hatalıydı. NATO ve Bağdat Paktı arasında "bir nevi münasebet" tesis edilmeliydi.

Gerek Amerika, gerek İngiltere bu tezleri çoktan beri biliyorlardı. Hattâ petrol âşığı İngiltere, bu tezi kısmen destekliyordu. Ama ne çare ki komünizme karşı en tesirli müdafaa silâhının Bağdat Paleti olduğuna Amerikayı ikna etmek bir türlü mümkün olmuyordu. Pakt yapmayı çok seven Dulles bile hâlâ şüphelerini yenememişti.

Gerçi bütün Batılılar nazarî olarak Menderesin görüşlerini paylaşıyorlardı. Meselâ Eisenhower konuşmasında Bağdat Paktı ile Güney Doğu Asya Paktına dahil milletlerin de Atlantik Camiasının gayesine ortak olduğunu, bu ittifaklara mensup memleketlerin devamlı bir zincir teşkil ettiğini söylüyordu. "İsmen olmaktan gayri" Amerika her bakımdan Bağdat Paktının üyesiydi. Fakat Eisenhower "NATO bu iki farklı ittifak üzerinde bir -koordinasyon selâhiyetini haiz değildir" demeden edemiyordu. Hele A. P. ye göre bir sözcü baklayı ağzından çıkarıyordu: Amerika, NATO hükümet başkanları toplantısında Orta Doğuyu ilgilendiren herhangi bir kararın alınmasına muhalifti. Sebep gayet basitti. Zira NATO'da "Orta Doğu memleketleriyle istişare etmek mümkün değildi." Yani NATO konferansından evvel müslüman devletlerin nabzını yoklıyan Türkiye, Orta Doğu memleketleri

Hıfzı Oğuz Rekata
Kâbeyi taşladı

nin görüşünü temsil ediyor kabul olunmuyordu. Amerika Bağdat Paktı aleyhtarı Suudun fikirlerine kulak vermekten bir türlü vazgeçemiyordu. Esasen Avrupa memleketleri, bilhassa İskandinavlar NATO'nun genişletilmesini kolay kolay kabul etmiyeceklerdi. Başkumandan Norstad, Ankarada yaptığı basın toplantısında teknik imkânsızlıkları bahane ederek NATO'nun genişletilmesinin mümkün olmadığını söylemekten çekinmemişti.

Türkiye ve Batı memleketlerinin görüşleri arasında uzlaştırılması güç farklar vardı. Herkesin maksudu birdi, amma rivayetler muhtelifti. Zafere göre "fevkalâde tesir hasıl eden" konuşmadan Batılılar ders alacağa hiç benzemiyorlardı. Nezleden bir türlü kurtulamıyan Hariciyemiz ise mutad üzere yine iyi koku alamamıştı.

Spaak ve Kıbrıs

Kıbrısa gelince Spaak, çoktan bert Kıbrıs meselesinin hallini kendine iş edinmişti. Aylardır beklenen Atina ve Ankara seyahati, Yunanlıların isteksizliği yüzünden yapılamamıştı. Eh, şimdi madem ki üç ilgili Hükümet başkam Paristeydi, bu fırsattan faydalanmalıydı. Nitekim Spaak sırayla Mac Millan, Menderes ve Karamanlis ile görüşüyordu. Taksim ile ilhak tezleri arasındaki uçuruma rağmen, uzlaştırmada çok mahir olan siyasî Spaak, bir hal çaresi ümidini kaybetmemişti. Karamanlısın elini dostça Menderese uzatması da Spaakın ümidlerinin tamamiyle hayal olmadığını gösteriyordu. Bununla beraber Kıbrıs işini eninde sonunda arzuladığı şekilde hallettireceğinden emin olan Yunanistan lüzumsuz fedakârlıklar yapmaya pek istekli görünmüyordu. Meselâ Kibrisin asla ilhak edilemiyeceği hususunda milletlerarası bir garanti Yunanlıların hiç hoşuna gitmiyordu.

Bir vazife bekliyor

Bu haftanın ortasında müttefikler Pariste Perşembe günü neşredilecek olan tebliğin metnini hazırlarken Türkiyede radyo ve ajans, yeni yeni "Görülmemiş Zafer"ler ilân ediyorlardı. O gün sabahleyin Eisenhower Menderesle görüşmüştü. Bizim, radyonun bildirdiğine göre: "Başkan, Menderesle şimdiye kadar hiç kimseyle görüşmediği kadar uzun görüşmüştü!" Bu, anlaşılan bir iftihar vesilesi sayılıyordu. Radyo aynı zamanda, Menderesin nutkunun, filan gazetede nasıl, ötekinde nasıl gösterildiği hususunda komik tafsilât veriyor ve bundan neticeler çıkarıyordu. "Görülmemiş Zafer"in delilleri bunlardı. Halbuki hazırlanan nihaî tebliğ bilhassa Orta Doğu mevzuunda hiç de bir Türk zaferini ilân etmiyordu. Amerikan tezleri ekseriyet itibariyle yumuşatılarak benimsenmişti. Bağdat Paktının "yem katılmalarla kuvvetlendirilmesi" mutad veçhile "pek yakın"a bırakılmıştı. Amerika Avrupada füze ve atom üsleri kuracaktı. Bunu Türkiye desteklemişti. Ama, konferansı yarıda bırakıp memleketine dönen Hollanda

ZAFER

KIBRIS MEVZUUNDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GENEL KURULU KARARINI VERDİ:

Yunanistan tekrar hezimete uğradı

Türk Noktai Nazarının Kazandığı Muvaffakiyet

ULUS

Zafer, "Görülmemiş Zafer"i ilân ediyor
Şeyhin kerameti kendinden menkûl

Başbakanı bile İtiraz etmemişti ki...

Konferanstaki tutumumuz, yabancı basın dikkatle incelendiğinde başka görünüyordu. "Kraldan fazla kralcı" bir tavır takınmıştık. Kral, Amerika idi. Ama bu aşırı vaziyet bize fazla kâr sağlamamıştı. Hattâ, bilâkis Amerika dahi memnun kalmamıştı. Bunun yerine daha dikkatli davranmak, Amerikanın dahi alâkasını bizim üzerimize daha fazla çekerdi. Anlaşılan Fatin Rüştü Zorlunun başarısız "yardım temin etme" metodları, bizzat Adnan Menderese hakim olmuştu.

Her halde bu hafta içinde dış politikada bir başarı kazanmamıştık. İktidar organlarının bütün "Görülmemiş Zafer" teraneleri ise Orta Doğu politikasının tam, Kıbrıs politikasının yarı fiyaskosunu unutturamıyordu.

Şimdi yapılacak bir iş vardı. Dış politika meselelerini D. P. milletvekilleri başta olmak üzere Meclis, partizanlıktan uzak bir ruh haleti içinde. derhal ele almalıydı. El vicdana konulmak suretiyle konuşmak icap ederse kusur D. P. Genel Başkanından ziyade, onun "huzuru mutad" dış politika müşaviri erindeydi. Başı kuma gömmenin, göz kamaştırmak için hava! fişeği atmanın faydası yoktu. Adnan Menderes son hâdiselerin bize bir zafer kazandırmadığını şüphesiz kendi kendisine karşı kabul ediyordu. Atlamıştık, atlatılmıştık. Çeşitli yönden oyuna geldiğimiz muhakkaktı. Dış politikayı başka normlarla yürütmek zarureti kati şekilde ortaya çıkmıştı. Yeni normlar, yeni insanlar istiyordu. Hıfzı Oğuz Bekata taş atmakta, istifa istemekte haklı idi. Sadece hedefi biraz şaşırmıştı. Metodları.bir defa daha bilmem kaçıncı defa. mahkûm olan "huzuru mutad" dış politika müşavirleri artık Allah rızası için Adnan Menderesin yakasını bırakmalıydılar. Adnan Menderes kurtulmak istemezse,' D. P. Grubu onu, eğer seviyorsa, mutlaka kurtarmalıydı.

İç Politika

Endişe eden edene

B. M. M. nin yan taraftaki kapısından içeri giren iki genç adamdan biri yanındakine döndü ve endişe ile:

— Yanında fazla kâğıdın var mı" dedi.

Kendisine sual sorulan, gülerek cevap verdi:

"— Sen de amma telâşlısın birader. Başbakan yokken bu mesele müzakere edilmez"

Meclise gelirken hazırlıklı bulunmamaktan endişeli olan yalnızca bu genç gazeteci değildi. Muhalefet milletvekilleri de ayni endişe içindeydiler. Hazırlıksız yakalanmaktan korkuyorlardı. Hazırlıksız yakalanmaktan korktukları için de hemen Meclisin her oturumuna tam kadro ile geliyorlar, sol taraftaki sıraları adeta balık istifi dolduruyorlardı.

Milletvekillerini ve gazetecileri böyle hazırlıksız yakalanmak endişesi içinde kıvrandıran mesele meşhur İç Tüzük tadilâtı tasarısıydı. Seçimlerden bir müddet sonra D. P. nin maruf zümresinden onbir kişilik bir grup, Meclis Başkanının huzuruna bir İç Tüzük tadilâtı teklifiyle çıkmışlardı. İç Tüzüğün bazı hükümlerini değiştirmek istiyorlardı. Bu yolda çalışmışlar, bir tasarı hazırlamışlardı. Bu tasarı Meclis Başkanlığınca geçen haftanın başında ait olduğu komisyona havale edilmiş, Perşembe ve Cuma günleri müzakere edildikten sonra Umumî Heyete sevk edilebilecek hale gelmişti. Ancak ne var ki, Anayasa Komisyonundan binbir zorlukla geçirilen bu tasarının Meclis Umumi Heyetinde müzakeresi geniş mücadelelere ve münakaşalara yol açacaktı. İşte bunun içindir ki bu hafta içinde Meclis- Müzakerelerine gelen gazeteciler ve Muhalefet milletvekilleri her an hazırlıklı bulunmak istiyorlardı.

Kasım Gülek
Paratoner

Pazartesi ve Çarşamba günleri Meclis oturumlarım takip, edenler, telâş ve endişelerinde yanıldıklarını gördüler. İç Tüzük tadilâtı tasarısı, Umumî Heyet gündemine alınmamıştı. Tadilât tasarısı Umumî Heyet gündemine alınmamıştı ama, "pek âlâ Umumî Heyette bir önerge ile gündeme dahil edilebilir" diyenler vardı ve bunlar endişeden kurtulamıyorlardı. Meclis toplantılarına sadece bazı kurt politikacılarla tecrübeli basın mensupları endişesiz geliyorlardı. "Başbakan gelmeden bu mesele müzakere edilmez" diyen gazetecinin teşhisi doğruydu. Zira bizzat D. P. nin içinden bir çok milletvekili bu tasarının kabulüne muhalifti. Hattâ o kadar ki, tasarı Anayasa Komisyonunda görüşülürken İktidar mensubu bazı milletvekilleri dahi, Muhalefetin haklı itirazlarına katılmış ve getirilmesi düşünülen böyle bir iç tüzüğün, Anayasayı gölgeleyeceğini ileri sürmüşlerdi de hemen o gün, alelacele bir Grup toplantısı yapılmış ve bu milletvekilleri ağızlarına ekseriyetin tıkacı tıkanmak suretile yola getirilmişlerdi. Grup toplantısında Başbakanın yedi, sekiz defa söz aldığı söyleniyordu. Grupta böylesine güçlükle kabul edilen meselenin Anayasa Komisyonundan ertesi günü ancak "parti disiplini" formülü sayesinde geçirilebilmesi, İktidar ileri gelenlerini endişeye düşürmüştü. Tasarıya muhalefet, yalnız Muhalefetten gelmiyordu. İktidar Partisi içinde de bu tasarının demokratik olmadığı yolunda kuvvetli bir cereyan vardı. Bütün bunlar bilinirken, hem de Başbakanın NATO toplantısı dolayısıyla memleketten uzak bulunduğu bir zamanda tasarıyı Meclise getirmek bir nevi intihar olacaktı. Durumu en güzel ifade eden gene bir milletvekili olmuştu. Anayasa Komisyonu toplantısından çıkan bu milletvekili arkadaşlarına:

"— Grup kararına rağmen komisyonda D. P. yi perişan ettiler, Umumî Heyette ise. büsbütün perişan ederler. İyisi mi bunu Umumî Heyete getirmek için Beyfendinin dönmesini bekliyelim, gelsin, tasarıyı kendisi müdafaa etsin" demişti.

İşte bu hafta içinde tasarının Umumî Heyete getirilemeyişinin sebebi buydu. D. P. milletvekilleri böyle bir tasarıyı Mecliste, hem de Beyfendi yokken müdafaa etmeyi göze alamıyorlardı. Tasarı ancak Beyfendi memlekete döndükten sonra müzakere edilecekti.

Gerçi Grup kararı olduğu için D. P. milletvekilleri tasarı aleyhinde muhtemelen konuşamıyacaklardı. D. P. Genel Başkanı tasarının aynen kabulünü istiyordu. Zira, aslına bakılırsa teklifin heyeti umumiyesi bir sistem teşkil ediyordu. "Meclis müzakerelerini intizama sokacağız" etiketi altında getirilen, kamufle Iskat Hakkıydı. Bu bakımdan asıl kurban edilecek olan C. H. P. den çok D. P. milletvekillerinin insiyatifi idi. Nitekim müzakerelerin ilk günü Anayasa Komisyonuna başkanlık eden Osman Kavrakoğlu, Kemal Özçoban ve Müfit Erkuyumcu gibi D. P. liler tasarıyı tenkit edince hemen koşmuş:

"— Efendim, ben bizimkilerle mi, Muhaliflerle mi uğraşacağım? Bizimkiler Muhaliflerden beter. Bir çare bulun." diye feryat etmişti.

Tasarı, Gruptan işte bundan sonra geçirilmişti. Şimdi D. P. liler Başbakan memleket haricindeyken, hele Batı demokrasilerinden müteşekkil

İ. Kirazoğlu

R. Koraltan

A. Erozan

F. Apaydın

Büyük Meclisin Başkanlık Divanı

NATO'nun toplantısındayken, Mecliste böyle bir meseleden dolayı kıyamet kopmasını hiç istemiyorlardı. Halbuki Meclis müzakerelerinin cereyan tara, hem Muhalefetin, hem İktidarın, hem hepsinden çok milletin şikâyetini mucipti. Nitekim Çarşamba günü cereyan eden bir hâdise dert zincirinde yeni bir halkayı teşkil etti.

"Sözünü geri al!"

Kürsüdeki kısa boylu adam. artık kendisine pek yakıştırdığı anlaşılan bir canhıraş eda ile:

"— Bu, C. H. P. nin casuslar kullandığının bir delilidir!" diye bağırmağa başladı.

Fakat bu sefer B. M. M. de istisnasız bütün muhalefet milletvekilleri hazırdı. Kendilerine isnat edilen 'casusluk sıfatı hepsini çileden çıkarmıştı. İtiraz nidaları yükseldi. Muhalefet milletvekilleri yerlerinden doğrulmuş:

"--- Sözünü geri al!" diye bağırıyorlardı.

Ama kürsüdeki kısa boylu, kahve rengi elbiseli adam hâlâ inad ediyor:

"— Bu casusluktur, sizin tabiyeniz budur" diye direniyordu.

Meclis sıraları karışmıştı. Herkes ayağa kalkmıştı. Başkan durmadan önündeki çanı çalıyor ve en ön sırada C. H. P. illere hitaben bağırıp çağıran gri elbiseli bir milletvekiline de:

"|— Vacit Bey! Vacit Bey, sakin olunuz!" diyordu.

Muhalefet, kürsüdeki adamın sözlerine devam etmesini bir türlü hazmedemiyor ve kendilerine hitaben söylenmiş "casuslar" lâfını illâ da geri aldırtmak istiyordu. Nedense başkan Kirazoğlu, açık tecavüz ifade eden bu kelimeleri geri aldırtmak yoluna gideceğine, sözü geri aldırtmak isteyen C. H. P. milletvekillerine ihtarlar yağdırıyordu.

Neden sonra kürsüdeki Çalışma Bakanı Hayreddin Erkmen -konuşan oydu. lâfının yarattığı büyük aksülameli görerek, ilk defa üst üste tekrarladığı cümleyi bir üçüncü defa yutkunarak ve yumuşatarak söyledi de ortalık bir parça yatıştı. Ama yatışan yalnızca ortalıktı. Yoksa en ön sıralardan birinde oturan ve bir aralık C. H. P. milletvekillerinden İhsan Adanın da bulunduğu gruba doğru tokat sallayan Vacit Asena bir türlü, yatışmamıştı. Başkan, aradan dakikalar geçtikten sonra bile, hâlâ C. H. P. lilere, üzerlerine atılacakmış gibi bakan Vacit Asenaya sık sık:

"— Vacit Bey sakin olunuz, Vacit Bey!" demekten geri kalmıyordu.

Ama nedense meselâ suçu yalnızca yerinden kalkmak olan bir Kasım Güleğe ihtar veriyordu da, yumruk sallayan Vacit Asenaya, muhalefete ağır isnatlarda bulunan Hayreddin Erkmene ve arka tarafta sıraların üstüne çıkıp da gezinen D. P. milletvekillerine en ufak bir tarizde bulunmayı bile lüzumlu saymıyordu.

Bu haftanın ortasında B. M. M. de cereyan eden bu hâdise bir defa daha gösteriyordu ki, Meclis İç Tüzüğü hakikaten değiştirilmeye muhtaçtı. Ama tadilât D. P. müfritlerinin hazırladıkları meşhur tadilât olursa, hiçbir şey halledilmiş olmıyacaktı. D. P. müfritleri dikensiz gül bahçesi fikrinden vazgeçmeliydiler. Muhalefet ve İktidar elele vermeli, Başkanlık Divanının terkibi ve zihniyeti başta olmak üzere, ciddî bir değişiklik üzerinde mutabık kalmalıydılar. D. P. milletvekillerinin kendilerini aldatmasına lüzum yoktu: Meşhur tadilât huzur değil, biraz daha huzursuzluk getirecekti.

Politikacılar

Yeni bir şey yok

Şu son bir, birbuçuk aydır Yozgat şehrinin sokaklarını yabancılar istilâ etmişe benziyordu. Hemen gün geçmiyordu' kî bir yahut iki otomobil dolusu insan Yozgata gelip, Yozgat sokaklarında boy göstermesin. Son bir hafta içinde ise bu yabancı ziyaretçilere tip itibariyle daha değişik ve daha kalabalık gruplar iltihak etti. Bunlar Gaziantepten gelen şahitlerdi. Sayıları 130 a yakındı. Yozgata yüzer lira harcırah verilerek otobüslerle getiriliyor ve sorgu hakimliğinde sorguları yapıldıktan sonra geri gönderiliyorlardı. Soruşturması yapılan mesele ise mahkemece neşri yasak edilmiş olan Antep hadiseleri idi. Şahitler Cumhuriyet Bayramı günü Gaziantepte cereyan etmiş bir hâdise hakkında bildiklerini ve gördüklerini anlatıyorlardı. Hatırlarda olduğu üzere, Gaziantep hâdisesi sanıkları olarak Cemil Sait Barlas ve otuz arkadaşı tevkif edildikten sonra Yozgat Ceza Evine sevk edilmişlerdi. Birbuçuk aya yakın bir zamandır da burada mevkuten tutuluyorlardı. Bugüne kadar yapılan bütün tahliye talepleri reddedilmişti. Şahitlerin ifadelerinin alınması tamamlandıktan sonra muhakemeleri başlıyacaktı. Sanıklar hapishanede geçen son derece yeknesak hayatın yarattığı bezginlik içinde muhakemelerinin yapılacağı günü bekliyorlardı. Son olarak bu haftanın ortasında, Antepten celbedilen 44 şahidin sorguları yapılmıştı.

Sanıkların muhakemesinin ne zaman başlayacağına dair ise henüz hiç bir işaret yoktu.

Laisizm

Hakiki bir zafer

(Kapaktaki din adamı)

27 Ekim seçimlerinin, yapıldığı gündü. Ispartanın Kepeci mahallesinin Kemeraltı sokağındaki seçim sandığının başında bulunan sandık Kurulu Başkanı, karşısına dikilen takkeli, kara sakallı iki adama hayretle baktı. İlk anda söylediklerine intikal edememiş, ne dediklerim anlıyamamıştı. Takkelilerden birisi, biraz evvelki cümlesini tekrarladı:

"— Efendi hasretleri sandığı istiyor, reyini atacak!"

Ancak bu ikinci söylenişten sonradır ki genç Sandık Başkanı deneni anladı. Yüzü bir anda kıpkırmızı olmuştu. Doğrusu, bu kadarı fazlaydı. Haddini bilmezlikti. Gözlerini karşısındakilere dikerek sert bir sesle:

"— Gidin söyleyin Efendinize, gelsin reyini burada kullansın. Seçim sandığı yerinden bir âdım bile kımıldatılmaz!" dedi.

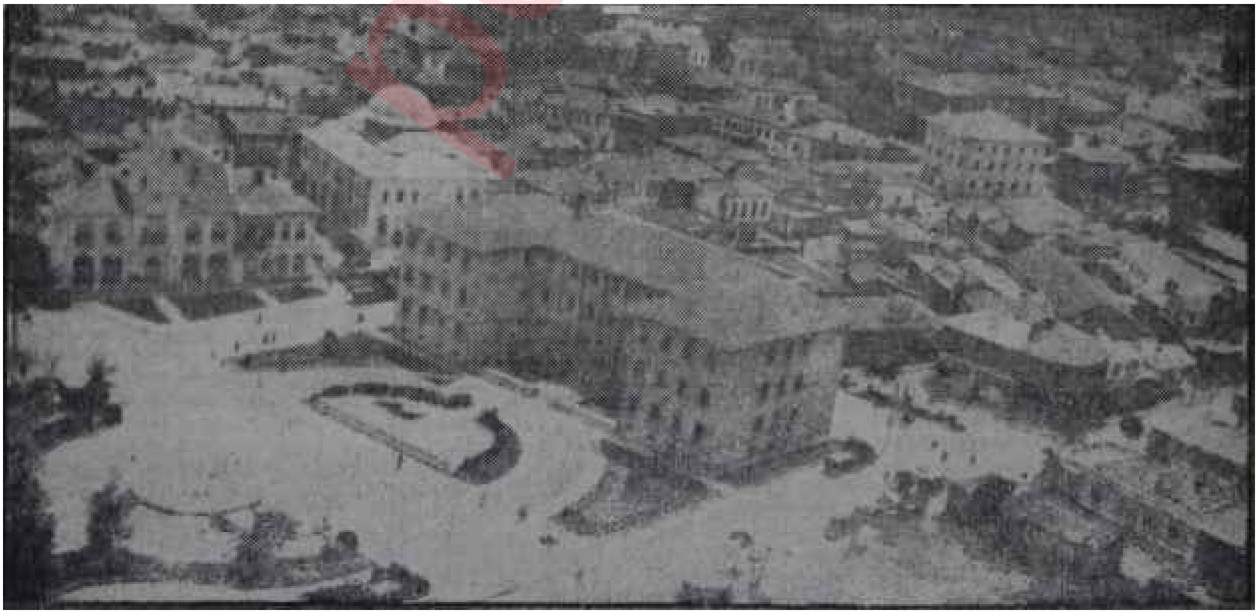
Kara sakallılar, Efendilerini böylesine hiçe sayan genç adama hayret ve kızgınlıkla baktılar. Ne olurdu yani, sandığı alıp götürselerdi? Götürüp de sandığı yiyecek değillerdi ya.. Koskocaman Efendi hazretleri, bu yaşında kalkıp da, günlerdir dolaşmaktan mütevellit yorgunluğunun ve hastalığının üzerine bir de bu genç adamın ayağına mı gelecekti?' Homurdanarak geri döndüler. Sandık civarında bulunanlar ise endişe ve hayret içinde genç Başkana bakıyorlardı. Pes doğrusu! Cesaret dediğin, bu kadar olurdu. Bir gencecik adam Bediüzzamanın birinci kâtibini terslemiş üstadı ayağına çağı itmişti! Eğer çarpılmaz, başına bir hal gelmezse iyi idi. Genç ve aydın Sandık Başkanının ise bunlara aldırdığı bile yoktu. O hâlâ, adamların cüretine şaşıyordu. Adamlar pervasızca kalkmışlar, seçim sandığını eve götürmeğe gelmişlerdi.

Biraz sonra iki' müridinin arasında, Bediüzzaman göründü. Son derece yorgundu. Ama gene de dimdik durmaya çalışıyor ve metin adımlarla yürüyordu. Seçimlerden evvel yap. tığı otomobil gezintileri kendisini son derece yormuştu. Üstelik üşütmüştü de. Tek bir kelime bile konuşmadan doğru sandığın başına geldi. Genç Sandık Başkanı, gayet sakin ve tabii, bütün rey kullanmağa gelenlere olduğu gibi ona da neler yapacağını anlattı, oy pusulalarının ve zarfların durduğu kapalı hücreyi gösterdi, Bediüzzaman, gene tek kelime konuşmadan denilenleri yaptı, reyini zarfa koydu ve getirip sandığa attı. Bundan sonra iş, imzaya kalıyordu. Seçmen Kütüğünde adının bulunduğu yerin karşısını imzalaması lâzımdı. Ama, Bediüzzaman tek ketime yeni yazı bilmiyordu yahut biliyordu da lâtin harflerini yazmıyordu, bilmiyor görünüyordu. Hemen kâtiplerinden birisi atıldı. Efendisinin yerine kendisi imza edebilirdi. Genç Sandık Başkanı, bir defa daha kızdı ve müridi iyice haşladı. Burada karagöz oynatılmıyordu. Kanun çerçevesi içinde bir iş yapılıyordu. İmza bilmeyen parmağını basardı. Bediüzzaman da öyle yapmalıydı. Nitekim öyle yaptı. Parmağında mor bir mürekkep lekesiyle Efendi, müridlerinin arasında çıktı gitti.

Neticelerin sesi

Seçimler bitti, kazanan kazandı, kaybeden kaybetti. Neticeler ilân olundu. Rey miktarları açıklandı. Ispartada talih D. P. ye gülmüştü. Ispartayı Demokrat milletvekilleri Mecliste temsil edeceklerdi. Ama Efendi Hazretlerinin memleketinde, Onun en kuvvetli tesir bölgesinde Muhalefetin aldığı rey D. P. ye giden reylerden fazlaydı. Hâlbuki Bediüzzaman İktidarın değişmemesi için elinden gelen her şeyi yapmıştı. Buna rağmen D. P. kıl farkıyla bir galebe kazanmış, daha doğrusu Muhalefet reylerinin dağılması sayesinde ekseriyeti sağlamıştı.

Seçimlerden sadece bir kaç gün sonra Muhalefet partisi ileri gelenlerinden birinin Ispartadaki yazıhanesinde toplanıldı ve vaziyet görüşüldü. Evet, Parti olarak mağlûp olunmuştu. Ama hakiki galip D. P. de değildi. Hakiki galip laisizm olmuştu. Seçimlerin başında Muhalifler kendilerini ümitli görmüşlerdi. İl Merkezi olarak, hemen bütün teşkilâttan iyi haberler alıyorlardı. Üstelik, burada seçime katılan her üç muhalefet partisi de kuvvetli idi. D. P. ise bir takını kaynaşmalar içine düşmüştü. Teşkilât ve adaylar birbirine girmişti. Pek çok D. P. li açıkça Ispartada seçimleri kaybedeceklerini beyan etmekte mahzur görmüyordu. Ama rey gününe kısa bir müddet kala başka bir faktör harekete geçmişti. Kahverengi, Chevrolet marka bir otomobil, Ispartanın köylerini dolaşmağa bağlamıştı. Otomobilde yorganlara sarılmış, zayıf yüzlü, maviyle yeşil arası renkte gözleri olan, uzun boylu garip kılıklı bir adam oturuyordu. İşte pek çok şey

Ispartadan bir görünüş
Galip sayılır bu yolda mağlûp

bu zatın bir takım köyleri dolaşmasından sonra olmuştu. Muhalefetin seçimi yüzde yüz kazanacağım ümit ettiği bazı köylerde durum aksi şekilde tezahür etmişti. Ama, otomobilin geçtiği bir takım köylerde de reyler gene Muhalefete verilmişti. D. P. öteki reyleri nasıl almıştı? Bu yorganlara sarılı adam çıkıp nutuklar mı çekmişti? Seçim Propagandası diye D. P. nin meşhur icraatlarını mı sayıp dökmüştü? Hayır. Bunların hiçbirini yapmamıştı. Hattâ o kadar ki, bu adam pek çok yerde otomobilinden bile inmemişti. Hastaydı, yaşlıydı. Pek çok köyde ya bir, ya da iki dakika durmuşlardı. Otomobildeki adamın ağzını açıp da konuşacak hali bile yoktu. Sanki donuyordu. Yorganına öylesine sarılmıştı. Ama olanlar olmuş, geçtiği köylerin bir kısmında seçimden sonra, sandıklardan D. P. listeleri çıkmıştı.

Adam Said-î Nursî veya asıl adıyla Said-î Kürdi idi. Kendisine Bediüzzaman deniyordu.

Zafer nerede ?

Doğrusu istenilirse bu vaziyet karşısında, Ispartada Bediüzzamanın ne demek olduğunu bilmeyenler "O halde zafer nerede?" diye sorabilirlerdi. Öyle ya, Efendi Hazretlerinin dolaşmasının bu kadar tesirli olduğunu söyliyen bizzat muhalifler değil miydi? Ama hakikat başkaydı. D. P. koca Efendiyi seferber etmek lüzumunu duymuştu. Muazzam bir gençlik kitlesi, münevverler, Efendiye karşı mücadele açmışlardı. Nitekim, Efendinin uğradığı köylerden bir kısmı, reyini gene Muhalefete vermişti. O bizzat hem paçaları kelimenin tam manasıyla sıvayarak çalıştığı halde D. P. ekalliyette bir ekseriyet olmaktan kurtulamamıştı. Bu, evvelki seçimlere nazaran büyük, muazzam bir yenilikti. Din faktörünün elbette ki rolü olmuştu. Neticeye tesir etmişti. Ama 1957 seçimleri ispat etmişti ki bu faktör 1 numaralı faktör olmaktan çok uzaktır,

Bediüzzaman bir temele harç koyuyor
Din işleri . Dünya işleri

tesiri sanıldığından çok daha azdır. Önümüzdeki seçimlerde ise, kıymetinden biraz daha kaybedecektir. Bundan daha iyi müjde olabilir miydi? Dinin siyasî kıymetini kaybetmesi, siyasî bir faktör olmaktan uzaklaşması, çıkması laisizmin zaferiydi. Türk milleti dinine sıkı sıkıya bağlıydı, imanlı müslümandı. Ancak sandık başında vicdanlara başka mütalealar hakim oluyordu; şeyhlerin, hacıların, hocaların sözleri bu dünyayı alâkadar eden mevzularda kat'î netice vermiyordu. Bu zümre 1957 seçimlerinde adeta bir Tanrı elçisi pozu takınarak çalışmıştı. Ama işte, Ağrıda meşhur Kasım Küfrevinin partisi ekalliyette kalarak seçimleri zorla kazanmıştı. Bahis mevzuu zümrenin pek güvendiği Konyacda vaziyet aynıydı. Maraşta o netice bile alınamamış, seçimler C. H. P. ye kaptırılmıştı. Doğu vilâyetlerinin büyük kısmında D. P. lilerin dinsizlikle itham ettikleri "Altı Oklu Parti" rakibini hezimete uğratmıştı. Karadeniz sahilinde de D. P. pek talihli olmamıştı.

Bediüzzaman Isparta için neydi? Ancak bunu tesbit ettikten sonra orada Muhalefetin D. P. den fazla rey almış olmasının büyük manası anlaşılabilirdi. Bu bakımdan geçenlerde bir gün Ispartada cereyan eden bir hâdise, son derece alâka çekiciydi.

Huzura varalım deyu...

O gün şehrin yabancım oldukları hallerinden belli iki genç, hem yanlarında hızlı hızlı yürüyen asık suratlı, başı bereli, kara sakallı adama ayak uydurmaya çalışıyor, hem de meraklı bakışlarla etraflarını süzüyorlardı. Küçücük küçücük pencereli Hükümet binasının önünden geçmişler, sağa doğru kıvrılan parke döşeli bir kaldırımı takiben yürümeğe başlamışlardı. Geçtikleri yolun sağ ve solunda halı imalâthaneleri olduğu anlaşılan binalar vardı. Bir hayli ilerlemişler, mahalle içlerine gelmişlerdi. Kendilerine kılavuzluk yapan adam, tek Kelline bile konuşmadan hızlı hızlı yürüyordu. Fakir bir görünüşü vardı. Çorapsız ayaklarına bir yemeni geçirmişti. Zehir gibi soğuğa rağmen, üzerinde kolları yamalı bir ceketten başka bir şey yoktu. Siyah sakalı sert kıllar halinde uzamış ve yüzüne vahşi bir manzara vermişti. Başında, hafızların camilerde kafalarına geçirdikleri takkelerin eşi bir siyah takke vardı.

Nihayet durdular. Dakikalardan beri ağzını açmıyan adam birden konuştu:

"— Şu kapının zilini çalın!"

Sonra yürüyüp gitti. Kapının önünde duran iki yabancı, garip nazarlarla birbirlerine, sonra da önlerinde uzayıp giden yolda uzaklaşan adama baktılar. Gösterilen kapı iki katlı ahşap bir evin, tahta çift kanatlı kapısıydı. Kapının hemen yanında bir düğme vardı. Yabancılardan kısa boylusu, imdat arar gibi arkadaşının yüzüne baktı. Allah bilir, tek başına olsa, döner, hem de koşar adımlarla bırakır giderdi. İlk anda uzun boylusu da kısa bir tereddüt geçirdi. Sonra, azimli bir hareketle elini uzattı, zili çaldı. Önce kısa kısa, müteakiben uzun uzun, zili bastıra bastıra çaldı. Arkadan dayanamadı kapının aralıklarından içeri baktı. İçerde, yukarı doğru yükselip kıvrılan merdivenden başka bir şey görünmüyordu. Zili bir hayli çaldığı halde hiç bir hareket olmamıştı. Üşüyorlardı. Pardesülerinin içinde i-

yice büzülmüşlerdi. Hayli bekledikten sonra zili tekrar çaldılar. Neden sonra içerdeki tahta merdivenlerde takunye sesleri duyuldu. Kapının aralıklarına bir defa daha gözünü uyduran uzun boylu yabancı, hayretle geri çekildi. Demin kendilerini kapıya getiren takkeli ve kara sakallı adamın bir kopyesi merdivenlerden inmekte idi. Biraz sonra da, iç taraftan kapının aralıklarına uydurulmuş bir çift göz dışarı bakıyordu. Bir ses yükseldi:

"— Kimsiniz, ne istiyorsunuz?"

"— Biz Ankaradan Efendimizin yüzünü görmeğe geldik, acaba bizi kabul eder mi?"

Kapının iç tarafındaki adamın takunyelerinin sesi yeniden işitildi. Dışardakiler bekliyorlardı. Biraz sonra ayni takunye sesleri yeniden yükseldi. Adam geri dünmüştü. Bir sürgü demirinin çekildiği duyuldu.

Bunu kilitte dönen anahtarın sesi takip etti. Tahta kapının bir kanadı aralanmış, dışarıya bir baş uzan mıştı. Hayret sırası kısa boylu yabancıya geldi. O da karşısında, kendilerini buraya kadar getiren adamın kopyasını bulmuştu. Ayni takke, ayni sert siyah kıllı surat, aynı pejmürde kılık.

"— Kimsiniz, adınız ne? Sizi buraya kim yolladı?"

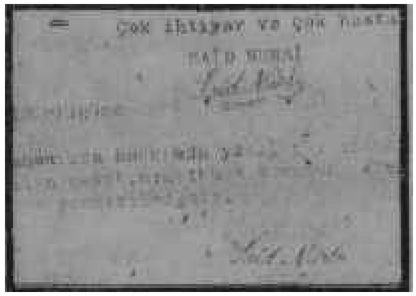
Kapıda dakikalardan beri titreşen yabancılar izah ettiler. Ankaradan geliyorlardı. Hoca Efendinin namını duymuşlardı. Yüreklerine aşkı düşmüştü. Nurundan nurlanmak istiyorlardı. Uzun boylusu Tıbbiyede, kısa boylusu ise Hukuk da talebe idi! Buraya sırf Efendi hazretlerinin yüzünü görüp, elini öpmek için gelmişlerdi. Kendilerini Aktar Kamil Efendi göndermişti. Ona da bezzaz Nedim Efendi vasıtasiyle gitmişlerdi. Acaba efendi hazretleri kendilerini kabul etmek lûtfunda bulunacak mıydı?

Huzura kabul

Kapı aralığından uzanan baş geri çekildi, içerde sürgü demirinin yeniden sürüldüğü, kilitde anahtarın döndüğü duyuldu. Takkeli adam kapının dışındakilere :

"— Zannetmem, ama hele bir bekleyin de arzedeyim" demişti. .

Aradan gene dakikalar geçti. Dışarda bekliyenler artık ümitlerini kesmişlerdi ki merdivenlerde yeniden takunye sesleri duyuldu. Mutad seranomi ile kapı açılıp kendilerine yol verildi, iki yabancı birbirlerine baktılar, iki gündür Ispartada idiler. İki gündür Efendi Hazretlerinin huzuruna kabul edilebilmek için çırpınmışlardı. Kime baş vurmuşlarsa "Vaz geçin bu işten, Efendi H a z r e t l e r i bu günlerde kimseyi Kabul etmiyor, zaten pek ziyaretçiden de hoşlanmaz, hele tanımadıklarını hiç kabul etmez" cevabını almışlardı. Ama inat etmişlerdi. Çarşı pazar, kapı kapı dolaşıp kendilerine yol gösterecek birini aramışlardı. Efendi Hazretlerine, Huzuruna her

Bediüzzamanın **mühürü**

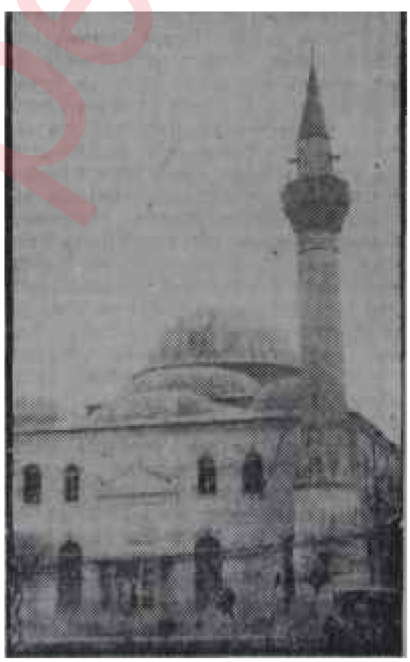
Lâtin harfine boykot

gelecek olanın niyeti, meramı çok daha evvelinden malûm olurmuş. Yanına giren tek kelime söylemeden, ne diyeceğini Efendi Hazretleri hemen bilirmiş. Çok konuşmaktan da hoşlanmazmış. Ancak sorulmak istenenlere cevap verirmiş. İki gündür, yedisinden yetmişine kadar herkesten bunları ve bunlara benzer şeyleri dinlemişlerdi. Efendi Hazretlerine herşey malûm olurdu!

Merdivenleri çıkarken akıllarındaki buydu. İşte nihayet muratlarına nail olmuşlardı. Efendi Hazretlerinin yüzünü görecekler, elini öpeceklerdi. Merdivenlerin bittiği yerdeki sahanlığa geldiklerinde, yanlarındaki bereli sordu:

"— Risale-î Nuru okudunuz mu?"

Okumamışlardı. Efendi Hazretleri hakkında da pek az şey biliyorlardı. Ama inşaallah bundan sonra, o Nurdan kısmetlerine düşeni alacaklardı. Sahanlıkta pabuçlarım çıkardılar, tahtaların üzerinde yalınayak yürüdüler. Girdikleri yer, atrafında beş altı oda kapısı bulunan büyük bir sofa idi. Kendilerine refakat eden adama benzeyen bir takım baş ka adamlar, ellerinde kitaplar, bu odalara girip çıkıyorlardı. Ortada esen hava tam bir medrese havası idi.

Ispartanın Ulu Camii

İbadet Allah içindir

El öpme

Açılan bir oda kapısından içeri girdiler. Tam kargılarında, uzunlamasına bir karyola vardı. Yerde Isparta halıları döşeliydi. Hayli büyük olan oda karmakarışıktı, bir kenarda çıplak somyalı ikinci karyola, hemen kapının yanında ise üst üste karmakarışık kitapların yığıldığı bir masa, ayaklarından biri kırık bir sandalye ve daha akla gelmiyecek bir sürü eşya vardı. Duvarlar boydan boya arap harfleriyle yazılmış yazılarla doluydu. Efendi Hazretlerinin karyolasının dayalı olduğu duvarda ise, ne olduğunu bir türlü anlayamadıkları, haritaya benzer birşey asılı idi. Üzerinde arap harfleriyle yazılmış yazılar, elle çizilmiş garip işaretlet vardı. Gürül **gürül** yanan bir soba, odayı cehennem gibi yapmıştı.

Karşılarındaki yatakta, başında poşuya benzer bir serpuş bulunan sakalsız, beyaz bıyıklı, yeşille mavi arası çini parıltılı acayip ve keskin bakışları olan ihtiyar, ama son derece dik bir adam oturuyordu. Üzerinde beyaz pamukludan el dikişi bir hırka vardı. Ayak uçlarım örten yorganla, sırtını dayadığı yastık adeta siyah renk almıştı. Gelenleri sert nazarlarla süzdü. Hemen yanıbaşındaki bir başka takkeli, dik durmasına yardım ediyordu. El öptürmeğe alışkın bir hali mevcuttu. İri ve kemikli elini ileri, gelenlere doğru uzattı. Seksen, belki de doksan yaşında gösteriyordu. Gelenler, derhal eline sarıldılar ve bu kemikli eli öptüler. Efendi Hazretlerinin sağ elinin yüzük parmağında iki adet hacı yüzüğünden başka bir şey yoktu El-öpüldükten sonra, karyolanın yanıbaşında, diz çökerek oturdular. Odada kendilerini oraya getirenden başka iki kişi daha vardı. Onlar da dizleri üzerine oturmuşlardı.. **Emre** muntazır bekliyorlardı. Efendi Hasretleri, yetti gelenlere "hoş geldiniz" dedi, sonra teker teker isimlerini, memleketlerini, nereden gelip nereye gittiklerini, analarının, babalarının adlarını, ne iş yaptıklarım sordu. Kısık ve hırıltılı bir sesi vardı. Dura dura konuşuyor, pamuklu hırkasının içinde zayıf göğsü şiddetle inip kalkıyordu. Şivesi şarklı olduğunu hemen belli ediyordu. Son zamanlarda kulakları biraz ağır işitmeye başlamış olmalıydı ki, karşısındakilerin sözlerini, yanıbaşında diz çöküp oturmuş olan takkelilerden biri, yüsek sesle tekrarlıyordu.

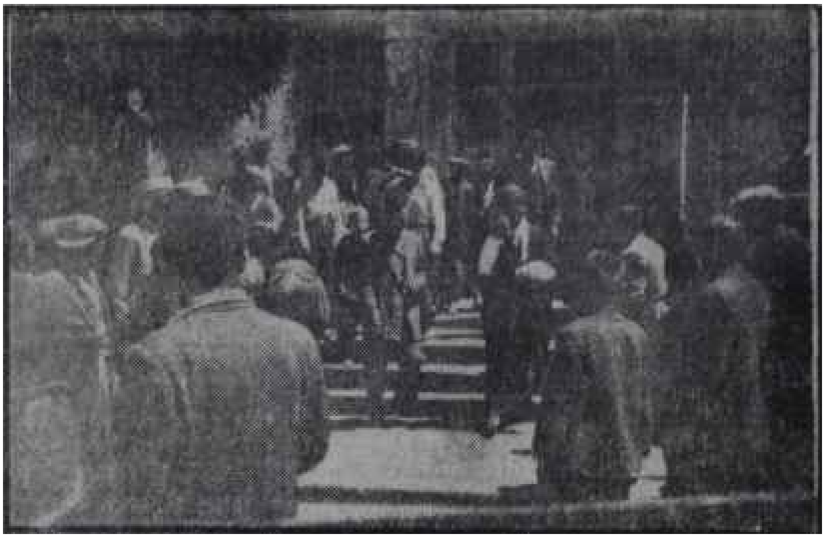
Efendi Hazretleri Ankaradan k a l k ı p gelen iki üniversite talebesinin kendisini ziyaretinden son derece memnun olmuştu. Onlara Ankara

Hukuk Fakültesinde talebeleri olduğunu, onlarla tanışıp tanışmadıklarını sordu. Risale-î Nuru okumuşlar mıydı? Sonra çok yaşlandığından söz açtı. Artık Risale-î Nurdaki hakikatleri yaymak vazifesi gençlere düşüyordu. Bir gün gelecek Nurun hakikatleri bütün cihanı kaplıyacaktı. Zaten bu hususta hayırlı emareler belirmeğe başlamıştı. Tâ Pakistandan gelen bir devlet adamı, Pakistanın Millî Eğitim Bakan vekili, kendisini ziyaret edip gittikten sonra, Türkiyede konuştuğu Said-î Nursî sayesinde Nura kavuştuğunu söylemişti. Almanyada **Şarkiyat** Enstitüsünde bir Nur dershanesi açılmıştı. Dünyanın dört **bir** köşesine yayılmış Nur talebeleri vardı. Bilhassa üniversite gençliğinin Nur talebeleri arasına girmesi Efendi Hazretlerini Son derece memnun ediyordu. Bütün ömrü boyunca kendisini boğmak isteyen üç kuvvetle mücadele etmişti. Bunlar Komünizm, Masonluk ve C. H. P. idi! 1950 ye kadar yazdığı her kitabın neşrini yasak etmişlerdi. Türlü desiselerle kendisini hapishane hapishane süründürmüşlerdi. Ama artık devir değişmişti. Nur devri başlamıştı. Bizzat Tevfik İleri Bey, seçimlerden bir kaç gün önce yanında Celâl Yardımcı Bey olduğu halde kendisine Findos Köyünün çeşmesi önünde rastlayıp elini öptüğünde söz vermişti: İlk cildi basılan Risale-î Nur külliyatından "Sözler" adlı kitap, mekteplerde okutulacaktı. Bütün gençlik bu Nura kavuşacaktı. 700 küsur sayfalık ilk cild Diyanet İşleri Başkanlığının da muvafakati alınarak yeni harflerle bastırılmıştı. ikinci ve üçüncü cildler de basılmak üzere idi. Bunları söylerken, kapının yarandaki masanın üzerinde duran kırmızı cildli kitap yığınlarını gösteriyordu. Bundan sonra bütün iş, gençlerin bu kitapları okuyup Nura kavuşmasına kalıyordu. Eksik olmasın, eski İsparta mebusu Tahsin Tola da bu kitabın basılmasında gayret göstermişti. Bu gayrete karşılık Bediüzzaman borcunu ödemek için bu seferki seçimlerde Bingölden namzet gösterilen Tahsin Tolanın seçim bölgesine: mektuplar yollamış, seçmenlere onu muhakkak mebus seçmelerini söylemişti ama, Bingöllüler bu dindar çocuğu nedense seçmemişler, tutup bir Halk Partiliyi mebus yapmışlardı! Efendi Hazretlerinin buna son derece canı sıkılmıştı.

İki genç adam, tekrar el öpüp Efendi Hazretlerinin hayır dualarını alıp, kendisiyle temaslarım hiç bir zaman kesmiyeceklerini vaad ederek dışarı, çıktılar. Bunlar AKİS'in iki muhabiriydi.

Bir sürgün

Isparta, Afyon, Denizli, Burdur ve bele Van, Bitlis, **Muş,** Hakkâri, Siirt, Bingöl vilâyetleri ile bu vilâyetlerin kazalarında, köylerinde adı dalma büyük bir saygıyla ve hatta **Biraz da** korku ile anılan Said-i **Nursi** veya Said-î Kürdî (Kürsi) nin bu vilâyetler halkı arasındaki lakabı Bediüzzamandır. 1935 yılında Ispartanın Barla bucağına sürgün olarak gelmiştir. O zamandan beri de burada ikamet etmektedir.

Bediüzzaman Ulu Camiden çıkarken müridlerini selamlıyor

Hani kıyafet kanunu vardı?

Bediüzzaman 1293 yılında Bitlisin Tellû kasabasının Nursi köyünde doğmuştur. Parlak zekâsı sayesinde kısa zamanda kendini göstermiş ve daha ondört yaşlarındayken muhitin belli başlı şeriat âlimleri aratanda yer almıştır. Bir müddet Siirtte Mustafa Paşa adıyla maruf bir zatın yanında kalan Nursî bir ara Merdine geçmiş, fakat orada Kürtlük dâvası peşinde koştuğu iddiasıyla önce tevkif edilmiş, sonra da serbest bırakılarak şehirden sürülmüştür. Mardinden Vana giden Nursî, hemen her gittiği yerde olduğu gibi Vanda da son derece gösterişli kılık ve kıyafeti, kuvvetli hitabeti ve karşısındakileri bendedebilme kabiliyeti ile etrafına büyük bir zümre toplamıştır.. Bu arada meşhur eseri olan Risale-î Nurun ilk fasıllarını da kaleme almağa başlamıştır. Vanda Medresettüzzehra adında bir darülfünun kurmak hevesine kapılan Nursî, hükümetin de müzaharetini kazanabilmek için İstanbula gitmiş, devrin Padişahı Abdülhamitle görüşmüştür. Ancak, asıl gayesinin Sarkta müstakil bir Kürdistan kurmak olduğu anlaşılınca, bir bahaneyle İstanbuldan uzaklaştırılmak istenen Nursi buna yanaşmamış ve bir medrese avlusundaki odasında dersler vererek hayatını kazanmağa başlamıştır. Devrin meşhurları olan Mehmet Akif, Eşref Edip, Naim ve Ferit Beylerle dost olan Nursî, dini neşriyat yapan gazetelere yazılar da yazmıştır. Meşrutiyetin ilanı üzerine Darülhikmete tâyin edilen Nursi, müridlerinin İzmit, Adapazarı ve Çatalca bölgelerinde çoğalmasından aldığı bir cesaretle Şarktaki Kürt Beylerine "Meşrutiyetin nimetlerini bilin, müstakil Kürdistan için çalışın" yollu telgraflar çektiği iddiası altında bırakılmıştır. 31 Mart hâdiselerine de adının karışmasından sonra İstanbuldan adeta kaçar gibi ayrılmak zorunda kalan Nursî, Batum liselinden Tiflise gitmiş, oradan Vana geçmiştir. Vanda da çok durmayan bu cevval adam, Şam ve Halep taraflarına inmiş ve oradaki bazı Kürt Beylerinin misafiri olarak bir müddet oyalandıktan sonra yemden İstanbula gelmiş ve Sultan Reşada yanaşmıştır. Sultan Reşadın Rumeline şimendiferle yaptığı ilk seyahate de katılan Nursî, Birinci Dünya Harbinin patlaması üzerine Erzurum üselinden Vana dönmüş. Nur talebelerinden teşkil ettiği bir milis alayı ile Ruslara karşı çarpışırken esir düşmüş ve iki sene kadar Leningradda kalmıştır. Bir yolunu bularak buradan kaçan Nursi, Petersburg ve Varşova üzerinden Parise geçmiş ve orada Kürt Teali cemiyetinin kurulmasında hazır bulunduktan sonra tekrar İstanbula dönmüştür. İstanbulda Darül Hikmet ül İslâmiyeye asa tâyin edilen Nursi, Milli Mücadelenin son yıllarında Kuvayı Milliyecilerden tarafa geçmiş ve Ankaraya gelmiştir. Ancak, Ankarada da çok duramamış ve Birinci Meclise hitaben yayınladığı bir beyanname ile Mustafa Kemalin dikkatim üzerine çekmiştir. Bir hayli şeriatçının bulunduğu ilk Meclisi Mebusanda taraftar toplamadan Ankaradan uzaklaştırılması faydalı görüldüğünden, kendisine Şark Vilâyetleri gezici Baş Vaizliği teklif edilerek memleketine iadesi uygun görülmüştür. Bu teklifi, hatta milletvekilliği teklifini alla kabul etmiyen Nursi Vana dönmüş ve Milli Mücadeleden

sonraki yıllar içinde zahiri bir uzlete çekilmiştir. Ancak şarkta peşpeşine patlak veren isyanlarda parmağı bulunduğu şüphesi uyanınca, Dersim harekatının tenkilinden sonra Divan-ı Harbe verilmiş, yüzlerce kişinin idama mahkûm' edildiği bir sırada yalnızca Ispartaya sürülmek suretiyle badireyi atlatmıştır.

Bitmeyen dâvalar

Ispartanın Barla bucağına sürgün edilen Bediüizaman, burada da sakin duramamış ve Risale-i Nur, elden ele dolaşmağa başlamıştır. 1950 yılına kadar kendisine **göz** açtırılmayan Nursî irticai körüklemekten, arapça okutmaktan, ayin yapmaktan, risalelerinde bir takım menfi propagandalara yer vermekten ve nihayet **dini** siyasete âlet etmekten defalarca ve defalarca mahkemeye verilmiş, Kastamonu, Eskişehir, İsparta, Afyon, Denizli, Dinar mahkemelerinde yapılan muhakemelerinden sonra bu şehirler hapishanelerinde yıllarca **hapis** yatmıştır. Ancak 1950 yılından sonradır ki nisbî bir rahata kavuşan Nursî, artık rahatça eserlerini eski ve yeni yazılarla tabettirebilmekte ve Ispartada dilediği gibi yasıyabilmektedir.

Son dâva

1954 seçimlerinin arifesinde Ispartaya yerleşen Bediüzzamanın, köylerde dolaşırken Ata Bey bucağında bir sohbet sırasında "Kadınlar şeytandır, onlarla temas doğru değildir", Barla bucağındaki bir sohbette ise "Halife olmayan memlekette Cuma namazım camide kılmak **caiz** değildir" dediği iddia olunur. Bu sözleri tesbit edilir. Hakkında yeniden tahkikat açılır. Öyle ki, hâdise bizzat Başbakana dahi duyurulur. Dinar Savcılığınca yapılan tahkikat kısa bir zamanda tekemmül ettirilir ve dosya Dinar Ağır Ceza Mahkemesine verilir. Ancak 'bu arada araya 1954 seçimleri girer ve seçimler bir çok hâdisenin üzerinden bir silindir gibi geçer. Bediüzzamanın dosyası da Isparta Mahkemesine sevk edilir. Ispartada yapılan muhakeme sonunda Bediüzzaman için takipsizlik kararı çıkar. Bu hadiseden sonra yeniden uzletine çekilen Bediüzzaman, Ispartada **Ulu** Cami denilen bir camiye Cuma namazlarına devama başlar. Ancak, bu sefer de müridleri onun camiye geldiği günler, adeta bir peygamber karşılar gibi cami kapısında tezahürata başlarlar. Her Cuma, cami kapısının iki yakasına saf olup el bağlarlar. Efendilerinin elini öpebilmek için sıraya girerler.

Kepeci mahallesinin Kemeraltı adı verilen sokağındaki kira evinde oturan Nursinin nasıl bir gelire sahip olduğu, kimse tarafından bilinmez. Rivayetlere göre Efendi Hazretleri yalnızca meyva suyu içerek beslenirmiş. Kağıt paraya el sürmediği de yine bu rivayetler arasındadır. Maamafih bilhassa portakal mevsiminde Antalya ve civarından Efendi Hazretlerine sandık sandık portakal hediye gelir. Müridleri tarafından gönderilen bu portakallar o kadar çoktur ki, bunların hepsini Efendi Hazretlerinin ve yanında yatıp kalkan kâtipleri ile çömezlerinin yiyip bitirmesine imkân yoktur. Bu sebepte, bazı açıkgöz müridler güya bu portakalları sandıklarından çıkarıp teker teker kâğıtlara sararak "bunlara efendi hazretlerinin eli değdi" diye bazı köylerde tanesini bir liraya kadar satarlar ve geçimlerini böylece temin ederlermiş. Bediüzzamana 1957 seçimlerinin hemen arifesinde hediye edilen Isparta 195 plâka numaralı 1955 modeli Chevrolet otomobilin de kimin tarafından hediye edildiği bilinmemektedir. Bilhassa 1954 den bu yana büyük bir serbestiye kavuşan Bediüzzamanın Risale-i Nur adlı risalesi ile bu risalenin devam edip giden cüzleri artık bugün, gerek eski yazıyla ve elle çoğaltılmış olarak, gerekse yeni harflerle ve matbaada basılmış şekilleriyle serbestçe satılmaktadır. Muhtemeldir ki, Efendi. Hazretleri gelirini bu kitaplardan temin ediyordur! Muhakemelerinden biri görülürken bir savcının iddianamesinde belirttiğine göre, Bediüzzamanın Türkiyede yarım milyondan fazla müridi vardır. Bu müritlerinin arasında üniversite talebelerinin ve hatta bazı siyasilerin de bulunması calibi dikkattir. 1954 seçimlerinden evvel yapılan takibat sırasında Nursinin bazı talebeleri sorguya çekilmişlerdi. Gariptir, bu sorgu esnasında Türkiyenin muhtelif vilâyetlerine dağılmış olan Nur talebeleri ile Almanyadan istinabe suretiyle sorguları yapılan Nur talebelerinin ifadeleri kelime ve kelime birbirine benziyordu.

İşte Ispartada Bediüzzaman buydu ve bu Ispartada onun hararetle tuttuğu D. P. Muhalefetten daha az rey almıştı.

Kırılan ümidler

Halbuki son seçimlere girildiği günlerde pek çok kimse şeyhlere, **hacılara, hocalara** istinad eden **siyasî partilerin kolaylıkla zafer** kazanacağından adeta emindi. **"Her** köye **bir** cami" **parolası** hayli zaman evvel **İktidara** yakın çevrelerde **ortaya** atılmıştı. D. P., Genel Başkanına taraftarları "Müslüman Başbakan' demekten **hoşlanıyorlardı. "Müslü**man Başbakan" da seçim propagandası boyunca nutuklarında Allanın adım daima anmıştı. Hattâ son Adana nutkunda, İstanbulu yeni bir Kabe yapmaktan bile bahsetmişti. D. P. hatipleri dualar ediyorlardı. C. H. P. yi dinsizlikle suçlandırıyorlardı.

İşte bütün bunlara rağmen D.P. yurtta topyekûn Muhalefetten daha az rey almıştı. Demek ki başka faktörler din faktörünü ikinci plânda bırakıyordu. İlerdeki seçimlerde bu faktör bugünkünden de daha az ehemmiyet arzedecekti. Demek ki İsmet İnönü haklıydı.

Hakikaten Demokrasiye geçildiğinden beri arkadaşları İnönüyü dinden bahsetmeye teşvik etmişlerdi. 1950, hele 1954 hezimetinin müsebbibi olarak pek çok **C.H.P. li partilerinin** dinsizlik ithamı altında bırakılmış olmasını görmüşlerdi. İnönü nutuklarını dualar ederek bitirse ne olurdu, sanki? Genel Başkan bu tavsiyelerin hepsini reddetmişti. Çok şey olurdu. Eğer İnönü de dine sarılırsa din siyasî çekişmelerde yenilmez bir kuvvet haline gelirdi. **Yarış** onun üzerinde cereyan ederdi. Halbuki o temayüle karşı mücadele edilirse din, tabiî yerine, yani dünya işlerinin üstündeki makamına **otur**tulurdu. Varsın, ilk seneler C. H.P. bundan zarar görsün. Gelecek nesiller ona medyunu şükran olacaklardı.

1957 seçimleri bu görüşün doğruluğunu ispat eden ilk işaretti.

Bediüzzamana hediye edilen otomobil

Modern şeytan arabası

Demokratik Rejim içinde Yaşamağa Azimli Milletler Ne Şekilde Hareket Etmelidirler?

- XXV -

Atalay YÖRÜKOĞLU

Hiç bir rejimde yurttaşlık sorumluluğu demokraside olduğu kadar ağır değildir. Demokrasiyi, en ileri olduğu gibi en sor idare şekli yapan şey, halkın politikaya ve yurt işlerine yakın ilgi ve katılmasının vazgeçilmez ilk şartı oluşudur. Ulusun kendi kendini idaresi, ülkenin dertleri üstünde düşünmeyi, dilek duygu ve inançları, türlü yollardan milletvekilleri ile hükümet yöneticilerine duyurmayı sorunlu kılar. Bu rejimin üstünlüğü, halk temsilcileri ve doğrudan doğruya ulusun, idareci takımı, durmadan denetlemede tutmasından ileri gelir. Hükmedici azınlıklar tek başlarına hiç bir çağda, hiç bir ülkede eksiksiz, düzenli ve erdemli idareler kuramamışlardır.

Çünkü iktidarlar ellerindeki yetkiyi aşmak, güçlerini arttırmak eğilimindedirler. Bu yetkinin ulus zararına kullanılmaması için hesap sorma, tartışma ve tenkit, kısaca bitmeyen bir ulus iktidar çekişmesi gerektir. Baştakiler dürüst ve dirayetli iseler bir zaman işler yolunda gidebilir. Fakat demokrasi, yurt kaderini baştakilerin iyi niyetlerine bırakan rejim değildir. İnsan hakları ve temel hürriyetler üstüne kurulmuş bir teminatlar idaresi; çoğunluğun buyruğu altında azınlığın, korkusuzca, eşit hak ve şereflerle yaşadığı bir nizamdır.

Bu yaşayış seklinin teminatı, yasalardan önce, bu ideal düzeni amaç bilen ulusların azimlerinde saklıdır. Demokrasiyi yürütmek, hele bu yola yeni girmiş uluslar için, sağlam bir gelenek kurmak, bir kaç ana ilkeyi (prensibi) dinî inançlar gibi kutsal tanımakla mümkün olabilir: Söz ve yazı hürriyeti, toplanma hürriyeti, oyunu serbestçe kullanma hürriyeti ve bağımsız adalet! Demokratik nizam içinde yaşamağa azimli bir ulus, ana hakları ve hürriyetleri üstünde tartışma ve pazarlık kabul etmediğini iktidarlara yılmadan anlatmalıdır. Bir ulus ki onda demokrasi aşkı bağımsızlık duygusu kadar güçlüdür, hep uyanık ve hesap sorucudur, böyle bir ulusun hakları ve hürriyetleri ile oynayabilmek için idareci takımın. İktidar hırsı ile, gerçekten gözleri dönmüş olmalıdır.

Yurttaş, siyasî inancını ayartıcı etkilerden korumalı, nimetler ve imtiyazlar karşılığı oyunu satmamalı, seçimlere yüksek bir vazife duygusu ile katılmalıdır. Köydeki çobandan, kentteki aydına kadar herkes Muhalefet - İktidar tartışmalarının dikkatti hakemi olmalıdır. Yolsuzluklar, haksızlıklar veya totaliterlik eğilimleri karşısında ulusun düşündükleri -eğer dışa vuruluyorsa- basında duyulacaktır. Bir kısım satılık basının halkın tepkilerini görmezden gelmesi önemli sayılmamalıdır. Gerçekler, yaşayışlarını kamu fikirlerin] savunmağa bağlamış gazetelerden kolayca yayılabilir. Bir haksızlık, bir baskı, bir hürriyet kısma belirtisi, azınlık çoğunluk farkı gözetilerek yapılan muameleler, basından ve üniversite aydınlarından sert tepkiler görürse, tekrarı için yapanlarda cesaret kalmaz. Hürriyet ve demokrasi prensipleri atta konusu olunca, yurttaş particilik duygularını bir yana atabilmelidir.

Aydınlar, halka, seçimden seçime sandık başına gelmenin demokrasi için yeter olmadığı gerçeğini öğretmelidirler. Ulus, seçimler arasında ses yükseltişleri ve davranışıyla güvenini veya güvensizliğini belli etmelidir. Aydınlar ve politikacılar, medeni cesaretleri, demokrasi şuurları ile örnek olmalıdırlar. Bir ülkede bu takım, yıldırılmış ve daha kötüsü, "bir parmak bal" ile susturulmuşsa, basit yurttaştan kim ne yüzle siyasî kanısından dönmemeyi, oyunu satmamayı isteyebilir?

Demokraside kader birliğine inanmak gerektir. Bir gazeteci haksız yere susturulduğu veya bir üniversite hocası gerçekleri savunduğu için kürsüsünden edildiği zaman bütün gazeteciler ve aydınlar birleşip seslerini duyurmuyorlarsa, komşudaki yangının çok geçmeden kendi evlerini saracağını bilmelidirler. Öncülük, uyandırıcılık, yetiştiricilik ve yüksek ilkeleri savunma ödevini başaramıyan bir aydın ve politikacı takımı ile demokrasi gemisi yürütülemez!

Kamunun sesini doyurmadığı ülkelerde idare edenlerle edilenler arasındaki nazik kuvvet dengesi, halk zararına, çok çabuk bozulur. İlk kötü belirti tenkide tahammülsüzlüktür. "Dış tehlike", "iç anarşi" gibi bahanelerle sert tedbirlere başvurulur. Baskılar ve hürriyetlerde kısıntılar, "önce demokrasi iklimi" formülü ile açıklanmağa kalkışılır. Hele hak ve hürriyetler yol, liman, baraj ve fabrikalarla değiştirilmeye başlanmışsa tehlike çanları çalıyor demektir. Toptan bir uyanış ve silkinme kaçınılmaz olmuştur. Gevşeklik ve umursamazlığı bu dereceye kadar vardıran bir ulus, egemenliği büsbütün elinden gittiği gün şaşmamalıdır.

Seçimler, ulusa basiret ve iradesini göstermek için verilmiş fırsatlardır. Bu dönemde de "demokrasi sağduyusu"nu çalıştıramıyan bir ulus için ümit kapıları kapanmış demektir. Bu sağduyunun kültürle paralel gitmediğini biliyoruz. "1950 Türk Denemesi" ve Hint demokrasisi, sağduyularını çalıştıran kültür ve yaşayışça geri ulusların da demokrasiyi sindirebileceklerini gösteren iki taze örnektir. Buna karşılık sağduyularını vaktinde kullanamayan Almanya ve İtalya gibi medeni uluslar, son dünya savaşından önce, iki azılı diktatörlüğü kendi elleriyle beslemek, büyütmek durumuna düşmüşlerdir. Ancak ilk iki örnekte önderlerin samimî dilek ve çabalarını görmeden geçemeyiz. İyi niyetli ve demokrasiye inanmış önderlere sahib olmak büyük talihtir. Fakat ulus gerisini getiremez, bir iki gerekli imtihanı atlatamazsa, en sağlam başlangıçlar bile boşa gitmekten kurtulamaz. Gerçekte, bütün yurttaşların destek olmadığı bir demokrasi çarkı, dökme su ile çalışan değirmen misâli bir zaman sonra dönmez olur.

İstendiği kadar değil de verildiği kadar hürriyet ve refaha kanaat eden topluluklarda demokrasi gereksizdir, lükstür. İşlerin nasıl yürütüldüğüne aldırmayan, yurt gidişinde kendi payına ödevler düştüğünü görmeyen insanlar, istibdat idarelerine yakışırlar.

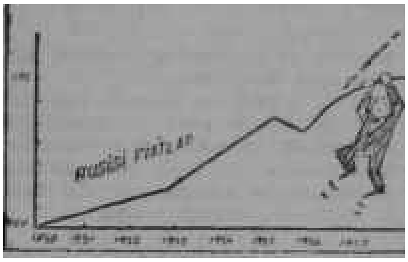
Geothe: "Hürriyete, ancak onu her gün yeniden fethedenler lâyıktırlar." der. Bu sözü demokrasiye uyguluyarak: Demokrasiye, ancak onun gereklerini her gün yerine getirmesini bilenler hak kazanırlar! diyebiliriz.

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Fiatlar

Mâkul ve tabii fiat nizamı

Bu dağın arkasındaki ucuzluğa ve Tekel zamlarına bir türlü akıl erdiremiyen vatandaş, geçen haftanın son günü, bir defa da Maliye Bakanı tarafından aydınlatılıyordu. İktisadî meselelerden sadece yükselen fiatlar sayesinde haberdar olan vatandaş, sayın maliyecinin teknik tabirlerinden pek bir şey anlamadı. "Fiat ve ekonomik nizam politikası içerisinde mütalâası gerekli zamlar", "makûl ve tabii bir fiat nizamım desteklemek" doğrusu bilmece gibi lâflardı. Bilmecenin halledilmiş şeklini vermek iktisâdçılara düşüyordu. Mâkul ve tabiî fiat nizamı şu demekti: Tekel maddeleri fiatları, serbest piyasada teşekkül edecek fiatlara nazaran geri kalmıştı. Son zam bu malların fiatlarını piyasa seviyesine getirmek gayesiyle yapılmıştı. Gelgelelim "mâkul ve tabiî fiat nizamına" ayak uyduramıyan sadece içki ve sigara değildi. Fiatlar dolu dizgin yükselirken, Devlete ait

EMİRLE UCUZLATMA

bütün müesseselerin mal ve hizmetleri çok gerilerde kalmıştı. O halde '"yeni nizam" mucibince bu malların fiatları da tabiîleştirilmeliydi. Edip Bakan Ağaoğlunun hissi teminatına rağmen, Sümerbank malları da yeni nizamın icabını yerine getirecеklerdi...

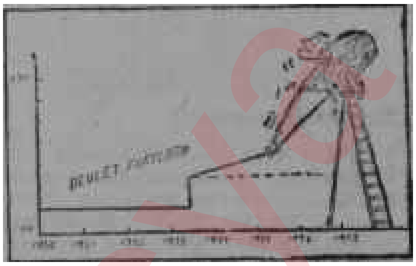
Bir taraftan husus! sektöre ait mal fiatları götürü olarak tesbit edilirken, İktisadî Devlet Teşekküllerinin mal ve hizmet fiatları yükselecekti. Vatandaş "Allah Allah ucuzluk derler, zam yaparlar" diye dertli, dertli konuşmakta devam edecekti.

İktisadçılar, bu tatsız zamların zaruretini anlamıyor değillerdi. Zam, yedi senelik hovardaca siyasetin neticesiydi. Enflâsyon bütün fiatları yükseltirken. Devlet sektörü mal fiatlarının ilelebet oldukları yerde saymaları için,' bu teşekküllere Merkez Bankası kapılarını açmaktan başka çare yoktu. Banknot matbaasında son bulan hovardalıkların, fiatları nasıl coşturduğunu Mısırdaki Sağır Sultan bile öğrenmişti. O halde Devlet mamulleri fiatlarını arttırmaktan başka çare yoktu. Toktu ama zamlar ancak, yedi yaşına basan Kristof Kolomb siyasetine paydos denirse bir mânâ ifade edecekti.

Meselenin can damarı buradaydı. Şimdilik ufukta güzel lâflardan ve zamlardan başka bir şey görünmüyordu.

Madde bolluğu temini

Şu güzel lâflardan biri de "dış tediye imkânlarımızın arttırılması ve madde bolluğu temini"ydi. Matbaası bir türlü keşfedilemeyen cılız 'döviz stoku, acaba nasıl şişmanlatılacaktı? Banknot basmak kolaydı, fakat döviz basılmazdı. Döviz kazanmanın tek yolu ihracatı arttır-; maktı. Gelgelelim Bütçe gerekçesi bile, ihracatın yıldan yıla düştüğünü saklamıyordu. 1956 yılı Temmuzundan 1957 Temmuzuna kadar ihracat yüzde 7 azalmıştı. Buna rağmen, ihracatı arttırmak için şimdiye kadar, hiçbir ciddî tedbir alınmamıştı. Bilâkis meşhur 51,5 milyonluk ithalât projesi ve benzerleriyle gelecek yılların ihracatı bile, Merkez

MAKUL VE TABİÎ FİAT NİZAMI

Bankasının altınları gibi rehin -edilmişti.

İhracatı çoğaltmak için istihsali bilhassa ziraî istihsali- arttırmak, ihracat mallarım iç piyasadan çevirmekten başka çare yoktu. İstihsali arttırmak çok/gayret ve zaman istiyen bir işti. 1951-1953 yılları bir daha kolay kolay geri gelmiyecekti. Ekilen arazinin bir buçuk misli çoğalması, 1951-53 mucizesinin başlıca sebebiydi. Artık ziraate müsait arazinin hemen hemen tamamı ekiliyordu. Ancak randımanlar yükselirse, istihsâl de yükselecekti. Randımanları arttırmak çetin ve uzun vadeli bir meseleydi. O halde şimdilik, ihracat mallarının içeride istihlak edilmesini, sıkıntıları arttırmak pahasına da olsa, önlemek gerekmekteydi.

Çatık kaşlı iktidar, otoritesini ve ince zekâsını bu yolda kullanmaya cesaret edebilecek miydi? Bu suale evet diyebilmek için şimdilik en ufak emare mevcut değildi.

O halde iktidar, dış tediye imkânlarını nasıl arttırmayı düşünüyordu? İş görünüşe göre yine Sam Amcaya düşüyordu. İKA adlı bir Ajans 300 milyon dolara yakın bir yardım ihtimalinden bahsediyordu. Hükümetin yatırım yapan müesseselerden, kredi mevzuunu teşkil eden projeleri bir an evvel hazırlamalarım istemesi, bu ihtimali kuvvetlendiriyordu.

Sam Amcanın, Sputnik'in gölgesi altında stratejik ehemmiyeti son derece artan Türkiyeye, mütemmim bir yardım yapmayı kabul etmesi mümkündü. Ama bu yardımın 300 milyonun çok aşağısında olacağını şimdiden söylemek için, müneccimlere başvurmaya lüzum yoktu. Bu yılki dış yardım tahsisatını Nasreddin Hocanın kuşuna döndüren Amerikadan, muazzam rakkamlara ulaşan bir yardım beklenemezdi. Esasen Sam Amcanın dolarları, ağrıyı bir müddet durdurmaktan başka bir işe yaramazdı. Tek çare ihracatı arttırmaktı.

Çarşı - Pazar

Et hikâyesi

Et yemenin bir talih işi haline geldiği şehirler, bu hafta yalnız Ankara ve İstanbul değildi. Aynı dert ufak şehirlerin de kapısını çoktan gelip çalmıştı. Kuyruk tâlimine küçük şehirler de alışıyorlardı. Astarı yüzünden pahalı tanzim satışlarına girişmeyen dar gelirli Antalya Belediyesi, nuh deyip peygamber demiyen kasapların taleplerini kabul etmekten başka çare bulamamıştı. Koyun etinin fiatını 350 den 400 e çıkartıyordu.

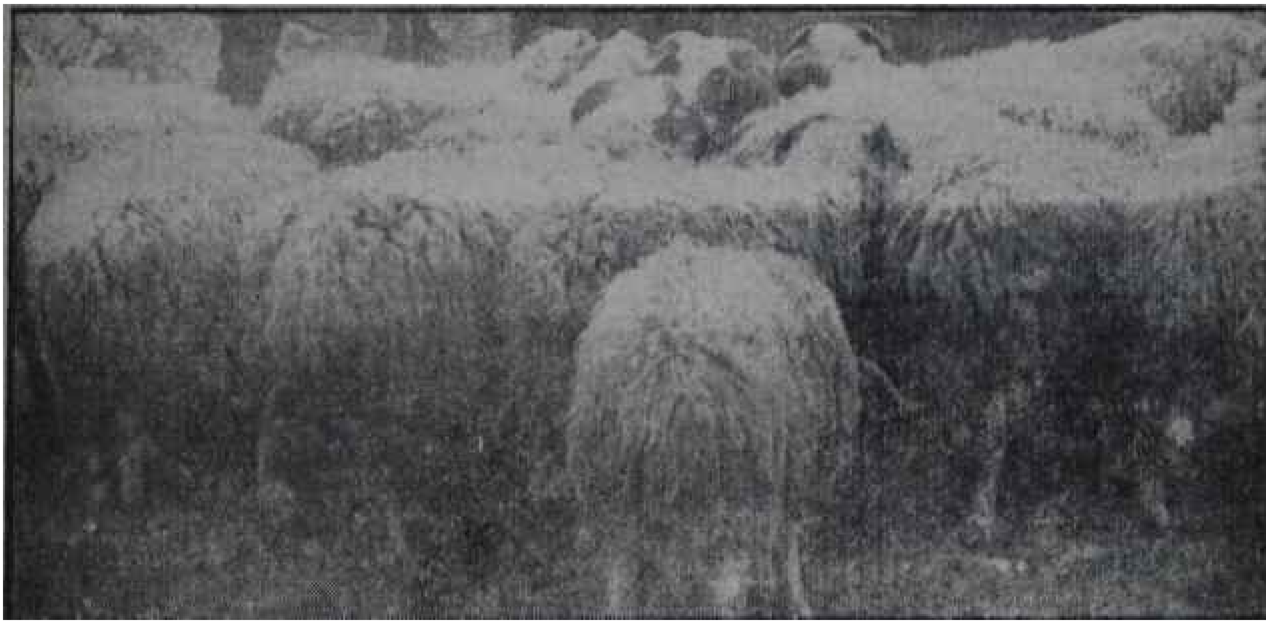
İskenderunda et beş liraydı. Kasaplar halâ nazlı ve yeni zamlar pelindeydiler. Diyarbakır evvelâ can sonra canan diyerek, vilâyet hudutları dışına kasaplık hayvan ihracını yasak ediyordu.

Hayır sevenler, san'at sevenler gibi bir sürü cemiyetin kurulduğu Türkiyede, sebze severler cemiyetinin bir an evvel kurulmasını temenni etmekten başka yapacak bir iş yoktu.

Kahve haberi

Tiryakilerin ve tiryaki sever gazetelerin altı aydır dillerine doladıkları meşhur kahve hikâyesine, sevimsiz bir tahlil raporu bugünlerde nihayet son vermek üzereydi En az minnacık Vali kadar lâfı edilen 300 ton kahve bozuk çıkmıştı. Seçim günü zar zor yetiştirilen, tanzimi Vilâyetin mi, İnhisarların mı yapacağı bir türlü halledilemiyen nadide maddenin akıbeti doğrusu minnacık Valininkinden de acıklıydı. Tiryakiler kahveden çok, bir ümit ve gevezelik kapısının kapanmasına Üzülüyorlardı.

Fakat idarî makamların derdi bununla da son bulmuyordu. Bozuk

Kesilmek üzere mezbaha kapısında bekleyen koyunlar
Karamanın koyunu, sonra çıkar oyunu!.

kahve nasıl tahrip edilecekti? Bürokratlar için bu zor ve mesuliyetli bir işti. Mesuliyet sevmez bürokrasi hâlen kahveleri ne şekilde imha edeceğini öğrenmek için, Ticaret Bakanlığından cevap beklemekteydi.

Unutulan yoğurt

Bu hafta başında 85 kuruşluk yoğurt kâselerinin 100 kuruşa satılmasına, zamlara kanıksamış İstanbul halkı yine de akıl erdiremedi.

Emirle ucuzlatma devresinde nasıl oluyor da yoğurt fiatı alenen yükselebiliyordu ? Mesele basitti. Ufak bir dalgınlık neticesi, sütten mamul maddelerin azamî satış fiatlarını tesbit eden kararnamede yoğurt unutulmuştu. Bir sürü yasağa rağmen, yasaklardan sıyrılmasını çok iyi bilen ticaret erbabı, fırsatı kaçırmamış, yoğurt fiatlarını derhal yükseltmişti. İmalâtçılar için de, sütten peynir yerine, yoğurt yapmak daha kârlı bir iş haline geliyordu. Yoğurt fiatı hizaya getirilmezse, İstanbullular sütçü dükkânlarında yoğurdun, peynirin yerini aldığını göreceklerdi.

Unlu maddeler için de durum farklı değildi. Ekmeğin fiatı sabitti, fakat pasta, börek fiatları serbest bırakılmıştı. Un, tabiatiyle pasta börek imâlatına kayacaktı.

Bunlar emirle ucuzlatmanın komik, fakat tabii neticeleriydi. Her malın fiatı teker teker tesbit edilmedikçe, istihsal serbest bölgelere kayacaktı. Her malın fiatını tesbit, pösteki saymak gibi imkânsız bir işti.

Önümüzdeki günlerde emirle ucuzlatmanın çok daha komik ve çok daha zararlı misallerini görecektik.

Ziyaretçiler

Krupp Hazretleri

1. 957 yılında memleketimizde en tantanalı şekilde ağırlanan adam kimdi diye sorulsa, kimsenin aklına Alman, İtalyan Devlet Başkanları ve meşhur Şark sultanları gelmiyecekti. Herkes, hususî uçağıyla üç hafta Türkiyeyi karış karış dolaşan uzun boylu sarışın adama gösterilen itibarı hatırlıyacaktı. Avrupada başı eğik dolaşan, sabık harp suçlusu Alfred Krupp'u ağırlamak için bütün resmî makamlar seferber olmuştu. Tam üç hafta Çelik Kralı Krupp'un resmi ve sözleri gazetelerin ilk sayfasında yer almıştı. Sanki Hızır memleketimizi şereflendirmişti. Türkiyeyi yeni baştan inşa edecekti. Asma köprüler, İran yolu, lokomotifler, yüksek fırınlar hemen kuruluveriyordu. Altın yumurtlıyan tavuğun bu kadarcık itibar elbette ki hakkıydı. Malûm gazeteler daha da ileri gidiyorlardı. Krupp'un Türkiyeye yatırım yapmasını, muazzam kalkınmanın delili olarak gösteriyorlardı.

Sonra aradan aylar geçti.. Hızır Aleyhüsselâmdan hiçbir ses seda gelmiyordu. Krupp Hazretleri hakkında kasideler tertiplemekte birinci gelen meşhur Zafer, üstadın ismini sanki unutmuştu. Meraka düşen birkaç gazeteci, paylaşılamıyan misafirin Türkiyede yatırım yapmaktan vazgeçtiğini nihayet öğrenmişlerdi. Anlaşması imzalanan Karabükteki yüksek fırın bile, çaresiz başka bir firmaya ihale edilecekti. Demiryollarına açılacak krediler, Şark sultanlarına hiç benzemiyen iş adamı Krupp'un ihracat mallarımızın karşılığında garanti gösterilmesini istemesi üzerine suya düşmüştü.

1957 yılının en itibarlı misafirinin, Türkiyede para yatırmaktan vazgeçmesinin, acaba lâfla yürütülen kalkınmanın bir delili olup olmadığı hususunda malûm gazeteler tabii ki hiçbir şey söylemiyordu.

İtalya

Orta Doğu Plânı

Geçen haftanın başında sessiz sedasız Washingtona gelen İtalyan Dış İşleri Bakanı, beraberinde, satacak bir fikir getirmeyi de ihmal etmemişti. Zeki Pella, Orta Doğuda bugünlerde ne yapacağını bilmeyen Amerikaya, Orta Doğu için yeni bir yardım plânı sunuyordu.

Fikir hakikaten cazipti. Amerikanın Marshall Plânı dolayısıyla, Avrupa İktisadî İşbirliğine dahil alacaklarından vazgeçmesi, plânın yürümesine kâfi gelecekti. Her yıl 100 milyonu bulan bu alacak, 9 kişilik bir milletlerarası heyet tarafından idare edilecek ve Orta Doğu memleketlerine ucuz faizle uzun vadeli krediler açmak için kullanılacaktı.

Pella, plânı siyasî bakımdan ustaca hazırlamıştı. Bütün Avrupa memleketleri plânı destekleyeceklerdi. Emperyalizm komplekslerinden henüz kurtulamayan Arap memleketleri plânı iktisadî mahiyetteki milletlerarası bir teşekkülden pek fazla işkillenmiyeceklerdi. Bundan başka, plânın Eisenhower Doktrininin yerini almak gibi bir iddiası da yoktu.

Gelgelelim Sam Amca, plânı pek beğenmemişti. Kendi adını taşımıyan bir plânın bütün sermayesini temin etmeye razı görünmüyordu.

Ü N İ V E R S İ T E

İstanbul

Çıkmaz sokak

Son bir ay içerisinde, İstanbul Üniversitesi talebe muhitlerinde hararetle konuşulan ve derhal bir neticeye bağlanması arzu edilen mevzu yabancı dil meselesiydi. Gazetelerde talebelerin toplu halde dilekçe hazırladıklarına, basın toplantıları tertip edildiğine ve bazı talebe teşekkülleri tarafından rapor tanzim edilerek ilgili mercilere verildiğine dair haberler artık günlük havadisler a. rasında önemli bir yer işgal etmiye başlamıştı. Meselenin aslı neydi? Bütün talebelerin hayati bir değer taşıdığım iddia ettiği yabancı dil meselesi de, diğer şikâyetler gibi bir takım vaadlere bağlanıp neticesi yine bir hüsran mı olacaktı? Doğrusu bu sualin cevabını vermek oldukça güçtü.

Talebeler okudukları yabancı dilden imtihana tabi tutulmaktaydılar. Bu imtihanlar verim bakımından fevkalâde düşük okluğu için talebe şikâyetçiydi. Bütün gayretlerine rağmen başarı gösteremiyorlardı. Devam ettiği fakültenin en zor derslerini, bir tek imtihan devresinde kolaylıkla veren bir talebe, nasıl oluyordu da ortaokul ve liselerde senelerce okuduğu yabancı dilin imtihanını 7 veya 8 hakta başarıyla veremiyordu? Talebe için bu imtihanı başaramamak belki yine de çok şey ifade etmiyecekti. Fakat yabancı dil muafiyet imtihanı adı verilen bil imtihanın diğer dersler üzerinde çok büyük bir rolü vardı. Esas branşları ne olursa olsun, yabancı dil imtihanını en geç ikinci yıl sonunda veremiyen bir talebenin öğretimi yarıda kalıyor, bu imtihandan muaf oluncaya kadar öbür derslere devam etmek hakkım kaybetmiş oluyordu.

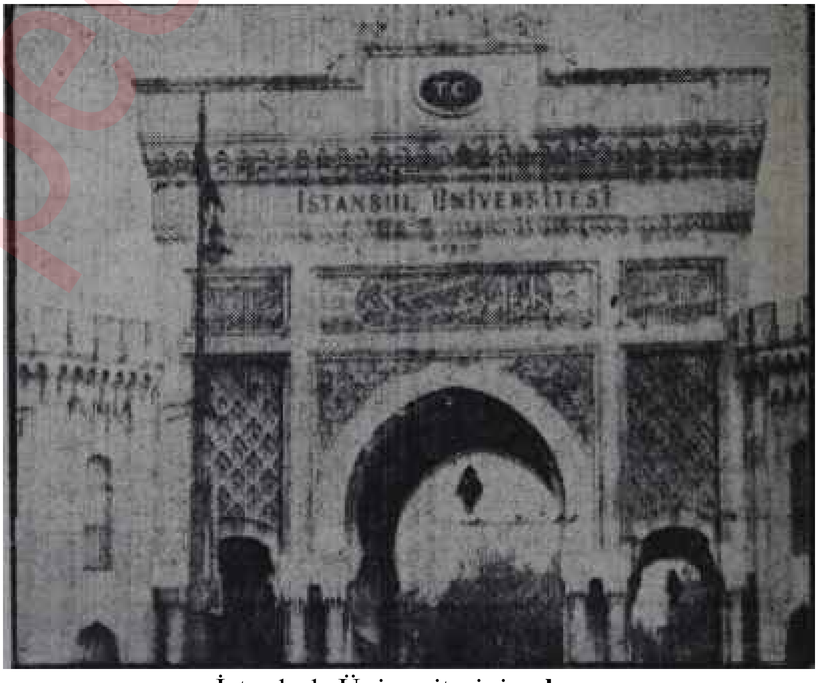
Üniversitede yabancı dile verilen, kıymet, onun bir gaye olarak ele alınmasıyla ilgili değildi. Modern bir yabancı dili öğrenmek isteyen talebeler. Edebiyat Fakültesinin filoloji enstitülerine devam ederek o dilin ilmine ve edebiyatına vakıf olabilirlerdi. Evet, isteyenler bu şıkkı seçerek lisan öğrenebilirlerdi. Ama İstan, bul Üniversitesinin diğer fakülteleri de, öğretim yaptıkları her hangi bir ilim dalının yanında, yabancı dile önemli bir yer vermekteydi. Talebeler böylece, azbuçuk öğrendikleri yabancı dille, ihtisas yaptıkları ilim branşı için kıymetli bir vasıta kazanmış olacaklar, o sahada yayınlanan eserleri takip ederek kendilerini yetiştireceklerdi. Acaba öyle mi oluyordu? Yabancı dilden muaf olan bir talebe fakülteyi bitirdiği vakit kendi kendini yetiştirmek için bu vasıtayı elde etmiş sayılabilir miydi? İşte yabancı dil mevzuunda çok su götürecek noktalardan biri de buydu.

Meselenin kare kökü

Üniversitede öğretim yapan talebelerin hemen hepsi ortaokul ve liselerde en az 6 yıl bir yabancı dilin dersini görmüş kimselerdi. 6 yıl küçümsenecek bir rakam değildi. Ortaokul ve lise müfredatından yabancı dile ayrılan ders miktarı ortalama haftada dört saat olarak kabul edilirse, bunun bir yılda 100 ders saati ettiği kolaylıkla ortaya çıkar. 6 yıllık bir öğretim devresinde ise, bir yabancı dile ayrılan ders miktarının 600 ders saati ettiğini düşünmek, in--anı endişeye sevkedecek kadar ha--in bir netice olsa gerektir. Bir yabancı dili 600 ders saatinde öğrenemiyen bir talebenin, Üniversitede ayni dili iki yılda öğreneceğini sanmak hatâların en büyüğü olur. Bugün, yabancı dil öğretmeninden mahrum pek çok ortaokul ve liseye sahip olduğumuz artık bilinen hakikatlerdendir. Bir defa. Üniversitelerimizin filoloji bölümlerinden mezun olanlar, öğretmenliği tercih etmemektedirler. 25 lira asli maaşla liselere ve ortaokullara tâyin edilen bu elemanların bütün bir ay sonunda elde edebilecekleri maddi kazanç 167 liranın üstünde değildir. Halbuki d işarda bir tercümanın, hem de pek yorucu olmayan mesai karşılığı ayda 1000 veya 1500 lira gibi oldukça iyi bir kazanç sağlamaktadır. Aradaki fark, ilgilileri ciddi bir şekilde düşündürmelidir. Eğitim Enstitülerinin yabancı dil bölümlerinden mezun olanlar ise, mecburi hizmetleri dolayısıyla öğretmenliği mecburen kabul etmekte ve fakat onlar da en büyük gayretlerini okul dışındaki hususi derslere sarfetmektedirler. Bugünün geçim şartları karşısında normal karşılanması icab eden bu davranış, lisan öğretmenlerini mazur gösterecek bir sebep olarak kabul edilmelidir. Kaldı ki ilk fırsatta öğretmenliğe veda ederek kendilerine iyi geçim şartları arıyan ve bunda muvaffak olan. lisan öğretmenlerinin sayısı da bir hayli yüksektir. Diğer taraftan, Eğitim Enstitülerinin lisan bölümlerinden menin olanlar, mevcut ihtiyacı karşılayacak durumda değildir. Siyasî maksatlarla açılan ortaokullarımızın ve liselerimizin sayısı büyük bir yekûn tutmaktadır. Tek öğretmenli ortaokullar, ilkokul' öğretmenleriyle takviye edilerek öğretim yapmaktadırlar. Bir çok dersler gibi, bu okullarda lisan dersleri de boş geçmektedir. Bugün Üniversitelerimizdeki lisan imtihanlarına da görülen başarısızlığın hakiki sebebi, Milli Eğitim Bakanlığına hakim olan acayip zihniyetle izah edilebilir. Dava ortadayken buna çaren ler aramıyan bir zihniyet, davayı daha da genişletmek ve içinden çıkılmaz bir hale getirmek istidadım göstermektedir. Meselenin kare kökü budur.

Maksat bir amma...

Üniversitedeki lisan meselesini tahkik etmek için vaktiyle bir komisyon kurulmuştu. Üç kişilik komisyonun üyeleri Prof. Mazhar Şevket İpşiroğlu, Lûtfi Birand ve Sulhi Dönmezer olarak tesbit edilmişti. İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği tarafından ken

İstanbul Üniversitesinin **kapısı**

Bir dokun bin ah dinle...

dilerine tevdi edilen raporu inceliyerek. bir hal şekil arıyacak olan bu komisyon, neticeden Senatoyu Haberdar edecekti. Artık orada meselenin nasıl bir hal tarzına bağlanacağını şimdiden kestirmek mümkün değildi. Bilinen bir tek nokta vardı, o da, aradan bu kadar zaman geçmiş olmasına rağmen talebenin henüz tenvir edilmemiş olmasıydı.

Üniversitede yabancı dil için açılan kurlar, talebeler için cazip bir ders vasfını taşımıyordu. İlkin bu kurların istenilen gayeye uygun olmadığını kaydetmek meseleyi tesbit bakımından faydalı bir husus olarak kabul edilmeliydi. Verilen dersler, miktar itibariyle azdı. Talebe gramer ve sentaks kaideleri içerisinde boğuluyor, tercüme ve metin izahlarına ayrılan zaman israf edilmiş ve dolayısıyla da gayeden uzaklaşılmış olunuyordu. Talebenin esas branşı göz önünde bulundurularak fakültelere hattâ enstitülere göre hazırlanmış kitaplar maalesef yoktu. Dostlar alışverişte görsün diye yapılan bir öğretimden netice beklemek, fazla bir iyimserlik olurdu. Halbuki batı memleketlerinde bir üniversite mezunu ana dilinden başka diğer bir dili kolaylıkla konuşabiliyordu. Meseleyi iki senenin dar hacmine sığdırarak bu işin üstesinden gelineceğini zannedenler, mevcut bütün şartları göz önünde bulundurmak zorundaydılar. Şimdiki haliyle, talebe için zaman israfından başka hiç bir işe yaramıyan lisan meselesi, mu. hakkak rasyonel bir hal tarzına bağlanmalıydı. Yoksa babadan kalma usullerle yapılan bir öğretimin, fayda yerine zarar getirdiğini artık öğrenmiyen kalmamıştı.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Noto

Roketler çağında

Yorgun ve hasta çehresine rağmen, yüzündeki tebessümünü kaybetmeyen ihtiyar adamın kocaman bir NATO haritasının asılı olduğu salona girdiğini gören bir Fransız ha. riciyecisi "Ike ne kadar zayıflamış" demekten kendini alamadı. Beyzbol sahalarındaki canlılığını ve çevikliğini taklide çalışan Hür Dünya liderinin bitkinliği hakikaten kolayca farkediliyordu,

Konferans salonuna daha evvel gelmiş olan NATO Hükümet Başkanları, derhal Dünyanın bu en tatlı gülüşlü adamının etrafını sardılar. Her dilden "geçmiş olsun" sesleri yükseldi. Ancak, bu tatlı sohbet ve nazikâne tebessümler çok sürmedi. Ev sahibi Fransız Başbakanı Gaillard "hoş geldiniz" nutkunu bitirir bitirmez söz alan Eisenhowerin çehresi, birden bire ciddileşiverdi. Toplantıda hazır bulunan bir kaç gazeteci, Normandiya çıkartması arifesinde de ayni ciddi çehreyi gördüklerini hatırladılar. Konuşmaya başlayan Hür Dünya lideri, NATO memleketlerini "kahramanca gayretler sarf etmeye" davet ediyordu. İşte bütün dünyanın ve yuvarlak masa etrafına sıralanmış NATO hükümet şeflerinin dikkatle takip ettiği, roketler çağının ilk büyük konferansı böyle başlamıştı.

Amerikanın ricası

Hür Dünya Lideri Eisenhower, NATO memleketleri toprakları üzerinde derhal güdümlü mermi üsleri kurulmasını talep ediyordu. Tarihin garip bir cilvesi, daha düne kadar Amerikanın atom inhisarına kızan, eşitlikten dem vuran Avrupalı Hükümet Başkanları, bu talebi hiç de hoş karşılamadılar. Dün yalvaranlar, bugün kendilerini kasıyorlardı. NATO nun sadık dostu Adenauer bile "Bütün askerî meselelerin bahara kadar tehir edilmesini" istemekten çekinmedi. Hele İngiltere ve Amerika gibi atom bombasına sahib olmayı prestij meselesi yapan Fransa, gayretlerini daha faydalı işlere harcamasını tavsiye eden İngiltere ve Amerikaya son derece kızgın görünüyordu.

Spaak
İşe yaramayan hitabet

Bununla beraber konferansın en süprizli konuşmasını Norveç Başbakanı Einor Gerhartsen yaptı. Rus tehditlerine en yakın muhatap olan bu ufak şimal memleketinin temsilcisi, mutad nezaket formüllerine bile lüzum görmedi ve soğuk bir lisanla ' 'Memleketinin güdümlü mermi üsleri hususunda hiç bir plânı olmadığını" söyledi. Genel Sekreter Spaakub ateşli hitabeti bile, üs tesisi fikrine bir türlü ısınamıyan Avrupalıları yumuşatamadı. Güdümlü mermi satıcısı Amerika, alıcı bulmakta bir hayli güçlük çekecekti.

Siyasî güçlükler

Anlaşmazlık sadece askerî sahaya inhisar etmiyordu. Stalinin ölümünden beri Rusyadan daha az korkmaya başlayan Avrupalılarla Amerika arasında, siyasî ihtilâflar çoğalmaya başlamıştı. Süveyş meselesi bu anlaşmazlıkları gün ışığına çıkart-

Eisenhower ve Dulles NATO konferansından önce
Hür Dünyanın ümidi bu dağların ardında

mıştı. Amerikanın az gelişmiş memleketlerle flört etmekten vaz geçip NATO müttefiklerinin safında yer almasını isteyen Fransada, NATO düşmanlığı gitgide kuvvet kazanıyordu. Hela Tunusa silah verilmesi pişmiş aşa su katmıştı. Kıbrıs işinde NATO müdahelesine içerliyen Yunanistan, ayrı bir endişe mevzuuydu. İşte bu anlaşmazlıklar dolayısıyla, talihsiz Süveyş seferinden beri Spaak, siyasî sahada sıkı bir işbirliği fikrini ortaya atmıştı. Avrupa fikrinin coşkun müdafii Spaak daha da ileri gidiyordu. NATO, milletler üstü bir siyasî teşkilât haline getirilmeliydi. Ama ne var ki NATO, devletleri üstünde bir devlet olmak şöyle dur---, üyeleri arasında basit bir işbirliğini bile temin etmeye muvaffak olamamıştı. Gerçi lâfta herkes işbirliğine taraftardı. Ama gene de herkes en çok sevdiği gazeli okumakta ısrar ediyordu. Nitekim Adenauer, Gailllard. Menderes üyeler arasında sıkı bir siyasî işbirliği fikrini bir defa daha hararetle savundular. Mesele belki, güdümlü mermi üslerinden de mühimdi. Müşterek bir siyasete sahip olmadıkça, müşterek askeri kuvvetlere sahip olmak, mantığın kolay kolay kabul edebileceği bir iş değildi.

NATO Hükümeti Başkanları, bu sefer müşterek bir siyasete yarmak ve siyasetlerini koordine etmek için bu haftanın ilk günü başlayan gizli toplantılarda büyük bir gayret sarfedeceklerdi. NATO'nun halletmesi gerekli 1 numaralı mesele buydu. Kremlindeki liderleri de güdümlü mermilerden çok korkutan, bu siyasî işbirliğinin tesisi ihtimaliydi.

Conrad Adenauer

Füzesiz bir işbirliği peşinde

Doğu - Batı

Bulganinin mesajları

NATO devletlerinin en yüksek kademedeki idarecileri, Paris toplantısının arifesinde, Moskovadan gelen birer mesaj aldılar. Bu mesajların hepsi birbirlerine benziyor ve altlarında Bulganin imzasını taşıyordu Mareşal Bulganin, mesajlarına Sovyet Rusyanın savaşçı bir devlet olmadığım belirtmekle başlıyor, fakat sözlerini Batılılara savaş tehditleri yağdırarak bitiriyordu. Bu iki iddia arasındaki tenakusun farkına varmamak için, herhalde Bulganinin mantığım kullanmak gerekdi.

Batılı devlet adamları, "B" ve "K" ikizlerinin iş başına geçmelerinden bu yana Bulganinden böyle mesajlar almaya alışmışlardı. Batı dünyasını ilgilendiren her önemli hâdisenin veya toplantının arifesinde Bulganin bir mesaj yollamayı âdet etmişti. Bu mesajlarda, Sovyet Rusya Başbakanı Batınlara atacakları adımların tehlikeleri üzerinde nasihatler veriyor, onları harp kundakçılığı ile itham ettikten sonra bir savaş vuku bulursa bunun mesuliyetinin sadece Batılı idarecilere düşeceğini ileri sürüyordu. Bu arada bazı yeni teklifler yaptığı da olmuyor değildi. Meselâ atom ve hidrojen bombaları tecrübelerinin durdurulması yolundaki teklifi, ilk defa bu mesajlarda ortaya atmıştı. Şimdi Batı dünyası yeni ve çok önemli bir toplantının arifesinde bulunuyordu. Bu toplantıda Amerikanla Avrupadaki müttefiklerine güdümlü silâhlar vermesi bahis konusu olacaktı. Bu bakımdan Bulganin, yeni notalarında Avrupalı devletlerin topraklarında güdümlü mermiler bulundurmalarından doğacak neticelere işaret ediyordu. Bilhassa Batı Almanya ve Türkiyeye gönderilen mesajlar çok sert bir üslûpla kaleme alınmıştı. Eğer bir harp çıkarsa, şimşeklerin en şiddetlileri Türkiye ile Almanyanın başında patlayabilirdi.

NATO toplantısının arifesinde Bulganin, sadece tehditlerle yetinmeyerek, bilhassa toprakları üzerinde güdümlü mermi üsleri kurulmasını istemeyen bazı Batılı devletleri düşündürecek cinsten bir teklif de yapıyordu. Bu teklif, Avrupanın ortasında "atomdan tecrid edilmiş" bir bölgenin ihdas edilmesi teklifiydi. Bulganin; İngiltere, Amerika ve Sovyet Rusya arasında Batı ve Doğu Almanya topraklarında atom silâhlarının bulundurulmaması yolunda bir anlaşmaya. vardığı takdirde, Polonya ve Çekoslavakyanın da aynı şekilde bir taahhüde girişebileceklerini söylüyordu.

Sovyet Rusya, kıtalararası güdümlü mermisini başarı ile tecrübe ettiği güne kadar Avrupanın ortasında "askerlikten tecrid edilmiş" Bir tampon bölgesinin kurulması için çalışmıştı. Mutlak silâha kavuştuğu günden beri, artık Rusyayı

Mareşal Bulganin

Kuru sıkı...

böyle bir bölge pek fazla ilgilendirmiyordu. Şimdi Rusyanın bütün istediği, Amerikanın Avrupada güdümlü mermi üsleri kurarak Rusyanın silâhlanma yarışında açtığı mesafeleri kapatmasına engel olmaktı.

Ancak Bulganinin siyasi taarruz için seçtiği zaman iyi seçilmiş sayılmazdı. Bundan birkaç hafta Önce yapılsa belki de hedefe ulaşacak cinsten olan yeni teklif, NATO toplantısının arifesinde Batı tesanüdünü birden kuvvetlendiriyordu. O kadar ki, gecen haftanın sonlarında, Batılılar mesajları teker teker cevaplandırmaktansa toplantıdan sonra hep birden cevaplandırmayı kararlaştırmış bulunuyorlardı.

Bununda beraber Rus tehditlerinin tamamiyle tesirsiz kaldığı da söylenemezdi. Bilhassa Norveç, Rus tehditlerini ciddiye alıyordu. İşte bu sebeple Norveç Başbakanı, NATO toplantısının ilk gününde Rusyayla soğuk harbe son verilmesini istiyordu. İcabederse Amerika ve Rusya başbaşa verip soğuk harbi durdurdurmalıydı. Şimdiye kadar Avrupalıları en çok korkutan, Rusya ve Amerikanın başbaşa verip dünya meselelerini halletmesiydi. Bu bakımdan Norveç teklifi, NATO İçin hiç te hayırlı bir alâmet değildi.

Pakistan

Yeni bir başbakan

Geçen hafta, Bağdatta Ali Cevdet kabinesinin istifa ettiği **sıralarda,** Karaçide de yedi haftalık bir ömre sahip bulunan Çundrigar kabinesi iktidardan çekiliyordu. Çundrigar, iktidara, kendinden ön-

ceki Başbakan Çudhurînin bir iç politika meselesi yüzünden istifa etmesi üzerine gelmişti. Şimdi iktidardan gene böyle bir mesele yüzünden çekiliyordu. Şu sıralarda Pakistan Meclisini en ziyade meşgul eden mevzu. Seçim Kanunuydu. Meclis, aylardanberi, önümüzdeki yıl yapılacak milletvekilleri seçiminde tatbik edilecek yeni bir seçim kanunu hasırlamakla -meşguldü. Son günlerde, tartışmalar seçim çevreleri üzerinde oluyordu. Çevreler, Pakistanın siyasi ve coğrafi yapısı.göz önüne alınınca, partiler için büyük bir ehemmiyet kazanmaktaydı. Her parti, bu çevrelerin kendisi için en elverişli şekilde tesbit edilmesini istiyor, arada çıkan anlaşmazlıklar kabine üyelerine kadar sirayet ediyordu.O kadar ki, bu meselede bir hal tarzına varamayınca, Çundrigar geçen haftanın ortalarında istifa etmekten başka çare göremedi. .

Başlangıçta, kabineyi kurmak vazifesinin tekrar Çundrigara verileceği ve onun da, kabine üyeleri arasında bazı değişiklikler yaptıktan sonra, yeniden idareyi eline alacağı sanılmıştı. Oysa geçen haftanın sonunda gelen haberler, Pakistan Devlet Başkam İskender Mirzanın yepyeni bir Başbakan adayı seçtiğini gösteriyordu. Bu. aday, şimdiye kadar bütün Pakistan hükümetlerinin değişmez Dışişleri Bakanı Firuz Han Nun'du. Devlet Başkam, yeni seçimi ile, son dünya olayları karşısında Pakistanın idaresini dış politikadan anlar bir adamın eline vermek kararında olduğunu açıkça belli ediyordu. Böylece Pakistanın Batılılar safındaki yeri daha sıklaşmış olacaktı.

Çundrigar
'Gitti de gelmeyiverdi"

Firuz Han Nun
Umulmadık taş baş yorarmış

Endonezya

Hedefi aşan tepki

Güney Doğu Asyanın büyük memleketlerinden biri, geçen haftalar içinde çok karışık günler yaşadı. Karışık günler ilk olarak ülkenin en yüksek kademeli idarecisine yapılan bir suikastle başlamış, sonra bu ülkede yaşayan Hollandalıların elindeki teşebbüslerin devletleştirilmesi ve Hollandalıların sınır dışı edilmeleriyle devam etmiş, nihayet bir İktidar değişikliği rivayetiyle sona ermişti. İlk bakışta birbirleriyle ilgisiz görünen bu hâdiselerin cereyan ettiği memleket, yüzlerce küçük adacıktan müteşekkil Endonezyaydı.

Son günlerde Endonezyayı en fazla meşgul eden meselelerin başında Batı Yeni Gine meselesi geliyordu. Endonezya, bağımsızlığa kavuştuğu gündenberi, Hollandalıların elinde kalan Batı Yeni Ginenin de kendisine verilmesini istiyordu. Cakarta hükümeti, bu talebini, her yıl olduğu gibi bu yıl da Birleşmiş Milletler Genel Kurulu önüne getirmişti. Diğer yandan, Endonezya şu sıralarda bir iç meseleyle de karşı karşıya bulunmaktaydı: Fakir halkın çoğunluğu teşkil ettiği bu memlekette, solcular gün geçtikçe kuvvetlenmekteydiler ve Başkan Sokarno, duruma hakim olabilmek için, bir zamanlar şiddetle mücadele ettiği komünisleri kabineye dahil etmekten başka çare görememişti. Bu durum, kuvvetini ordudan alan sağcıların hiç hoşuna gitmiyordu. Nitekim Birleşmiş Milletlerde Batı Yeni Gine meselesinin görüşüldüğü günlerde Sokarnoya yapılan suikastte bunların parmağı olduğu söylenmekteydi.

Endonezyada geçen haftalar içinde cereyan eden karışıklıkların sebebi, bir bakıma, Bata Yeni Gine meselesinden ziyade Sokarnoya yapılan bir suikasttı. Patlayan bombanın, Sokarnodan fazla kendilerine tevcih edilmiş olduğunu anlayan solcular, hemen bir grev hareketine girişmişler ve Endonezyadaki Hollanda üstünlüğünü yıkmayı programının başına alan Başkan Sokarno da, fırsattan faydalanarak, işçileri çalışmaya zorlamak bahanesiyle Hollandalılara ait iş yerlerini hükümet kuvvetlerinin işgali* altına almıştı. Sokarnonun bu hareketi solculara karşı alınmış bir tedbir gibi görünmekle beraber aslında onlara verilmiş bir tavizden başka birşey değildi. Zira Endonezya komünistleri, uzun zamandanberi, Hollandalıların elindeki teşebbüslerin devletleştirilmesini istiyorlardı.

Ancak, Başkan Sokamonun birbiri üstüne aldığı bu kararlar bir yandan geniş halk kitlelerine dayanan solcuları memnun ederken, diğer yandan orduya dayanan sağcıları da kuşkulandırıyordu. Bunlar memleket içindeki solcu cereyanların kuvvetlenmesini öteden beri endişeyle takip ediyorlar ve kabahati Sokarnonun sırtına yüklüyorlardı. Gerçi sağcılar da Batı Teni Gine meselesinde Sokarno gibi bu toprakların kendi, lerine barışçı yollardan verilmemesi halinde kuvvete baş vurulmasını düşünüyorlardı ama, onların korkusu iktidarın kısa bir zaman sonra komünistlerin eline geçmesiydi.

Sokarno
İki cami arasında..

A S K E R L İ K

Bakanlık

Şem'i Erginin daveti

Onbeş gün kadar önce, Milli Savunma Bakanının makam odası, mutaddan ziyade milletvekili ziyaretçiyle doluydu. Milletvekilleri, Milli Savunma Komisyonuna seçilmiş olan yeni üyelerdi. Muvafık ve muhalif farkını gözetmeden, Bakan kendilerini davet etmiş ve işbirliği yapacağı kimselerle yakından tanışmak istemişti.

Şemi Ergin, bakanlık işlerini vekaleten tedvir etmeye başladığı gündenberi, bu gibi hususlara azami itina gösteren ve her fırsatta ilgililerle şahsen temas imkânını arayan yegâne Hükümet üyesi olmuştu. Zaman, zaman hastaları ziyaret ederek hatırlarını sorar; askerle birlikte yemek yer ve dini bayramlarda Ankara Garnizonundaki birlikleri dolaşarak subay, astsubay ve erlerle bayramlaşırdı. Diğer taraftan, Ordu mensuplarının bir çok dertlerini cesaretle ele alıp, hal çarelerini bulmaya uğraşıyordu. Bilhassa, bu alandaki gayretleri inkâr edilemezdi. Eski İktidarın Milli Savunma Bakanlarından Münir Birselden beri, askerlerin en çok sevdiği Bakanın, Şem'î Ergin olduğuna herkes inanmıştı...

O gün, davetine icabet ederek gelen Komisyon üyeleriyle, Bakan ayrı ayrı meşgul oldu ve arzularım öğrenmek istediğini bildirdi. Bu nazik davranışa karşılık, milletvekillerinin de samimi havayı bozmamak için azami gayret sarfettikleri hissolunuyordu. Mütekabil konuşmalar hiç kimseyi üzmemiş, aksine memnun etmişti. Neticede, icra organıyla teşrii kuvvet arasındaki anlayış ve iyiniyet çerçevesi içinde müşterek çalışma arzusunun, bir kat daha kuvvetlendiği müşahede edilmişdi. İkinci toplantının bir müddet sonra yapılması kararlaştırılmış ve Komisyon üyeleri gelecekten ümitli olarak Bakanlıktan ayrılmışlardı..

Gerçi bu ilk toplantıda, bilhassa muhalif milletvekilleri dilek ve şikâyetlerini esaslı olarak ortaya koymamışlardı. İşin doğrusu da buydu. Ancak ikinci toplantıdaki fikir teatisi, ayni minval üzere "sudan" mevzulara inhisar etmeyecekti.

Şem'i Erginin Milli Savunma Bakam olarak icraatında çok müspet yönler vardı. Bunlara bir şey denilemezdi. Ama, bunların yanında -az dahi olsa önemi küsümsenmiyecek ve Bakanlığın mutlaka dikkatinin çekilmesi ve âcil tedbirlerin alınması gereken hususların mevcut olduğu da bir vakıa idi. Herşeyden önce, Silâhlı kuvvetlerin, iç politika mücadelelerinin tesirlerinden masun bulundurulmasını milli bekamızla ilgili bir temel prensip olarak kabul etmek lâzımdı. Bu prensibin uzaktan veya yakından zedelendiği intibaını verecek basit gibi görünen her hadise üzerine, muvafık -muhalif bütün milletvekillerinin hassasiyetle eğilmeleri bir zaruret halini almıştı.

Meselâ bir kaç ay önce İktidar Partisi Genel Başkanı, Çanakkale Demokrat Parti ti Kongresinde, bir yanında İkinci Kolordu Komutanı di. ğer yanında Müstahkem Mevki Komutam olduğu halde iştirak etmişti. İşin garib tarafı şuydu ki üniformalı bu askerler, bir partili gibi kongreyi sonuna kadar takip etmişlerdi. Hâdise, gazetelere de intikal ettiği halde tekzip dahi olunmamıştı! Dahası vardı.. Seçim mücadelelerine, askeri cipler renk değiştirilerek iştirak ettirilmişlerdi. Hem de nerede biliyor musunuz?.. Manisada, yani, Şem'i Erginin seçim bölgesinde. Bunlar olacak şeyler değildi!.. Bu cipleri İktidar Partisi emrine veren veya buna müsamaha gösteren ilgililerin cezalandırıldıkları da henüz duyulmamıştı.. Keza, son seçimlerde, askeri uçaklar iktidar partisi adaylarım seçim bölgelerine taşımışlardı. Meclis Başkan Vekillerinden bir satın Kayseriye yaptığı hava yolculuğu buna bir misal olarak gösterilmekteydi.

Simdi halli gereken mesele: Silâhlı Kuvvetlere yapılan bu gibi politik tesirlerin önlenmesi için, hemen gerekli tedbirler alınacak mıydı, alınmıyacak mıydı?.. İşte, Milli Savunma Komisyonu üyelerinin Bakanla yapacağı hususi toplantılardaki konuşmalarının mihrakım muhtemelen bu mevzular teşkil edecekti. Aksi halde Celâl Doralar, İsmail Hakkı Talaylar, Necati İlterler, Asım Erenler, Selim Soleyler ve Arslan Boralar gibi askerlerin, neden milletvekili seçilmiş olduklarının sebebi hikmeti, daima, zihinleri meşgul eden bir soru olarak kalacaktı.

Ama aslında Silâhlı Kuvvetlerin iç politikadan uzak tutulması D. P. nin ve herkesten çok Şem'i Erginin inanç beyan ettikleri bir husustu. Atatürkün ve İnönünün bilhassa Mareşal Çakmak vasıtasıyla gerçekleştirdikleri bu fiili durumdan Türkiye büyük fayda sağlamıştı. Bu bakımdan iki tarafın da iyi niyet göstermesi neticesi eski yolda başarıyla devam olunabilirdi. Her halde bakan ile Meclis Komisyonunun güzel başladıkları karşılıklı münasebet çok ümid vericiydi.

Okuyucu mektuptan

İktidar hakkında

Gazetelerde gün geçmiyor ki yeni bir şiddet tedbirinden bahseden başlıklar görmiyelim. Hani bunları, yalnızca muhalefet gazeteleri yazsalar pek aldırmayacağız. Muhalif oldukları, için ortalığı bulandırmak istiyorlar diyeceğiz. Ama değil. En tarafsız, en ciddi gazeteler de aynı şeyleri yazıyorlar. Hattâ o kadar ki Zafer ve Havadis Biraderler Kollektif Şirketi dahi başka bir makamdan da olsa ayni lafları ediyor. Bu ne gidiştir böyle? Sonu nereye varacak bunun? Ayçetin Kalafat - İstanbul

Emeklilik Kanununun malûm maddeleri, memurları ve bilhassa hâkimleri kâfi derecede yıldırdı. Basın Kanunu, basını sustura madıysa bile hayli gözdağı verdi. Millî Korunma Kanunu, esnaf ve tüccar üzerinde Demoklesin kılıcı gibi asılı. Şimdi bir de gazetelerde okuduk ki Meclis iç Tüzüğü değiştirilecekmiş. Niye? İktidar rahat çalışsın, muhalefet rahatsız etmesin diye. Bu ne kadar nazlı bir iktidardır böyle ki, muhalefetten rahatsız olur, Basından rahatsız olur, Üniversite, hocalarından rahatsız olur, tarafsız hakimlerden rahatsız olur. E, insaf yani. Bu iktidarın rahatsız olmadığı hiç bir şey yok mudur ki boyuna ve her şey için bir yıldırma ve sindirme kampanyasına girişmiştir.

Metin Erdal - Samsun

Politikacılar hakkında

Son sayılarınızda bir Cemil Sait ve arkadaşları edebiyatı tutturdunuz gidiyorsunuz. Gazetecilik bakımından bu iyi, güzel birşey. Ama bakın, geçen gün Mecliste İçişleri Bakanı neler anlattı. Siz hâdisenin aslına dokunmadan boyuna afaki lâflar ediyorsunuz, İktidarın anlattığının dışında hâdiseyi içyüzüyle bir de siz anlatın da ne olduğunu tam manasıyla bilelim. Ama neşir yasağı var diyeceksiniz. Bu yasak sizin için var da Zafer ve Havadis için yok mu?

Ali Gül - Maraş

Mecmua hakkında

Son sayılarınızda nedendir bilinmez, gene baskınız, tertibiniz, hele kapak resimleriniz pek bozuldu. Hani, kapak resimlerinizde' ne olduğunu anlayabilmek için pertavsızla uzun araştırmalara girişmek gerek. Anladık, kapak kâğıdınız çok kötü. Öyle anlaşılıyor ki daha iyi kâğıt vermedikleri için bu kâğıda basmak zorunda kalıyorsunuz. Ama hiç olmazsa biraz baskısına dikkat etseniz. Renkler üst üste basılıyor. Bazan da elimize tek renk basılmış, diğer renkleri basılmamış kapaklar geçiyor. Allah rızası **için bunlara bul bir çare bulun. Güngör Seven - Adana**

Ç A L I Ş M A

İşçiler

Mustafa Özatay
İyi bir hatip

Hareket

Seçimlerden önceki devrede işçi çevrelerinde göze çarpan durgunluk yavaş yavaş kaybolmağa başlamıştır. Nitekim geri bırakılan Türk-İş, Temsilciler Meclisi ve Yönetim Kurulu toplantılarının bu hafta içinde Ankarada yapılmasına karar verildi. 15 Aralık da Maden-İş, kuruluşunun 10 uncu yıl dönümünde 11 inci genel kurul toplantısını İstanbulda yaptı. Türkiye, maden, madenî eşya ve makina sanayii işçilerinden büyük bir kısmını içinde toplayan Maden-İş, Türk işçi hareketine faydaları dokunmuş olan tecrübeli işçiler tarafından 10 yü önce kurulmuş ve o günden bugüne kadar gittikçe gelişmiş bir teşekküldü. Pazar günü Beyazıtta yapılan 11 nci genel kurul toplantısında Sendika, emektar kurucularının hizmetlerini değerlendirdiğini göstermek üzere, bunlardan dördüne altın madalyalar vermişti.

Otuz sayfa tutan faaliyet raporundan da anlaşıldığı üzere Sendika faaliyetini İstanbuldan bütün memlekete yaymağa çalışmış ve teşkilâtlanma işine haklı olarak büyük bir önem vermişti. Sendikaların ancak memleket çapında teşkilâtlanmak suretiyle kuvvetlenebileceği ve işçiye bu şekilde daha faydalı olabileceği anlaşılmıştı. Türkiye Petrol İşçileri Sendikası gibi şimdi de Maden-İş in teşkilâtını bütün yurda yaymağa başlaması Türk işçi hareketinim bünyesinde gelişmeler sağlıyacaktı.

Dertler

Kongrede işçiler, işçi sigortalarının yetersizliğinden ve iyi çalışmadığından, il hakem kurullarında ve İş mahkemelerinde islerin sürüncemede kaldığından, işverenlerin İşçilere karşı kötü muamelelerinden ve kanunları hiçe Baymalarından dert yandılar. Konuşanların hepsi, işçi dertlerini açık ve temiz bir ifâdeyle dile getirmişlerdi. Bütün bunlar yavaş yavaş da olsa işçiler arasında iyi hatiplerin yetişmekte olduğunu göstermekteydi. Hatiplerin çoğu, işçi hareketinin ancak birlik ve dayanışma sayesinde yürüyebileceğini ileri sürüyordu. Haklıydılar. Meselâ bir Mustafa Özatay çıkmış, işçilerin kendi kaderlerine terkedilmelerinin yanlışlığını belirtmiş ve işverenlerin işçilerin sırtından ilelebet geçinmelerini önliyebilmek için fikrî olgunluğun şart olduğunu savunmuştu. Başka hatip işverenin etrafım saran "yağcılar"dan şikâyet etmiş ve aralarında bazı işçi temsilcilerinin bulunduğu bu "yağcılar"m kendi menfaatleri için işçi haklarının çiğ-

F İ K İ R

Memleketimizde hayatlarını el emeği ile kazanan milyonlarca işçiye göre fikir işçileri tamamen ihmal edilmiş durumdadırlar. Aslında kol işçilerinin hepsi teşkilâtlanmış ve bütün hakları tanınmış olmamakla beraber, bunların bir kısmı olsun sendikalar kurabilmişler ve bazı ulak tefek haklara kavuşmuşlardır. Fikir işçileri ise, basın mensupları hariç- işverenlerle münasebetleri ve sigortaları bakımından hiçbir kanaat teminata sahip değildirler. Bugün İş Kanunu çerçevesine giren işyerlerinde çalışan işçiler, kanunların tam olarak uygulanmasını sağlamak imkânlarını buldukları takdirde, işverene karşı bazı haklara sahip bulunmaktadırlar". Meselâ işverenin iş aktini haksız veya keyfi olarak feshetmesi halinde, o işyerinde geçen hizmet sürelerine göre kanun, kendilerine bir tazminat ödenmesini sağlamıştır. Bu işçiler aynı zamanda İşçi Sigortaları Kurumuna da bağlandıklarından kazaları, hastalıkları ve ihtiyarlıkları ile ölümlerinde kendilerinin ve ailelerinin bazı haklardan ve yardımlardan faydalanmaları mümkün olmaktadır. Hayat, larını el emekleri sayesinde kazanan bu işçiler, icabında ücretlerinin arttırılmasını isteyebilınekte ve bunun için bazik kanun yollarına başvurmak imkânına sahip bulunmaktadırlar. Elbette kol işçileri, sadece kolları ile çalışan ve istihsalde kafalarını hiç çalıştırmayan insanlar değildir. Fakat onların çalışmaları esas itibarile bedenî olduğu için, bu şekilde adlandırılmaktadır.

Fikir işçileri arasında çok defa hem fikren ve hem de bedenen yorulan gazeteciler, daktilograflar ve sayısız memurlar vardır. Hattâ bugün istihsalin, hemen tamamen makineye ve otomasyona doğru kaymasının bir sonuca olarak el emeği ve fikri mesai birbirine son derece yaklaşmış bulunmaktadır. Bu yaklaşmadan dolayı fikir ve kol işçileri tefriki gittikçe önemini kaybetmektedir. Aynı sebepten dolayıdır ki, fikir işçileri ile kol işçi-,lerinin ücretleri arasındaki farkların giderilmesine doğru adımlar atılmıştır. Çünkü değeri ve önemi olan şey emektir, emeğin ise fikrî veya bedenî olması mühim değildir.

Diğer taraftan, emeğin kanunen korunması ve ona haklarını elde etmek için kanunî mücadele-imkanları sağlanmasının asıl sebebi, emekle sermaye arasındaki ekonomik farktır, İşçi, ister bedenen ister fikren çalışsın, işverene karşı ekonomik bakımdan zayıf bir durumdadır. Bu sebepledir ki, meselâ İtalyan Anayasasında "İtalya emek esası üzerine kurulmuş bir cumhuriyet" olarak tarif edilmekte ve devletin her vatandaşa insan şerefi ile mütenasip bir hayat sürmesini mümkün kılacak bir iş bulmakla vazifeli olduğu kabul edilmektedir. Bütün bu esaslar tabiatile, İtalyanın liberal bir ekonomi politikası gütmesine engel değildir.

Bizde, emeğin korunması bakımından fikir ve kol işçileri arasında büyük bir fark olmamakla beraber, sonuncular hiç olmazsa İş Kanunu ile tanınan birtakım haklardan ve yardımlardan faydalanmak-

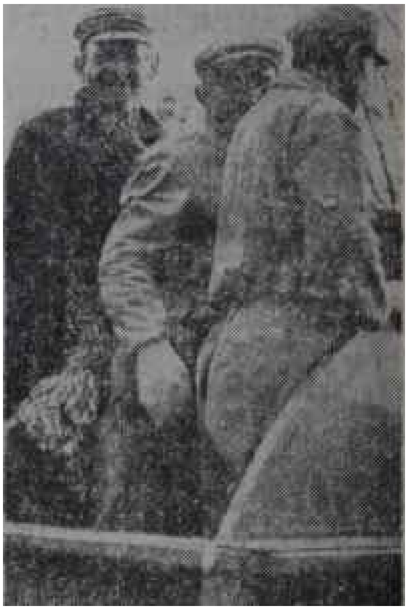
nenmesinde işverene yardım ettiklerini ortaya atmıştır.

İşçi Sigortaları Kurumunun çalışmasındaki aksaklığı ise Ur 'işçi şöyle anlatmıştı: "20 günlük istirahat parasını alabilmek için 30 gün işimizden oluyoruz."

Marmaraya bakan Beyazıttaki Beyaz Sarayın düğün salonunda 250 den fazla delege tarafından ilgiyle takip edilen kongre, son derece olgun bir şekilde cereyan etmişti. Kongrede işçiler arasındaki samimiyet o hale gelmişti ki, içlerinden biri yemek paydosunda, elindeki kitapta altım çizdiği şu satırları arkadaşına okumaktan kendini alamadı: "Adalet,- mevcut hükümetin menfaatidir. Her Hükümet kendi menfaatine uyan kanunlar yapar. Demokrasi demokratik, monarşi de monarşik kanunlar kor, diğer rejimler de böyledir. Sonra idare edilenlere bunların doğru okluğunu söyler, menfaatlerine dokunanı suçlu diye cezalandırır. Böylece bütün devletlerde adalet birdir: Mevcut hükümetin men. faati, yani daha kuvvetlinin menfaati."

Temizlik işçileri

Geçen hafta İstanbulun birçok sokaklarında çöp tenekelerinden geçilmiyordu. O kadar ki birçokları temizlik işçilerinin kısmî grevlere başvurduğunu bile zannetmişti. Doğrusu temizlik işçilerinin grev yapmaları yasak değildi. Fakat bu işçilerin ne gibi kötü şartlar altında yaşadıklarım anlatmaları için grev yapmalarına da lüzum yoktu. Herkes onların nasıl çalıştıklarını, nasıl giyinip nasıl yaşadıklarım açıkça görüyordu. Gelgelelim ilgililerin dikkatini çekmek kolay olmuyordu. Belki de ilgililer, dikkati Temizlik

Temizlik işçileri

Tok, açın halinden anlamaz ama

İşleri Müdürlüğüne çekmek istemediklerinden böyle hareket ediyorlardı. Çünkü Temizlik İşleri Müdürlüğü bir sır küpü olmuştu. Belediye bile orada olup bitenleri kolayca öğrenemiyordu. F.K.G., basın kuşlarıma Temizlik İşleri Müdürlüğü tesisleri üzerinde değil, etrafında bile uçmasına tahammül edememişti. Ama yeni Vali eski Çalışma Bakam idi. O, işçilerin derdini hallederse şehrin de pislikten kurtulacağını biliyordu. Artık Belediye Meclisi üyeleri, de Temizlik İşleri Müdürlüğünde bir "temizliğe" girişmenin zamanı geldiğine inanmışlardı. Nitekim ilk müjdenin maaşların 200 liraya çıkması- gerçekleşmesi zaman meselesi idi. Mümtaz Tarhanın geçen pazar gecesi İstanbul İşçi Sendikaları Birliği tarafından şerefine verilen akşam yemeğinde bu husustaki sözleri temizlik işçileri ile birlikte İstanbulun temizlik derdinin de halledileceği hakkında insana ümid veriyordu.

İ Ş Ç İ L E R İ

Adil AŞÇIOĞLU

fadırlar. Fikir işçileri ise, emeklerinin korunması bakımından her türlü kanun teminatından uzak ve işverenlerle münasebetleri tamamen keyif ve tesadüfe bırakılmış durumdadır. Hattâ basın mesleğinde çalışanların gazete sahipleri ile (münasebetlerinin düzenlenmesi maksadile çıkarılmış olan kanun bile fikir işçilerinin bir dalını teşkil eden gazetecilere elverişli çalışma ve yaşama şartları sağlamış değildir. Basın mesleğinde çalışanların işlerine son verilmesi halinde kendilerine bir tazminat ödenmesi kabul edilmiş olmakla beraber, çalışma saatleri, hafta tatilleri, ücretler gibi hususlar esaslı kaidelere bağlanmış değildir. İstanbul Gazeteciler Sendikasının bütün çalışmalarına rağmen basın mesleğinde asgari ücret esası uygulanmamakta ve lise mezunu birçok genç günde 10-12 saatlik emeği karşılığında ancak 150-200 lira alabilmektedir. Bankalarda, şirketlerde çalışan lise mezunlarının aldıkları vasati ücretler de bundan farklı değildir. Üstelik bankalarda çalışan fikir işçileri çalışma saatleri, işten çıkarılma tazminatı, tatil vs. gibi birtakım haklar bakımından basında çalışanlardan da kütü durumdadırlar.

Fikir işçileri arasında hakları kanuni teminat altında bulunması bakımından birazcık farklı durumda olanlar, devlet sektöründe çalışanlar, yani memurlardır. Bunların da tatbikatta birçok haksızlıklara uğradıkları görülmekle beraber, işden çıkarılmaları, emeklilik ye hastalık gibi hallerde bazı malî ve sıhhî yardımlardan faydalandıkları da bir gerçektir. Devlet sektörü ile basın dışındaki fikir işçilerinin işden çıkarılması, hastalık, ihtiyarlık gibi hallerde hiçbir kanuni teminata sahip bulunmadıkları düşünülecek olursa durumlarının ağırlığı ve tehlikesi kendiliğinden anlaşılır.

Fikir ve kol işçileri arasındaki bu yapmacık ayrılıklar yanında genel olarak hayatlarını emekleriyle kazanan bütün işçilerin müşterek tarafları, bunların işverenlere (devlet, hususi sermaye) karşı ekonomik bakımdan çok zayıf durumda bulunmalarıdır. Bu durumun ve grev, kollektif mukavele ve teşkilatlanma gibi hak ve hürriyetlerden mahrumiyetin bir sonucu olarak kol ve fikir işçileri, çalışma şartlarının düzeltilmesini, ücretlerin arttırılmasını sağlamaktan uzak bulunmaktadırlar.

Yeni bir çalışma devresine giren B. M. M. nin ele alacağı meseleler arasında çalışma mevzuları da vardır. İşçiler de bu vesile ile birçok kanunun değiştirilmesi veya yemlerinin çıkarılması, için çeşitli teşebbüslerde bulunacaklardır. Mevcut işçi teşekkülleri, fikren ve bedenen çalışan işçiler arasındaki yapmacık ayrılıkların giderilmesinde ve hayatını sadece emeğiyle kazanan her insanın, çalışma şartlarının düzenlenmesi ve kanuni teminat altına alınması bakımından fişit muamele görmesinde ısrar ederlerse, bundan yalnız fikir işçileri değil, fakat kendileri de büyük faydalar Bağlıyacaklardır.

K A D I N

Güzellik

Parlaklık

Bazı Kadınlar vardır, daima bahar gibidirler; insan onlara baktıkça bakmak ister. Elbiseleri yeni hissi verir; eskidir. Göz alırlar; dikkat edersiniz: bir fevkalâdelikleri yoktur.

Bunlar bir parlaklık, canlılık, tazelik taşıyan kadınlardır. Ve bu parlaklık güzellikten, lüksten, bütün fevkalâdeliklerden daha mühimdir, cazibe dediğimiz şeyin de bir kısmıdır.

Dış temizlik

Parlaklık şüphesiz ki ilk evvelâ "temiz" likle elde edilir. Temiz bir vücut, temiz saçlar, temiz ağız, temiz eller ve ayaklar daima çekicidir. Temiz bir elbise, temiz ayakkabılar da gözü okşar. Makyajın rolü ise hiçbir zaman inkar edilemez. İtinalı ve ölçülü bir makyaj bugünkü güzellik telâkkisinin ilk şartıdır. Yüzde iki şeyin parlaması lâzımdır. Bunlardan bir tanesi gözlerdir diğeri de dudaklar. Gözlerle dudakların parlayabilmesi için mat ve temiz bir cilt şarttır ve fazla pudra, allık kullanmaktan çekinmek lâzımdır. Gözleri de, tabii yalnızca gece boyamalıdır. Üst kapağa çekilen gri kalem ve hafif bir mavi gölge, geceleri gözlere icab eden parlaklığı verecektir. Gözleri boyamak modadır diye onları kömürlük penceresine çevirmek lüzumsuzdur. Dudakları da, ne çok fazla açık, ne çok fazla koyu boyamalıdır. Tabii canlı açık kırmızılar, koyu pembeler hem tırnaklar, hem de dudaklar için son modadır.

Cazibe

At binenin...

İç temizlik

Fakat dış görünüş, makyaj, kadına parlaklık veren biricik şey de-

Parlaklık

.... Kılıç kuşananın

ğildir. Hayatı ve insanları sevebilmek, mesut olabilmek, iyi hisler duyabilmek gözlere hiçbir boyanın veremiyeceği canlılığı ve güzelliği, insanları çeken cazibeyi verir.

Giyim

Temizlik, makyaj, iç güzelliğinin yanında rol oynıyan bir faktör de "giyimde tazelik" tir.. Genç ve sade modelleri, az kuplu biçimleri, mübalağalı, acayip, fazla ustalıklı modellere daima tercih etmelidir.. Elbiseler iç açıcı, çiçek gibi elbiseler olmalıdır. En ciddi kıyafetlerin de iç

Temizlik

.. demişler ama

açıcı bir detayı bulunmalıdır. Bunun için meselâ bir siyah süveteri beyaz bir yaka ile açmak, en ciddi elbiseyi küçük bir çiçek, bir kolye, bir bilezikle neş'elendirmek mümkündür. Çiçek, mendil, eldiven gibi teferruatlar daima çok temiz, tiril tiril olmalıdır. - Kışın güzel günlerinde beyaz bir manto, pembe veya mavi bir süveter, beyaz yünlüden yapılmış dekolte bir gece elbisesi iç açıcıdır, yüze canlılık, cazibe verir. Bu sene çok moda olan kadife de yüzü okşar, ona bir parlaklık, munis bir yumuşaklık verir. Siyah kadifeden yapılmış dar bir gece tayyörünü, içten hafifçe görülen beyaz bir "astar-yâka" veya yakaya takılan büyük Ur pırıltılı iğne ile canlandırmak mümkündür. Pastel tonlardan da nefis gece kadifeleri vardır. Bunlardan kışa dans elbiseleri yapılabilir. Çıplak bir elbisenin arka dekoltesine yerleştirilmiş bir çiçek, bir taşlı iğne derhal gözü çekecektir.. İddiasız, hattâ spor biçimi kesilmiş saten gece mantoları, siyah bir eteklinin üzerine giyilmiş kova cepli şömizye biçimi beyaz saten bir gece bülûzü, yüze yakıştığı kadar yeni modaya da uymaktadır.

Dikkat edilecek nokta, gece ve gündüz taze, parlak, canlı gözükmektir. Eski süveterlere ilâve edilecek

faktör bugünküden de daha az ehemmiyet arzedecekti. Demek ki İsmet İnönü haklıydı.
şey olurdu. Eğer İnönü de edine sarıdilirse din tabiî yerine, ayni dünya

Moda

Diorun vasiyetnamesi.

Dior öldü. Fakat bir devri sembolize edecek olan kadın kıyafetlerinin onun eseri olduğu hiçbir zaman unutulmayacaktır. Şömizye elbise, prenses biçimi elbise, prens dö gal tayyörler, kaftan biçimi manto, hışırtılı jüponlar, dekolte olarak kesilen flenel elbiseler, kaplan desenli kumaşlar, lâle biçimi dekolte, vücuda intibak eden verev kemerler, zambak çiçeği, gittikçe açılan pliseli etekler hep Diorun muhayyelesinden kâğıda çıkmış, oradan kumaşa geçmiş ve dünyanın dört bir köşesine yayılarak senelerce kadınları ve hattâ erkekleri cezbetmiştir. Dikişi, bir güzel sanat haline getirmek isteyen ve birçokları tarafından bir "deha" olarak kabul edilen bu büyük terzinin şayanı hayret hayatı da muhakkak ki, yakın zafcnanda filme Alınacaktır. 1928 senesinden beri terzihanelerde çalışan ve on senedir Diora mesai arkadaşlığı yapan bir kadın, Raymonde Lenacker, Dior müessesesini devam ettirecek, onun 'buluşlarına yeni buluşlar katacaktır ama, Diorun eserleri ergeç ölüme mahkûmdur. Çünkü başka bir büyük terzinin, Coco Chanelin dediği gibi "yüksek dikişle, güzel sanatlar arasında hiçbir zaman bağdaşamıyacak bir vakıa vardır. Güzel sanatlara ait bir eser seneler geçtikçe kıymetlenir,

Christian Dior
"Kendi gitti adı kaldı yadigar"

Sputoik III ve Psikanaliz

Jale CANDAN

Ondört yaşlarındaki çocuk, gazeteye bir göz attıktan sonra, sinirli sinirli söylenmeğe başladı.

"— Amerikanın bir buçuk kiloluk suni peyki, daha havalanmadan infilâk etmiş. Ruslar ise, 1 ton ağırlığındaki Sputnik III çok yakında fezaya fırlatacaklarmış."

Bu sözleri duyan bir büyük güldü.

"—- Hür dünya bugüne kadar daha ziyade insan ruhunun derinlikleriyle, "psikanaliz" le meşguldü, dedi. Nasıl olsa kısa zamanda Ruslara yetişirler."

Ama doğrusu bunları söylerken dahi endişeli idi. O günlerde gazetelerde bu havadisleri okuyan bütün hür insanlar işte tıpkı bu çocuk ve tıpkı bu erkek gibi huzursuzluk duyuyorlardı. Sputnik I i sinemada dünya havadislerinde seyretmişlerdi. Roketin kısa fasılalarla duyulan bir tuhaf sesi vardı. Belki bu ses çok sempatikti ama demirperde gerisinden geliyordu. Doğrusu kimseyi sevindirmemişti. Bu ses: istersem sizi mahvedebilirim diyordu. Hele benim gibi düşünmeyin. Bu sesin bir Macar ihtilâli ile, insan hakları ile, insanla alay eden bir hali vardı. İşte bunun için şimdi insanlar telâş içinde beklemiyorlardı. Hür dünyadan gelecek olan aynı ses onları ne kadar sevindirecekti. Ancak o zaman medeniyetten, yeni bir terakki devrinden rahat rahat bahsedebileceklerdi. Bu neden böyle oluyordu? Silâh aynı, Allahın yaratığı olan insanlar heryerde aynı değil miydi? Şüphesiz ki evet ama bir yanda insanı insan olarak ele alan, ona kıymet veren bir zihniyet hakimdi, diğer yanda düşünmesini öğrenememiş bir kitle mevcuttu. Düşünmesini bilmiyen kitleler, eh iyi insanlardan da teşekkül etseler, hertürlü fenalığa kolayca sürüklenebiliyorlardı.

Gözleri yaşarmadan bir müzik dinliyemiyen bugün hepimizin o kadar çok takdir ettiğimiz hassas Alman milleti değil midir ki, dün bir Hitlerin peşine takılmış ve kör bir ideoloji uğruna, masum insanları, ölüm kapmlarında en korkunç işkencelere mahkûm etmiştir? İnsan muhakkak ki, çok iyi ve çok fena tarafları olan bir mahlûktur, diğer bir tâbir ile "düşünen bir hayvandır." İyi taraflarını ancak düşünce mekanizmasını işletmekle bulur, ancak o zaman kendi saadetinin diğer insanların saadetine ve bunun da söz ve fikir hürriyetine bağlı olduğunu anlar.

Dior ölçü alıyor
Eteklerle oynamasını pek severdi

dikiş ise, bu nefis modelleriyle, **kısa** zamanda gülünç olur."

Yaşayacak olan prensipler

Fakat Diorun ölmez bir tarafı vardır ki, daha yüzyıllar boyunca kadınları giyim mevzuunda aydınlatabilecektir. Bunlar şıklığın, güzelliğin, ince zevkin şaşmaz prensipleridir. Bu prensipleri içinde toplayan "Ben Bir Terziyim" ve "Chiristian Dior ve Ben" isimli kitapları neşreden sanatkâr terzinin gayesi, dünyanın her tarafındaki kadınlara giyim bilgisi verebilmekti. Onun bir arzusu da sokaktaki bütün kadınların şık olduğunu görebilmekti. Her defilesinde, sokakta güzel duracak, sokakla bağdaşacak, tatbiki kolay, herkese uyan modelleri vardı. Bunları Dior, peynir ekmek gibi satar ve orta halli Fransız kadınının birkaç gün içinde, bu modelleri kaparak birkaç metre kumaşla şık olabildiğini görmek onun en büyük gururunu teşkil ederdi. .

İşte Diorun vasiyetnamesi dedikleri şey, kitaplarında kadınlara yaptığı tavsiyelerdir. 1 numaralı kadın dostunun nasihatlerinden bazıları hakikaten büyük bir dikkatle okunmaya değer mahiyettedir. Bu nasihatler giyim meselelerine pratik ve faydalı bir ışık tutmaktadır.

Yasa dair

Gençlik ruhtadır. Eğer ruhunuz gençse, herzaman genç sayılabilirsiniz.

Dünyada en sıkıcı şey, değişmiyen şeylerdir. Şu halde değişmekten hattâ ihtiyarlamaktan korkmayanız. Cazip kadının yaşı yoktur. Ama ihtiyarlamasını da bilmek lâzımdır, ihti-

yarlamasını bilmek, ince kalmak için kendisini zahmete sokabilmek demektir. Bir rejim takib etmek demektir. Gençlikte irtibatım kaybetmemek demektir. Huzur içinde olabilmek, iyi ve neş'eli olmak, geçen zaman için üzülmemek demektir.

Bir kadın iyi giyinmeyi ancak otuz yaşında öğrenir.

Otuz yasından itibaren iddialı giyimden sakınmak lazımdır; fakat komplimanları davet edecek olan bazı ölçülü yenilikleri de cesaretle tatbik etmek şarttır. Kompliman, kadın içindir ve kompliman duymayan kadın mesut değildir. Bugün artık "ihtiyar kadın modası" diye bir moda yoktur.. Aksine bu yaşta bir kadın, bir kolejli talebe kadar sade ve şık giyinmelidir. Buluz etek, yün kazaklar ve pliseli etek, pastel tonlar yaşlılara cazip bir hal verir.

Endama dair

Yaşınızı, veyahut hiç olmazsa gösterdiğiniz yaşı kabul etmekle işe başlayınız, sonra modellerinizi seçmeden, ufak tefek mi, şişman mı, fazla zayıf mı, çok uzun mu olduğunuza karar veriniz. Başkaları size kaç yaş vermektedir, sizi biçim bakımından hangi guruba ayırmaktadırlar? Böylece kim olduğunuzu öğrenir ve ona göre giyinirsiniz.

Eğer küçükseniz, yani kısa boylu ufak tefekseniz, elbiselerinizin yakası çok kapalı ve enseye binik olmamalıdır. Omuzlar ne çok geniş, ne fazla dar gösterilmeli, normal ölçüleri muhafaza etmelidir. Beden fazla teferruatlı, kabarık olmamalıdır. Kollar kısa olarak tercih edilmeli, kemer dar seçilmelidir. Kalçalar düz, etek normal bollukta bulunmalıdır.

Dior, atölyesinde müşterileri arasında
Hükümferma olduğu yer yalnız burası değildi

Eğer büyükseniz yani uzun boylu ve iriyseniz,, her şeyden evvel doğru durmasını öğrenmelisiniz. Bacaklarınızı katlamadan zerafetle oturmasını biliyor musunuz? Hele ufak kız taklitleri size hiç mi hiç yakışmıyacaktır.

İnce olsalar da olmasalar da, ufak tefek kadınlar diğer kadınlara nazaran çok daha kadınlığa sahiptirler.

Sıklığa dair

Şıklık ve ince zevk herşeyden evvel bir kadının kendi kendisine benzemesi demektir.

Şık olmak. isteyen kimse filânca hanıma benzemekten çekinmelidir.

Şıklık herşeyden önce şahsiyetinize ve hayat şartlarınıza göre elbise seçmenize bağlıdır.

İnce sevk, seçilen elbisenin içinde tabiî kalabilmek demektir.

Bir kadının sık sık hatırlaması icab eden şey acayipliğin ve "orijinalite" dediğimiz şeyin bize pek nadiren yakıştığıdır.

Eğer giyim için ayırdığınız yer, bütçenizin pek ehemmiyetsiz bir yerini teşkil ediyorsa 'fantezi kıyafetlere veda edip, uzun zaman dayanan klasik tarzı tercih etmeniz lâzımdır.

Şayet sokakta küçük bir şapka giyinmezseniz, en şahane kıyafetle bile şık olamazsınız.

Ayakkabılarınız daima itinalı, boyalı, bakımlı olmalıdır. Yoksa şıklığınızın hiçbir kıymeti kalmıyacaktır. Dost başa, düşman ayağa bakar derler.

Umumî kaideler

Kompleks sahibi olmıyan, kendisinden emin olan kadınla tanışmak herkes için zevktir.

Temizlik bir lüks değil, bir alışkanlıktır. Bu alışkanlığı elde etmek çok kolay birşeydir.

İnsanı şık yapan şey para değil, psikoloji ve zekâdır.

Neş'e ve emniyet, ekseri iyi giyinen kadında bulunur.

Moda herhangi bir kadım daha cazip kılmak için icat edilir.

Dünyanın en güzel kadım, şayet kendisini ihmal ediyorsa, çirkinleşecektir.

Dior'un **bir** kreasyonu
Şıklığın ilk şartı itina!

Bir Dior kreasyonu daha
Beyaz rengi çok severdi

C E M İ Y E T

Adliye mensuplarıyla tanışmak üzere İstanbula giden Adalet Bakanı Esad Budakoğlunun basın suçlarıyla ilgili suçların arttırılıp arttırılmayacağını kendisine soran bir muhabire şu cebabı verdi: "Vekâletçe böyle bir hazırlık yoktur." Bu söz, iyi olmakla beraber gazetecilerin yüreklerine su serpmekten uzaktır, zira o cins tasarıların nerelerde hazırlandığı artık herkesin malûmudur.

İktisada riayetiyle maruf Babıâli patronlarından Halil Lûtfl Dördüncü Gazeteciler Cemiyetinin kongresinde feci ibir tehlike atlattı. Üstad konuşmak üzere kürsüye çıkınca âzâdan biri ayağa kalkarak "önce bir hususum aydınlatılmasını istiyorum," dedi; "Halil Lûtfi Beyin Cemiyete on bin lira vereceği şayiası doğru mudur?" Hep bir ağızdan "On bin! On bin!" diye bağırışmalar arasunda Halil Lûtfi Bey dakikalarca renkten renge girdi. Nihayet idare heyetinden Kadri Kayabal, cemiyet âzasından her ölenin mirasçılarına dört bin lira ödeneceğini arkadaşlarına hatırlatarak "Aman vazgeçin!" dedi. "On Un lira alalım diye dört binden olacağız!"

Memleketimizde üç hafta kalıp tetkikler yapmak üzere, Jean Turk adında bîr Fransız milletvekili İstanbula geldi. Soyadının niye Türk olduğu sorulunca M. Türk, ailesinin üç asırdanberi bu ismi taşıdığını söyliyerek şu izahatı verdi: "Türkler Viyana şehrini muhasara edince ailelerimiz kaçıp Alp Dağlarının Fransaya kadar uzanan bir tarafına sığınmışlardı. O zamandaniberi bu ailelere Türk adı verilmiştir." Hiçbir partiye mensup bulunmayan M. Türk Kıbrıs mevzuunda da şunları söyledi: "Kıbrıs Adasını iki taraftan birine vermek tehlikelidir. Bugün orada Türkler ekalliyette bile olsalar ilerisi için de iyi netice vermez." Şehirlerden dağlara kaçma mevzuunda üç asırlık bir tecrübeye sahip bulunan Fransız milletvekilinin bu sözlerine Yunanlı dostlarımızın kulak vereceklerini umarız.

Bermutad bu hafta da vatandaşlar arasındaki kapışmaların yani bir misali gönüldü. İstanbul Şehir Senfoni Orkestrası elemanlarından Dr. Muvaffak Gören'in şef Cemal Reşid Rey aleyhine açtığı dâvaya devam edilmektedir. İddiaya göre bir provada cereyan eden bir münakaşayı müteakip salondan çıkan Dr. Gören için Cemal Reşid Rey "küstah, defoldu gitti, ilâ cehennemli zümera" gibi şeyler söylemiştir. Orkestra elemanlarından on iki kişinin dinlendiği duruşmada en enteresan şehadette Viktor adında bir şahıs bulundu: "Babam bana münakaşa ve kavgalarla alakalanma diye nasihat etmişti. Ben de bu söze daima, sadık kaldım. Bu itibarla hakaret teşkil eden sözleri duymadım."

Cemiyetimizin hır gür havası azınlıkların ruhani liderlerinle de tesir etmekte olmalı iki ikilde birde birbirlerine giriyorlar. Son gürültü, hahamlar arasında koptu. İstanbul Haham Başkanlığı Meclisinin bazı dinî ayinleri menettigi ve yanlış vesikalarla resmi makamları aldattığı yolunda Mersin Hahamı Davud Hakan tarafından yapılan ihbarla ilgili olarak savcılık, Hahambaşı Rafael Şaban ile azadan Baruh Kohen, Abraham Amran, David Oseo ve İzak Rofinin ifadelerini aldı.

İstanbullulara Beyoğlunun en güzel yerinde küçücük fakat çok gık bir tiyatro kazandırmak için teşebbüse geçmiş ve elindeki avucundakini bu işe harcamış bulunan İrfan Ertem ile artistik müdürü Mücap Ofluoğlu bir türlü perdeyi açamıyorlar. Sebep: Merdivenin "gayrî nizami" bu. Ummasından sonra yeni bir çıkış açmış ve eski vali Prof. Gökaydan izin almış olmalarına rağmen, vali değişikliğini müteakip bazı küçük memurların tekrar zorluk çıkarmağa başlamaları. Şehrin sanatseverleri ve bilhassa tiyatro seyircileri şu iki sualin cevabını merak ediyorlar:

1) "Formül, Kombinezon, İdarei mas. lahat" istihsalinde birinci gelen ve en olmayacak şeylerin kolayı bulunuveren İstanbul şehrinde iş bir hususî tiyatroya gelince mi nizamnamelerin virgülleri kudsiyet kesbeder?
2) Bir âmirin sözü yalnız kendisinin ikbal devrinde mi makbuldür? Bilhassa yeni vali Mümtaz Tarhanın, bu ikinci suale verilecek cevabın Prof. Gökayın şahsını değil, sadece valilik makamını ilgilendirdiğini takdir edeceği umulmaktadır.

Bir müddet evvel memleketimize tam dört bin beş yüz adet kol saati sokarken yakalanan ve dâvasına müteaddit kereler bakıldığı için duruşmalar arasında tabiiye edilen Martha Rosenberg, nihayet mahkûm olarak altı ay hapse ve otuz beş bin lira para cezasına çarptırıldı. Lâkin küçük bir husus vardı ki cezanın ağırlığını biraz azaltıyordu: Fransız tebaalı Madame Rosenberg memleketimizden çoktan kaçmıştı.

Türkiye, milletler arasında yeni bir birincilik aldı: Deniz fırtınalarının karada yürüyen trenlerin seferlerine tesir ettiği ilk memleket oldu. Bu ters tarafından teknik harikayı izah için bir basın toplantısı yapan 7. İşletme Müdürü Nafiz Kaya, şu bilgileri verdi: "Sirkeci-Halkalı banliyö hattında çalışan elektrikli trenin lodosta arıza yapmasının sebebi, tren hattının deniz kenarına çok yakın olmasıdır. Lodoslu havalarda sahile çarpan dalgaların serpintileri izolatörler üstünde bir tuz tabakası biriktirmekte ve biar müddet sonra bu izolatör amorsaj yapmaktadır.' Gerçi bu 'amorsaj' sözüyle vaziyet bîllûr gibi aydınlandı ama, İşletme Müdürümün şu hususları da izah etmesi beklenirdi: Acaba elektrikli tren projesi, halttın bulunduğu noktayla deniz arasındaki mesafenin daha kısa olduğu bir başka jeolojik devirde mi hazırlanmıştır? Yoksa, son zamanlarda muhalefetle beraber lodos ta işi azıtmış madır? Bir üçüncü ihtimal daha var ama, hadi onu söylemiyelim..

İktisadi vaziyet zorlaştıkça vatandaşlar, kendilerine yeni yeni geçim usulleri buluyorlar. Bir polis memuruna hakaretten üç ay hapse mahkûm olan "Papaz İhsan" namıyla maruf İhsan Korulun bu işi mahsus yaptığı anlaşıldı. Sabıkalı İhsan Bey mahkemeden çıkarken etrafındakilere tebessüm ederek şöyle dedi: "Oh! Üç ay sıcacık hapiste keka!"

Macaristandaki ihtilâlden sonra memleketimize gelen 503 mülteciden geçen hafta 111 kişilik bir grup daha gitti; bu suretle Türkiyede kalan Macar mültecilerinin sayısı 20 oldu. Bunların da çoğu yakında gideceklerini açıklamış bulunmaktadırlar. Kendilerine gösterilen bütün yakınlığa ve temin edilen imkânlara rağmen bu kimselerin memleketimizde kalmak istememiş olmaları birçok vatandaşlarımızı üzmekteyse de buna mahal yoktur. Kendilerinin nakliyle meşgul yabancı selâhiyetlilerin bildirdiklerime nazaran, Macar mültecileri gittikleri bütün memleketlerde böyle hareket etmekte, türlü şımarıklık yaptıktan sonra başka yere gitmek istemektedirler. Velhasıl milletçe Üzülmemiz gereken şeyler varsa bunların Macar mültecilerinin azimetleri olmadığı muhakkaktır.

Memleketimizde insanlara -meselâ soğuktan titreyen ögrencilere- merhamet gittikçe azalırken, hayvan sevgisi artmaktadır. Geçen hafta İstanbulda 26 arabacı atlarına fena muamele ettikleri için cezalandırıldı. Emniyet Müdürlüğü hırsızlık masası memurları da başka bir trajediye üzüldüler, hattâ rivayete göre gözleri yaşardı. Kiminin Radar, kiminin de Gülperi adını verdiği maskotları kedi yavrusu üçüncü kattan düşerek ebediyete intikal etti. Hernekadar verilen resmî izahatta hâdisenin kaza olduğu ileri sürülüyorsa da, herhangi bir vesileyle Emniyet Müdürlüğüne girip çıkmış İstanbullulardan bazıları, kedi yavrusunun insanların haline bakıp kapıldığı bir melankoli yüzünden intihar ettiğini söylemektedirler.

Beşinci Tiyatro

Açılan kapılar

Bundan bir yıl kadar önce, günün birinde Devlet Tiyatrosu elemanlarından üç tanesi son derece gürültülü bir şekilde istifa etmişlerdi. Sonra ortaya bir Beşinci Tiyatro lâfı çıkmıştı. Bu Uç müstafi sanatkâr, Beşinci Tiyatro adıyla, yeni bir tiyatro açacaklardı. Gazetelere ilânlar verilmişti. Kumaşçı, ayakkabıcı vitrinlerinde romantik pozlarda çekilmiş boy boy resimler yer almıştı. Muhtelif mecmualarda röportajlar yayınlanmıştı. Ama o günlerden bu yana, aradan bir yıldan fazla zaman geçti ve Beşinci . Tiyatrodan pek ses seda çıkmadı. Artık yavaş yavaş herkes Beşinci Tiyatro lâfını unutmaya başlamıştı. Üstelik Devlet Tiyatrosundan istifa edip Beşinci Tiyatroyu kurmağa kalkışan üç sanatkâr arasında da anlaşmazlıklar çıktığı duyulmuştu. Bu üç arkadaştan Nuri Gökseven, yeniden Devlet Tiyatrosuna dönmüştü. Sermet Çağan ise arkadaşı Oğuz Borayı tek başına bırakmıştı. Beşinci Tiyatro lâfı artık iyiden iyiye unutulmuştu. Ancak yolu Tuna Caddesinden geçenler, bir apartmanın üstündeki kocaman kocaman harflerle yazılmış Beşinci Tiyatro yazısını gördükçe böyle bir şeyi hatırlar gibi oluyorlardı, Halkın nazarında Beşinci Tiyatro, açılmadan batan bir hususî teşebbüstü.

Derken, geçen ayın sonlarında gazetelerde hayli alâyişli bir ilân boy gösterdi. Beşinci Tiyatro açılıyordu. Tek başına kalan Oğuz Bora ne yapmış, ne etmişse .etmiş tek ba----a da olsa Beşinci Tiyatroyu açılacak hale getirmişti. 9 Aralık gecesi galası yapılan tiyatroda, oyundan sonra bir de kokteyl verilmiş, tiyatronun kadrosu halka takdim edilmişti. Gecenin davetlileri Ankaranın bir tiyatro daha kazanmasının sevinci içindeydiler. Gerçi gördükleri oyun, pek başarılı bir oyun olmamıştı. Ama ne olursa olsun, bu bir başlangıçtı ve ilerde çok daha iyi oyunları bu sahnede seyredebilirlerdi.

Sırça Kümes

Tenesee Williams'ın "The Glassmenagerie" adlı piyesi, geçen yıl Melih Vassafın yaptığı tercümeyle, Karaca Tiyatrosunun sanat temsilleri arasında da "Cam Kırıkları" adıyla yer almıştı.. Beşinci' Tiyatronun' da işe The Glassmenagerie ile başlaması bir çok bakımlardan hatalıydı. Bir kere The Glassmenagerie'nin sağlam bir piyes olduğu söylenemezdi. Aynı mevzuu daha ustalıkla ele alan piyesler mevcuttu.. Bunun en yakın misali de geçen sene Devlet Tiyatrosundan seyrettiğimiz N. Richard Nash'in "Yağmurcu" suydu. Kaldı ki The Glassmenageri'yi başarıya götürebilmek için piyesteki dört rolü oynayan oyuncuların dördünün de, sahnenin kurtları olması, ve bilhassa ışık imkânlarının çok iyi kullanılması da şarttı. Beşinci Tiyatro, piyesi ele alırken imkânlarını görmeli ve ona göre bir seçim yapılmalıydı. Yeryüzünde, hem The Glassmenagerie'den daha üstün, hem de kabiliyetli ve hevesli bir kadroyu başarıya götürebilecek piyesler pek çoktu. Mesele bunları arayıp bulmaktaydı. Şurası da unutulmamalıydı ki başarının yüzde ellisi, imkânlar bilinerek yapılan yerinde bir piyes seçimiyle elde edilirdi. Beşinci Tiyatro idarecilerinin bu hususta pek titiz davranması gerekirdi. Hiç olmazsa bundan sonraki temsillerde piyes seçimine dikkat edilmeli ve repertuara alınan W. Shakespeare'in

Baykal Saran
Ümid uyandıran isim

"Julius Ceaser"ı tezeldan repertuar dışı edilmeliydi.

Tenesee Williamsın piyesi üç kişilik bir aile çevresi içinde geçer. Amanda (Anne), Tom (Oğul) ve Laura (Kız).. Amanda, Williamsın o muhteşem paromanyaklarından biridir. Yaşı elliye yaklaştığı halde, hâlâ eski aşklarının hatıraları içinde yaşamaktadır. Kızı Laura ise tamamen onun aksi yaradılıştadır. Değil erkeklerden, hemen hemen yeryüzündeki bütün insanlardan kaçmaktadır, Korkunç bir aşağılık duygusunun içindedir. Ondaki bu duyguyu da hafif topal olan bacağı yaratmaktadır. Amanda bir kısmetini bulup Laurayı evlendirmek için. can atar. Konuşması bir türlü bitip tükenmek bilmez. Ne kızının ne de oğlunun gidişatını beğenmemektedir. İşin asıl önemli tarafı, Amandanın zehirli dili, seneler önce kocasının evden kaçıp uzaklara gitmesine sebep olmuştur. Tom da tıpkı babası gibidir. Onun gibi evden kaçıp, annesinden kurtulmak ister. Ama kız kardeşi Lauranın vaziyeti onu gitmekten alıkoyuyor. Lauranın cam biblo koleksiyonundan başka dünyada bağlandığı hiçbir şeyi yoktur. Bu biblolara karşı aşırı, garip bir sevgisi vardır. Günün birinde annesi Tom'a, elbirliğiyle Laura'yı evermeye çalışmalarını söyler.. Tom çalıştığı ticarethanedeki arkadaşlarından birini bir akşam Laura için yemeğe davet etmeği kabul eder. Tesadüfen Tomla beraber yemeğe gelen Cim O'Conner adlı genç, Lauranın vaktiyle kolejdeyken âşık olduğu bir çocuk çıkar. O gece Cim ve Laura anlaşırlar. Cim, Lauranın içindeki bütün duyguları ânlar. Ona iyimserliği getirmeye, ayağının aslında hiç de topal olmadığına inandırmaya çalışır. Dansederler, hattâ sevişirler. Fakat saat gelir ve Cim gitmeye davranır. Hem de nereye? Nişanlısının yanına. Bunu öğrenmek Laura için olduğu kadar, ailenin öteki iki ferdi için de bir felâket olur.. Bir ana oğul kavgasından sonra Tom çıkıp gider. Tıpkı babası gibi gidiş o gidiştir. Bir daha geriye dönmiyecektir. Lauranın bütün ümitleri, bütün ışıkları da Cimin çekip gitmesiyle sönüvermiştir. Yalnız elinde tuttuğu şamdandaki bir çift mum yanmaktadır. Ama Tom da gidiverince bu donuk mum ışığının da bir değeri kalmıyacaktır.. Hikâyeyi uzakta bir yerden anlatmakta olan Tom, Lauraya dönecek ve seslenecektir: "Haydi; o elindeki mumları da söndür Laura.."

Williamsın bütün piyeslerde olduğu gibi The Glassmenageriede de anormal tipler gelip geçiyor ve piyes tam Williams'a yakışan bir kötümserlik içinde bitiyor».

Oynıyanlar

The Glassmenagerie, herşeyden önce bir ışık piyesiydi. Sadece iki spotun aydınlattığı bir sahnede bu piyesi oynamak hemen hemen imkânsızdı. Bu ışıkların biç biri de spot cede dört edeceği belli bir şeydi. Sahnenin içine konulan ampullerin vereceği ışıklarla vaziyeti kurtarmak im. kansızdı. Bu ışıkların hiç biri de spot yahut reflektörün yerini tutamazdı. Hele oynanan piyes The Glassmenagerie olunca.. Piyesin çok kısa bir teknik provadan sonra seyirci karşısına çıkarıldığı da hesaba katılırsa zamanlı zamansız ve sık sık yanıp sönen ışıkların içinde bulunduğu anarşinin sebebi anlaşılabilirdi.

Piyesi sahneye Oğuz Bora koymuştu. Boranın iki büyük hatası vardı. Birincisi, teknik faktörleri hemen biç düşünmemiş, ayarlamamıştı. Işıkların anarşisinden başka bir de efektin ayarsızlığı vardı. Fon müziği âdeta bir sinema oyunundaymış gibi fazlaydı. Zaman zaman da çok yüksek tonlara çıkıyor ve dialogları boğuyordu.. Bay Boranın ikinci hata. sı tekste fazla sadık kalmasıydı. A-

şağı yukarı Williams parantez içlerinde ne söylediyse, kendini onların yerine getirmekte vazifeli saymıştı. Halbuki bazı şeyleri kısmak yahut değiştirmek bir rejisörün yetkisi içindeydi.. Oğuz Bora da bu yetkiyi kullanmalı ve hiç değilse bölümlerin isimlendirilmesinde kullanılan o projeksiyon perdesini tamamen kaldırmalıydı. Seyirci o yazıları okumaya çalışırken, sahnedeki repliklerin çoğunu kaçırıyordu. Tiyatroda, dikkati dağıtmaktan elden geldiği kadar kaçınılmalıydı. Ama Oğuz Bora bunların hiç birine yanaşmamıştı.

1 Dört oyuncunun en iyisi, hattâ tek iyisi Baykal Sarandı. Tek bağına rampın kenarında kaldığı ve oyunun hikâyesini anlattığı sahneler bir yana bırakılacak olursa Baykal, durmuş, oturmuş, hesaplı ve ölçülü bir oyun veriyordu. Baykalın oyununda Batılı bir taraf, bir rahatlık vardı. Ancak Baykal da, rampın kenarında tek başına kaldığı sahnelerde sesini kullanamıyordu. Çoğu seyirci sahnedeki sözlerini anlıyamadı. Eğer bu sahnelerde de gereken tesiri yaratabilseydi, Tom rolünü eksiksiz başarmış olacaktı.

Amanda'yı oynayan İlkay Saran ne yaparsa yapsın her sahnede fiziği kendisine ihanet ediyor, oyununu köstekliyordu. Seyirciler sahnede Amandayı değil de, Amandanın onsekiz yaşındaki halini seyrettiler. Ayrıca İlkay Saranın diksyonuna çok dikkat etmesi gerekir. Sözlerinden çoğu anlaşılmıyordu.

Laura'da Türkân Boranın oyunu mübalâğalı ve keskin hatlıydı. Başını yana kırmakla ve tekrar tekrar parmaklarıyla oynamakla verdiği siluet bir zaman sonra sıkıcı bir tekrar haline gelmeye başlıyordu. Sonra Williams'ın yazdığı Laura topaldır. Bu, dialoglarda da tekrar tekrar belirtiliyordu. Türkân Boranın topal rolü yaptığı hiç belli değildi.. Lauranın topallığı, içindeki aşağılık duygusunun sebebidir ve piyesin asıl temini ortaya çıkaran bir unsurdur..

Amanda'daki İlkay Saranla Laura-daki Türkân Boranın fizik durumları da ortaya tuhaf bir durumun çıkmasına yol açıyordu» Bilhassa son perdede Williamsm ellilik Amanda'sı, kızı Laura'dan daha da genç gösteriyordu.. Laura'yı tıkayın, Amanda'yı da Türkânın oynaması belki daha isabetli olurdu..

Cim O'Conner da Şakir Bozdağ oyuna da sahneye de çok yabancıydı. İlkay gibi onun da en görünür kusuru diksyonunun bozukluğuydu.

Sırça Kümesin tercümesi de oyuncuların oynan üzerinde hayli mühim bir rol oynadı. Rejisör Bora nedense tercümeye de pek sadık kalmıştı. Seyirciler çok kere sahnede bir şiir ama son derece beceriksizce yazılmış bir şiir. kıraat edildiği intibaına kapıldılar.

Maamafih bütün bunlara rağmen Beşinci Tiyatronun açılışım sevinçle kalıplamak gerektiği muhakkaktı.

M U S İ K İ

Caz

Lonis'nin yeni zaferi

Rock and roll ve Calypso gibi marazi modalar gelip geçe dursun, gerçek caz musikisi yavaş fakat emin adımlarla ve kalıcı bir tesirle dünyayı sarıyor. Cazın İstihza ile karşılandığı yıllar artık çok geridedir. Zevklerini cazdan hoşlanacak şekilde ayarlayamayanlar bile hiç olmazsa bu musikiyi bugün saygı ile reddediyorlar.

Cazı dünyaya sevdirenlerin başında muhakkak ki Louis Armstrong gelir. "Çanta ağızlı" manasına gelen "Satchel Mouth" kelimelerinin kısaltılmışı "Satchmo" lakabıyla tanınan Louis'ye cazın en büyük musikişinası olarak bakanlar, onun trompet çalışım ve şarkı söyleyişini caz mefhumunun tarifi sayanlar çoğunluktadır. Satchmo, günümüzün ileri cereyanlarına ayak uydurmıya çalışmamayı -tedbirli ve itibarını gözeten bir uslûpçunun yapması gerektiği gibi. tercih etmiş, kendi kurduğu geleneklere sadık kalmış, ara--ıra genç nesli itham etmek gibi "diplomasi" hatâlarına düştüğü olmuş, fakat ithamlarını geri almak büyüklüğünü de göstermiştir. Bugün Louis Armstrong, denebilir ki, en Şöhretli caz musikişinasıdır ve ismi dünyanın dört bucağına yayılmıştır. İtirif edilmesi gerekir ki Armstrong bu muazzam şöhrete, yirmi ilâ otuz yıl önce daha fazla lâyıktı, 1927 yılında alınmış bir plâğıyla bugünkü çalışı kıyaslanırsa, bu kudretli cazcının yaratıcılığından, manasından ve tazeliğinden çok şey kaybetmiş olduğu görülür. Fakat mihrap yerindedir. Louis Armstrong'. un bugün gördüğü rağbet, ister klâsik ister modern, ister geleneksel ister ileri olsun, bütün dünyada caza gösterilen ve gün geçtikçe artan alâkanın bir sembolüdür.

LOUİS Armstrong'dan çok kere "Caz Elçisi" diye bahsedilir. Dünyayı devredip, Amerikanın yirminci asır musikisine getirdiği tek önemli yeniliği yaydığı için bu sıfat ona uygun görülmüştür. Armstrong şimdi gene turnededir. Güney Amerika memleketlerini ziyaret etmektedir. Bundan önceki turnelerinde her uğradığı memlekette hararetle karşılanması alışılmış birşeydir. Fakat Güney Amerika turnesi bilhassa büyük tezahürata sebebiyet vermiştir. Armstrong orkestrasını taşıyan uçak, Buenos Aires hava meydanına vardığı zaman 5.000 kadar Arjantinli caz meraklısının tezahüratı o dereceye ulaşmıştı ki itfaiye, Satchmo'-nun uçaktan inebilmesini sağlamak için halkın üstüne şu sıkmıya mecbur kıldı. Fakat itfaiyenin ve polisin müdahelesi, ünlü cazcıyı hayranlarının elinden kurtaramadı. Louis nihayet emniyete alındığı zaman "Bu nasıl karşılayış böyle! Pencereleri kapatın. Kapıyı kilitleyin. Bu, mukavelede yoktu" diye homurdanıyordu.

Hava meydanında hayranları ta* rafından iyice tartaklanan Louis Armstrong, Arjantinde kaldığı müddet zarfında halkın arasında bulunduğu zamanlarda çok kere, dudaklarım koruyabilmek için, beyzbol maskesiyle gezmek zorunda kaldı. Buenos Airesteki iki konserinde -iyi yerler için biletler bizim paramızla 50 lira gibi yüksek bir fiata satıldığı halde- salon tıklım tıklım doluydu. Bu iki konser, herbirinde dört saat durmadan çalan Armstrong'a 100.000 liradan fazla bir para kazandırdı.

Satchmo, Arjantinlilerin tezahüratını "şimdiye kadar gördüğüm en hırpalayıcı karşılamak diye vasıflandırıyordu ama, bundan öncekileri de unutmuyor ve "Kopenhag'da da aynı şeydi; hele Avustralya'da neredeyse kamyonumuzu devireceklerdi" diyordu.

Bale

Balanchine ve Stravinski

Geçen hafta New York City Bellet, koregraf George Balanchine ve besteci İgor Stravinski gibi iki büyük üstadın müşterek 'çalışması "Agon" adlı baleyi temsile başladı. Bahar Ayini, Ateş Kuşu, Petruşka, Orfeus gibi yirminci asır musikisinin en önemli eserleri arasında sayılan bale partisyonlarını bestelemiş olan Stravinski'nin dans sahnesi için yazdığı bu yeni eserin hususiyeti, hiçbir konusu olmamasıydı. Sahneden ayrı olarak, yalnız musikiyi, bugünlerde piyasaya çıkan plâğından dinliyenler, eserin bir konusu olmadığını bildikleri halde, bale musikisi oluşunu hesaba katarak, uygun bir konu tasarlamıya çalışabilirlerdi. Fakat neticede hiçbir "hikâye"nin bu mücerret musikiye uygun düşmediğini, eserin sadece ritm ve hareketten ibaret olduğunu, bir anlatıcı tarafı bulunmadığını görürlerdi.

Balanchine'in koregrafisi de, Stravinski'nin musikisi gibi yüzde yüz mücerretti. O kadar ki dekor ve kostüm bile yoktu. Dansçılar boş sahnede, çalışma giyimleri içinde dansediyorlardı. Klâsik zerafet, fakat serbest biçimler ve rahat hareketler, büyük dans ustasının bu eserde uyguladığı üslûbun dikkat çeken taraflarıydı. Modern balede dünyada eşinin bulunmadığı genel bir inanç olarak kabul edilen New York City Ballet kumpanyasının on-iki dansçısı eseri, kendilerinden beklenen kusursuzlukla icra ettiler. Bilhassa hayret verici icralar, Melissâ Hayden'ın solo varyasyonları ile Diana Adama ve zenci Arthur Mitchell'in "pas de deux"sü idi.

S İ N E M A

Gençlik

Başarılı adımlar

Galatasaray Lisesi "Sinema Derneği"nin bu yıl tertiplediği film gösterilerinin ilk ikisinde seyirciler okulun konferans salonunu tamamen doldurmuştu. Geçen yılki toplantıları hatırlayanlar, gençlerin o zamandan beri çalışmalarını geliştirmiş olduklarım farketmişlerdi. Cumartesi ve Pazar günleri üst üste gösterilen iki Fransız filmine rağbet, bunu ortaya koyuyordu. Bir okul çerçevesi içinde ancak öğrenci imkânlarıyla çalışmak, buna rağmen özel bir sinema teşekkülüne çok ihtiyacı olan İstanbulun bu ihtiyacının hiç olmazsa bir kısmını karşılayabilmek doğrusu hiç de küçümsenmeyecek birşeydi. Gerçi gençler çalışmalarında zaman zaman büyük zorluklarla'- karşılaşıyorlardı. Film şirketlerinin, işlerini onlar kadar ciddiye almamaları yüzünden çok kere ilan ettikleri filmin yerine bir başkasını oynatmak zorunda kalmışlardı. Ama, başta kuruculardan Erdoğan Güçbilmez ve Erdoğan Tokatlı olduğu halde, dernek üyeleri zorlukları âltetmek için büyük gayret saffediyor, sonunda da başarıyorlardı. Bu samimî, dürüst ve Çalışkan iki gencin gayretleri bilhassa övülmeye değerdi. Onlara yardım edenlerin, destek olanların daha küçük sınıftan gelmeleri, Galatasaray Lisesi Sinema Derneğinin gelecekte emin ellere geçeceğinin delilleriydi. Okulun değerli müdürü Macit Saner, verdiği rinin memlekette bir kültür hizmeti' gerçekleştirdiklerini görüyor ve bununla iftihar ediyordu.

Cumartesi günü yapılan ilk toplantı, okulun eski mezunlarından, "Milliyet'in film tenkidcisi Tuncan Okanın bir konuşmasıyla açıldı. Lumiere kardeşlerin sinematografı bulmaları ve Georges Melies'nin fantastik filmleriyle temelleri atılan Fransız sinema endüstrisi hakkında bir konuşma yapan Tuncan Okanın sesi, mikrofon olmadığı için geniş salona dağılıyor, ön sıralara güç yetişiyordu. Ama bu vesile ile salondaki sinemaseverler, gazetesindeki devamlı ve muntazam yazılarıyla büyük bir seyirci kütlesinde, filmleri sadece seyretmek değil, değerlendirmek itiyadını da yerleştiren, "yıldız" lariyle meşhur, sevimli ve kibar tenkidciyi yakından tanımak fırsatını bulmuşlardı.

Cayatte 'Hepimiz **Katiliz' i** çeviriyor

Beyazperdede hukuk tezleri

Programdaki filmlerin ilki Christian-Jaque'in "Si Tous Les Gars du Monde - İnsanlık Uğrunda", öbürü Andre, Cayatte'ın "Nous sommes Tous Des Assassins . Hepimiz Katiliz" adlı eserleriydi, "İnsanlık Uğrunda", insanların karşılıklı yardımlaşmalarını, adeta ütopik bir tutum içinde, büyük bir iyimserlikle ileri sürüyordu. Onun aksine, "Hepimiz Katiliz", temelleri çatırdayan bir cemiyette bunalan bir sanatçının eseriydi. Cayatte, yaşadığı cemiyetin bozuk düzenini, aksıyan, yanlış işleyen sosyal müesseselerini şiddetli bir karamsarlıkla ortaya kokuyordu. Değerleri hakkında değişik hükümlere çok ilgi çekici oldukları muhakkaktı.

"İnsanlık Uğrunda"

Norveç kıyılarından iki gün uzakta, küçük bir Fransız balıkçı gemisinde hastalık çıkar. Gemi telsizle civardan yardım istemeye baslar. Haberi ilk önce Afrikada Togo'da bir Fransız sağlık istasyonu alır. Bozuk bir jambondan zehirlenen gemicilere on iki saat içinde serum yapılması lâzımdır. Haber, Afrikadan Parise amatör bir telsizciye ulaştırılır. Pariste satın alınan serum bir Polonya uçağıyla Almanyaya, oradan da Amerikalıların ve Rusların yardımıyla Norvece yetiştirilir. Norveçliler uçakla, serumu gemiye atarlar. Müslüman olduğu için jambon yemiyen, bu yüzden de hastalanmıyan gemi mürettebatından bir Cezayirlinin yardımıyle gemiciler kurtulur...

Görüldüğü gibi, hikâyenin, mantığın dışında fazla idealist, bir kuruluşu var. Çeşitli millet,. din, dil, ırk ve ideolojiden insanların, ölüm tehlikesiyle karşıkarşıya bir avuç denizciye yardımları gerçekte olabilecek bir olaydan çok, filmi çevirenlerin iyi niyetlerini, temennilerini, olması gerekeni aksettiriyor. Önce H. G. Clo-uzot'nun yapmayı tasarladığı, sonra onun senaryosunu geliştirerek Christian-Jaque'm çevirdiği film, Birleşmiş Milletler idealini, insanlar arasındaki karşılıklı yardımlaşmayı böyle örnek bir şekilde gösterdiği içindir ki, başta Karlovy-Vary Festivalinde kazandığı büyük mükâfat olmak üzere, gösterildiği bir çok memlekette "iyi niyet" mükâfatlarına lâyık görüldü.

"İnsanlık Uğrunda"nın inanılmaz gelen plâtonik bir iyimserliği var. Bu sefer oldukça değişik bir. mevzuu işlemesine rağmen Christian-Jaquem tutumu, öbür. filmlerden pek farklı değil. Hareketli, hafif, fantastik bir anlatış; süratli bir tempo; fırsat düştükçe kadınlara dair birkaç nükte; seyircinin dikkatini daima uyanık tutan oynak bir kamera,' filmin ilgiyle seyredilmesini sağlıyor. "İnsanlık Uğrunda" belki, idealleri nisbetinde büyük bir film değil. Anlattığı iyi niyet seviyesini pek aşmıyor. Bazan teferruatla çok uğraşıp, asri maksadından uzaklaşıyor. Buna rağmen böyle filmlerin çevrilmesinde ve gösterilmesinde, uyuşturucu olmamaları şartıyla, her zaman büyük fayda olduğu kabul edilen bir gerçektir.

"Hepimiz Katiliz"

Programın ikinci filmi, son yıllarda hakkında çok münakaşa edilen bir Fransız rejisörünün en karakteristik eserlerinden biri olması bakımından çok mühimdi. "Hepimiz Katiliz", sinemacılıktan önce avukatlık ve, gazetecilik yapan Andre Cayatte'ın tezli üç hukuk filminin ikincisiydi. Bunların birincisi "Justice Est Faite-Hak Yerini Buldu", adalet sisteminin çalışmasındaki aksaklıkları göstermeye çalışmıştı. "Hepimiz Katiliz" ise, ceza ve infaz sisteminin yanlış yolda işlemesi üzerinde duruyor. Serinin üçüncü filmi, aynı meseleleri

bir kere daha ileri süren "Dossier Noir . Kara Dosya'nın ilk ikisinin gücünde olmadığı işaret edilebilir.

"Hepimiz Katiliz", büyük sosyal kaygılar üzerine kurulmuş. Fakat hemen hemen bütün teali filmlerin bâşına gelebilecek bazı esaslı aksaklıklardan kurtulamıyor. Cayatte, tezini çeşitli yünlerden ispat etmek için bîr film çerçevesini aşacak kadar çok örnek veriyor. Böylelikle film, mevzuunu sürükliyecek belli bir olaydan, bir ana hattan mahrum kalıyor. Senaryonun dramatik yapısı oldukça muvazenesiz ve dağınık. Film, önce, savaş ve sefalet yüzünden adam öldürmeye başlıyan, savaş bittikten sonra da öldürmeye devam eden bir gencin (Marcel Mouloudji) hikayesiyle başlıyor. Tamamiyle kötü sosyal şartların meydana getirdiği bu tipin hapishaneye girmesiyle çevresindeki yeni tipler tanıtılıyor. Örf ve âdetler, toprak ve kan dâvaları yüzünden katil olan bir Korsikalı (Raymond Pellegrin), adlî hataya kurban giden bir doktor, "'aklî bir hastalık yüzünden katil olan biri, kötü hayat şartları ve cehaletten katil olan birbaşkası.... Bu arada hukukçular, doktorlar, papazlar; katillerin yetişmesi, kurtarılması, cezalandırılması hakkında uzun boylu münakaşalara girişiyorlar. Cayatte, hapishane şartlarım, ölüm mahkûmlarının psikolojik durumlarını mahkûmlara yapılan muameleleri dehşet veren, seyircinin sinirleriyle oynıyan sahnelerle ortaya koyuyor. Film netice olarak şunu söylüyor: Katilleri, cemiyetin kötü şartları yetiştirir; bir cemiyetin mensupları olarak- katilleri biz yetiştiriyoruz; durum düzelmedikçe, katillere, doğru yaşayabilecekleri hayat şartları temin edilmedikçe, onları ölüme göndermek hiçbir şeyi değiştirmez, halletmez; bu, dolayısiyle hepimizin katil **olmasından** başka neticeye varmaz.

Cayatte'ın, bu **tezi** ispat etmek 1-çin filmine soktuğu örnekler o kadar çok- ki, film zaman zaman, aralarında münasebet kurulması, **takibi çok** müşkül **olan, küçük** küçük **sahnelerden,** değişik tipler ve vakalar arasında paralel montajlardan meydana geliyor. Rejisör, dramatik tesir yaratacak bir mevzu birliği sağlayamadığı için sık sık dehşet verici sahneler düzenlemeye mecbur kalıyor. Tipler, derinlemesine islenmiş, canlı karakterler haline getirilemiyor. Bu arada küçük Georges Poujouly'nin oynadığı rol, tiplerin arasında en fazla sivrileni. Tokluk ve sefalet içinde yetişen, küçük yaşta büyük zorluklarla mücadele etmeye mecbur olan, keserle ördek keserek cana kıymaya alıştırılan, rahat yaşıyan insanların arasına girdiği zaman ürkek bir vahşi hayvan yavrusunu andıran bu çocuk, filmin anlatmak istediğini en iyi ifade eden elemanlardan biri... İçinde bulunduğu durum, çevresiyle münasebetleri, naturalizme varan bir doğruluk içinde canlandırılıyor. Seyirci, cemiyetin nasıl yeni bir katil yetiştirmekte olduğunu, meselenin bütün çıplaklığıyla görüyor. Telefonla ağabeyinin durumunu öğrenmeye çalışan avukatı camlı bir kapının arkasından, çok çapraşık duygular içinde seyreden çocuğun son derece ifadeli yüzüne Cayatte, kamerasını ağır ağır yaklaştırıyor. Mevzuu çok dağıtılmış bir eser, ancak böyle iyi düzenlenmiş, tesirli bir sahne ile bir neticeye bağlanabilirdi. "Hepim[4]» Katiliz", bir sinema eseri olarak mutlak başarıya ulaşmış sayılamaz. Fakat Cayatte, insanlara insanca şartlar temin edilmesi ve insanca muamele edilmesi gerektiğini, seyirciye film boyunca çok kere sarsıcı bir

"Hepimiz Katiliz"den bir şahne

Müşterek suçumuz

Ders Almak veya Almamak

Adnan UFUK

Bisiklet Hırsızları" sinemacılarımızın gözünü açacak mı, onlara iyi bir misal olacak mı? Bu, filmden çok sinemacılarımıza kalmış bir iştir. Zira "Bisiklet Hırsızları", imtihanını iyi vermiştir. Geri kalmış, kalmamış millî sinemaların çoğunda uyandırıcı, hayırlı tesirler göstermiştir. İspanyadan Japonyaya kadar çeşitli memleketlerde "Bisiklet Hırsızları" öbür neo-realist filmler arasında en tesirlisi, en aydınlatıcısı olmuştur. Aklı başında hiçbir sinemacı da, hattâ bahis mevzuu kendi eseri bile. olsa, bu tesiri inkâra kalkışmamıştır. Bu da tabii bir şeydir. Sanat alışverişinin son derece yaygın olduğu bu asırda, bunun utanılacak, gizlenecek hiçbir tarafı yoktur. Bütün mesele alınan dersin şekline bağlıdır.

Zira "ders almak", kendini çeşitli *yollarda gösterebilir. Meselâ İtalyan neo-realistlerinin yaptıkları gibi Fransız, İngiliz, Rus, Amerikan gerçekçi .sinemalarından "ders alınıp"' milli bir sinema okulu, canlı bir sinema cereyanı yaratılabilir. Yahut bir zamanların "Amerikan neo-realizmi" gibi, İtalyan neorealizminin sadece dışa ait hususiyetleri alınıp kısa zamanda kaybolup giden bir saman alevine yol açabilir. Yahut da bizim sinemamız gibi kötü ustalar, kötü misaller seçilip, bunları körü körüne taklidederek köksüz, temelsiz bir sinema kurulabilir. Zira kopyacılık da bir etkilenmeyi, ders almayı gösterir ama, bunların en kötü şeklidir, hem de utanılacak şeklidir.*

Fakat asıl mesele, bir sinemanın ders alabilecek erginliğe varıp varmadığıdır. Ders almak veya almamak, daha sonra gelir. Bir sinema ki, rejisörüne, senaryocusuna meselâ "Bisiklet Hırsızlarından aldıkları derse göre bir film hazırlamalarını istediğiniz vakit, çalınan bisiklet yerine çalınan boya sandığını, Roma yerine İstanbulu,, kilise yerine camiyi geçirip önümüze sürecek zihniyettedir, o sinema henüz erginleşmemiş, ders alacak çağa gelmemiş demektir.

S P O R

Teşkilât

Bir kişi vardı

Bundan oniki, onüç sene kadar önce D. P. nin henüz İktidara gelmediği yıllarda, Türk futbol sahalarının en fazla alkış toplayan yıldızları sayılırken adı en başta geçenler arasında Trabzonlu bir genç vardı. Karadenizin havasında yetişmiş, daha sonra Ankaranın Gençlerbirliği ekibinde kariyer yapmış, Anadoluda "Ayyıldızlı formanın en iyi santrhafı" olarak anılmış uzun boylu, sağlam yapılı bir futbolcuydu. Adına Hasan Polat derlerdi. Futbol hayatı başarılarla dolu **olarak** geçen futbolcu Polat, meşin topu yaşının zoruyla terkettikten sonra, yıllarca "yeri doldurulmayacak bir isim" olarak kalacak sanılırken, spor hayatının ikinci devresini açtığında, doğrusu aranırsa, kendini sahalarda heyecanla alkışlayanları hayal sukutuna uğratacak bir makyajın göze batan sivrilikleri altında "idareci" adıyla anılmaya başlamıştı. Hasan Polat, mazinin unutulmayacak futbolcusu, artık Türk **Futbol** Federasyonunun başkanıydı. Federasyon Başkanlığı ünvanının tarihçesi incelenirse görülecekti ki, bu makamcık, kartvizitine yazılan her isme çok parlak istikbal temin etmekteydi. Umum Müdürlükler, İdare Meclisi azalıkları veya milletvekillik ekseriya Federasyon Başkanlığının peşinden gelen ünvanlardı. Hipodrom müdürlüğü gibi bayağı küçük bir işten sonra, Başkanlık ve nihayet D.P.

Hasan Polat
Usta oyuncu!

Trabzon mebusluğu, mazinin usta futbolcusu Hasan Polatın, başarılı geçmeyen idare **hayatı** sonunda mükemmel bir politik **rota ile** elde ettiği mükâfattı. Polatın Federasyon Başkanlığı katiyyen müspet bir not alamazdı, Bu devrede münakaşalı milli maçlar artmış, kulüplerin federasyon üzerindeki baskıları **had** safhaya girmiş, profesyonellik talimatnamesi insan haklarını çiğneyecek şekilde **.kullanılmaya** başlanmış ve bir türlü ehil ellere geçmeyen Tek Seçicilik Türk futbolunu Avrupa piyasasında "Komedi" denecek hale getirmişti. Ancak herşeyden evvel, Başkan Polat arzularına nail olmuş, hattâ bir bakıma büyük başarı elde ederek milletvekillik kazanmıştı. Türk futbolunun muvaffakiyet kazanması ikinci plânda kalabilirdi. D. P. Trabzon milletvekilliği çok daha mühim değil miydi?

Bir zamanlar Türk **Futbol** Federasyonuna başkanlık etmiş çok sert görünüşlü, yaşlıca bir adam vardı. Başkanlığı devresinde millî takım pekçok hakikî başarı kazanmıştı. Teşkilât kabil olduğu kadar çalışır, lüzumu çerçevesinde futbolumuz dışarı bırakılır, disiplinsizlikten, kamplardaki kumar hadiselerinden pek bahsolunmazdı. Çok sert görünüşlü, yaşlıca adama Orhan Şeref Apak derlerdi. Orhan Şeref hakikî bir futbol kurduydu. Teşkilât ve cemiyet işlerinden başka sahadaki futboldan, oyuncudan ve antrenörden da anlardı. Son **nesil Türk futbolcularının** saygı ve sevgisini kazanmıştı. Kulüpçü değildi. Otoriterdi. Hasan Polat Federasyonunun "büyük zaferimiz" diye bahsettiği Macar galibiyetindeki basit fakat faydalı taktiği Ankarada, Apak vermişti. Ancak fazla reklâmcı değildi. Gazetelerde sık sık resmi görünmezdi. Umumî" efkârın tamamen Polat Federasyonu aleyhine döndüğü sırada **fikrini** soran basın mensuplarına "Vazifedir. Verilirse yaparım" demişti. Aslında, aslan payını kaparak istifa eden Hasan Polat, Federasyonun miras yoluyla "mükâfat sırasındakilere" kalmasını istemekteydi. Orhan Şeref fevkalâde bir idareci, görüş sahibi bir futbol adamı olabilirdi. Fakat **Polatçılar** da elbette istikballi yerlerinde kalmak isterlerdi. Seyahatler, ziyafetler ve bol sükse ile ileride çıkabilecek yem ünvanlar, artık Türk futbolunun şöyle biraz itilmesini icap ettirmez miydi? Türkiye merakla yeni Federasyon başkanını bekler, basın tek bir ağız gibi Orhan Şerefi tutarken, kaybolan yılların telâfisi veya yeniden **kay»** bolacaklar, **Millî** Eğitim Bakanının **tek** işaretine **bakıyordu.** Problemin **politik** baskıdan kurtulmasını beklemek beyhudeydi. Seçildiği **sanılan** fakat **İktidarın başı Paristen dönene kadar ilân** edilmeyeceği bildirilen

Orhan Şeref Apak
Yerini dolduracak ama.

Apakın Federasyon başkanlığı, Türk futboluna neler kazandıracaktı? Bunu, Adnan Menderesin Trabzon milletvekili Hasan Polat ve tâyinini istedikleri gayet iyi bilirlerdi.